

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
ANTHONY MICHAEL COLLINS
esitatud 15. detsembril 2022¹

Kohtuasi C-204/21

Euroopa Komisjon
versus

Poola Vabariik

ELTL artikkel 258 – Liikmesriigi kohustuste rikkumine – Kohtunike suhtes kohaldatav distsiplinaarkord – Õigusriik – Kohtunike sõltumatus – Tõhus õiguskaitse liidu õigusega hõlmatud valdkondades – ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – ETL artikkel 267 – Kontroll selle üle, kas järgitakse liidu nõuet sõltumatu ja erapooletu kohtu kohta – Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Nawyższego (kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium) ainupädevus – Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus, Poola) Izba Dyscyplinarna (distsiplinaarkolleegium) sõltumatus – Õigus eraelu austamisele – Õigus isikuandmete kaitsele – Määrus (EL) 2016/679

Sisukord

I.	Hagi ese	3
II.	Õiguslik raamistik – Poola õigus	4
	A. Muudetud kõrgeima kohtu seadus	4
	B. Muudetud üldkohtute seadus	6
	C. Muudetud halduskohtute korralduse seadus	8
	D. Muutmiseseadus – üleminekusätted	8
III.	Kohtueelne menetlus	9
IV.	Menetlus Euroopa Kohtus	9

¹ Algkeel: inglise.

V.	Õiguslik taust	12
VI.	Õiguslik analüüs	18
A.	Teine hagiväide – erakorralise kolleegiumi ainupädevus lahendada kohtu või kohtuniku sõltumatuse puudumisega seotud kaebusi ja analüüsida vastavaid õigusküsimusi	18
1.	Poolte argumendid	18
2.	Hinnang	22
a)	Vastuvõetavus	22
b)	Sisu	24
B.	Esimene hagiväide – riigisestele kohtutele kehtestatud keeld kontrollida, kas on täidetud liidu õigusest tulenev nõue tõhusa õiguskaitsevahendi kohta sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus	29
1.	Poolte argumendid	29
2.	Hinnang	32
a)	Vastuvõetavus	32
b)	Sisu	33
1)	Sissejuhatavad märkused – komisjoni esimese ja teise hagiväite ulatus	33
2)	Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus	33
C.	Kolmas hagiväide – seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohtu ette nägevate liidu nõuete täidetuse kontrollimise kvalifitseerimine distsiplinaarsüüteks	36
1.	Poolte argumendid	36
2.	Hinnang	41
a)	Sissejuhatavad märkused komisjoni teise ja kolmanda hagiväite ulatuse kohta ...	41
b)	Distsiplinaarmenetlus	41
D.	Neljas hagiväide – distsiplinaarkolleegiumi pädevus lahendada asju, mis otseselt mõjutavad kohtuniku ja kohtunikukandidaadi staatust ja ülesannete täitmist	45
1.	Poolte argumendid	45
2.	Hinnang	48
E.	Viies hagiväide – kohtunike põhiõiguse eraelu puutumatusle ja isikuandmete kaitsele rikkumine	51

1. Poolte argumendid	51
2. Hinnang	54
VII. Kohtukulud	61
VIII. Ettepanek	61

I. Hagi ese

1. Käesolev ELTL artikli 258 alusel esitatud hagi tuleneb sellest, et Poola Vabariik võttis 20. detsembril 2019 vastu seaduse, millega muudetakse üldkohtute korralduse seadust, kõrgeima kohtu seadust ja teatavaid teisi seadusi (ustawa o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw;² edaspidi „muutmiseseadus“). Sisuliselt väidab Euroopa Komisjon, et muutmiseseaduse teatavad sätted rikuvad ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikliga 47, ELTL artikliga 267, liidu õiguse esimuse põhimõttega ning õigust eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele, mis on tagatud harta artikliga 7 ja artikli 8 lõikega 1 ning artikli 6 lõike 1 punktidega c ja e, Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määruse (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus)³ (edaspidi „üldmäärus“) artikli 6 lõikega 3 ja artikli 9 lõikega 1.

2. Komisjoni hagi koosneb viiest hagiväitest.

3. Kolme esimese omavahel seotud hagiväite kohaselt on muutmiseseadusega piiratud või välistatud liikmesriigi kohtu võimalus tagada, et liidu õigusest tulenevatele õigustele tuginev isik saaks pöörduda sõltumatusse ja erapooletusse seaduse alusel moodustatud kohtusse, mistõttu on sellega rikutud ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku koostoimes harta artikliga 47 ja ELTL artikliga 267. Kahe esimese hagiväite kohaselt rikub muutmiseseadus samuti esimuse põhimõtet. Liidu õiguse kohaldamise või tõlgendamisega seotud juhtudel on liikmesriigid kohustatud tagama, et austatakse põhiõigust tõhusale õiguskaitsevahendile sõltumatus ja erapooletus eelnevalt seaduse alusel moodustatud kohtus. Kui väidetakse, et seda õigust on rikutud, peab isikul põhimõtteliselt olema võimalik esitada see kaebus riigisisesele kohtule. Sellest järeldub, et kohtuasjades, mis puudutavad liidu õigusest tulenevaid isiku õigusi, peab igal liikmesriigi kohtul olema võimalik kontrollida, kas on rikutud isiku õigust sellele, et tema asja arutaks sõltumatu ja erapooletu eelnevalt seaduse alusel moodustatud kohus. Kui on piiratud või välistatud liikmesriigi kohtu võimalus veenduda, et isikul, kes tugineb talle liidu õigusest tulenevatele õigustele, on võimalus pöörduda sõltumatusse ja erapooletusse seaduse alusel moodustatud kohtusse, siis on tegemist eelnimetatud sätetest tulenevate kohustuste rikkumisega.⁴

4. Neljas hagiväide puudutab muutmiseseadusega Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus, Poola) Izba Dyscyplinarnale (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegium; edaspidi „distsiplinaarkolleegium“) antud pädevust kohtunike staatusega seotud küsimustes. Komisjon väidab, et kuna

² Dz. U. 2020, jrk nr 190. Muutmiseseadus jõustus 14. veebruaril 2020.

³ ELT 2016, L 119, lk 1.

⁴ 19. novembri 2019. aasta kohtuotsus A. K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus) (C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982) (edaspidi „kohtuotsus A. K.“) ning 26. märtsi 2020. aasta kohtuotsus (uuesti läbivaatamine) Simpson vs. nõukogu ja HG vs. komisjon (C-542/18 RX-II ja C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232) (edaspidi „kohtuotsus Simpson“).

distsiplinaarkolleegium ei vasta kohtunike sõltumatuse ja erapooletuse nõuetele, mõjutab kõnealune seadus nende kohtunike sõltumatust, kelle staatust distsiplinaarkolleegium kontrollib, ning rikub seega ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku.

5. Viies hagiväide puudutab muutmiseseadusega kohtunikele pandud kohustust esitada enne nende ametisse nimetamist teave nende avaliku ja ühiskondliku tegevuse kohta ühendustes ja mittetulunduslikes sihtasutustes, sealhulgas erakonna liikmesuse kohta, ning selle teabe avaldamist. Komisjon leiab, et need kohustused on eaproporsionaalsed ning rikuvad õigust eraelu puutumatusele ja õigust isikuandmete kaitsele, mis on tagatud harta artikliga 7 ja artikli 8 lõikega 1 ning isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punktidega c ja e, artikli 6 lõikega 3 ja artikli 9 lõikega 1.

II. Õiguslik raamistik – Poola õigus

A. Muudetud kõrgeima kohtu seadus

6. Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) juurde loodi 8. detsembri 2017. aasta kõrgeima kohtu seadusega (Ustawa o Sądzie Najwyższym)⁵ kaks uut kolleegiumi: distsiplinaarkolleegium ja Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium) (edaspidi „erakorraline kolleegium“).

7. Käesoleva menetluse seisukohast olulises osas muudeti muutmiseseadusega kõrgeima kohtu seadust, lisades artiklisse 26 §-d 2–6, artikli 27 § 1 punkti 1a, artiklisse 45 lõike 3, artiklisse 82 §-d 2–5 ning muutes artiklit 29 ja artikli 72 § 1.

8. Muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-des 2–6 on sätestatud:

„§ 2. [Erakorraline kolleegium] on pädev lahendama taotlusi või avaldusi kohtuniku taandamise või selle kohtu määramise kohta, kus menetlus tuleb läbi viia, sealhulgas väiteid kohtu või kohtuniku sõltumatuse puudumise kohta. Asja menetlev kohus saadab taotluse viivitamata [erakorralise kolleegiumi] esimehele, et taotlus lahendataks vastavalt erisätetes ette nähtud normidele. Taotluse esitamine [erakorralise kolleegiumi] esimehele ei peata pooleliolevat menetlust.

§ 3. Taotlust, mida on nimetatud §-s 2, ei vaadata läbi, kui see puudutab kohtuniku ametisse nimetamise õiguspärasuse või tema õigusemõistmispädevuse legitiimsuse tuvastamist või hindamist.

§ 4. [Erakorraline kolleegium] on pädev lahendama kaebusi, milles palutakse tuvastada [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)], üldkohtute, sõjaväekohtute ja halduskohtute, sealhulgas [Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus)] jõustunud kohtuotsuste õigusvastasus, kui õigusvastasus seisneb selles, et kohtuotsuse teinud kohtuniku ametikohale nimetatud isiku staatus on kaheldav.

§ 5. Kohtuasjade, mida on nimetatud §-s 4, menetluses on *mutatis mutandis* kohaldatavad jõustunud kohtuotsuse õigusvastasust käsitlevad sätted ning kriminaalasjades on kohaldatavad jõustunud kohtuotsusega lõpetatud kohtumenetluse uuendamist käsitlevad sätted. Kaebuse

⁵ Dz. U. 2018, jrk nr 5; jõustus 3. aprillil 2018.

esemeks oleva kohtuotsuse kuulutamise tõttu kahju tekkimise tõenäosust või kahju tekkimist ei ole vaja *prima facie* tõendada.

6. Kaebuse jõustunud kohtuotsuse õigusvastasuse tuvastamiseks, mis on nimetatud §-s 4, võib esitada [erakorralisele kolleegiumile] ilma vaidlustatud kohtuotsuse teinud kohtu poole pöördumata, isegi kui kohtuasja pool ei ole ammendanud tema käsutuses olevaid õiguskaitsevahendeid, kaasa arvatud erakorraline kaebus [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)].“

9. Muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 27 §-s 1 on sätestatud:

„Distsiplinaarkolleegiumi pädevusse kuuluvad:

[...]

- 1a) asjad, mis puudutavad loa andmist kohtunike, kohtunikukandidaatide, prokuröride ja abiprokuröride suhtes kriminaalmenetluse alustamiseks või nende kinnipidamiseks;
- 2) tööõiguse ja sotsiaalkindlustuse asjad, mis puudutavad [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] kohtunikke;
- 3) [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] kohtunike pensionile saatmisega seotud asjad.“

10. Muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 29 §-des 2–3 on sätestatud:

„§ 2. [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] või selle organite tegevuse raames ei ole lubatud kahtluse alla seada kohtute, riigi põhiseaduslike organite või kontrolli- ja õiguskaitseorganite legitiimsust.

§ 3. [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] või muu riigivõimuorgan ei või tuvastada ega hinnata kohtuniku ametisse nimetamise või sellest tuleneva õigusemõistmise ülesannete täitmise pädevuse õiguspärasust.“

11. Muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 45 §-s 3 on sätestatud:

„[Muudetud üldkohtute korralduse seaduse] artiklis 88a nimetatud deklaratsiooni esitavad [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] kohtunikud [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] esimesele esimehele ja [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] esimene esimees [Krajowa Rada Sądownictwale (riiklik kohtute nõukoda; edaspidi „KRS“)]“.

12. Kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 §-s 1 on sätestatud:

„[Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] kohtunik vastutab ametialaste rikkumiste (distsiplinaarsüüteod) eest distsiplinaarkorras, sealhulgas juhul, kui tegemist on:

- 1) õigusnormide ilmselge ja jämeda rikkumisega;
- 2) sellise tegevuse või tegevusetusega, mis võib kohtuvõimu toimimist tõsiselt takistada või kahjustada;
- 3) toimingutega, millega seatakse kahtluse alla kohtuniku teenistussuhte olemasolu, kohtuniku ametisse nimetamise kehtivus või Poola Vabariigi põhiseadusliku organi legitiimsus.“

13. Nimetatud seaduse artikli 73 § 1 kohaselt on distsiplinaarkolleegium üldkohtute kohtunike puhul teise (ja viimase) astme distsiplinaarkohus ning [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] kohtunike puhul esimese ja teise astme distsiplinaarkohus.

14. Muudetud kõrgeima kohtu seaduse artiklis 82 on sätestatud:

„[...]

§ 2. Kui [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] vaatab läbi kohtuasja, milles kerkib üles kohtuniku või kohtu sõltumatuse küsimus, peatab ta menetluse ja saadab selle küsimuse koosseisule, mis koosneb kõigist [erakorralise kolleegiumi] liikmetest.

§ 3. Kui artikli 26 §-s 2 ette nähtud taotlust läbi vaadates on [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] tõsine kahtlus nende õigusnormide tõlgendamise osas, mille alusel tuleb otsus teha, võib ta menetluse peatada ja saata õigusküsimuse koosseisule, mis koosneb kõigist [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegiumi liikmetest.

§ 4. [Erakorraline kolleegium] ei ole §-des 2 või 3 nimetatud otsuse tegemisel seotud [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] muu kohtukoosseisu otsusega, välja arvatud juhul, kui see on saanud õiguspõhimõtteks.

5. Otsus, mille on teinud §-de 2 või 3 alusel kõik [erakorralise kolleegiumi] liikmed, on kõikidele [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] koosseisudele siduv. Mis tahes kõrvalekalle õiguspõhimõtteks saanud otsusest eeldab, et [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] täiskogu, millel osaleb vähemalt kaks kolmandikku kõigi kolleegiumide kohtunistest, teeb uue otsuse. Artiklit 88 ei kohaldata.“

B. Muudetud üldkohtute seadus

15. Muutmiseseadusega muudeti 27. juuli 2001. aasta üldkohtute korralduse seadust (ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych)⁶, muu hulgas lisades artikli 42a ja artiklisse 55 § 4 ning muutes artikli 107 § 1 punkte 2 ja 3 ning artikli 110 § 2a.

16. Muudetud üldkohtute seaduse artikkel 42a on sõnastatud järgmiselt:

„1. Kohtute või kohtute organite tegevuse raames ei ole lubatud kahtluse alla seada kohtute, riigi põhiseaduslike organite või kontrolli- ja õiguskaitseorganite legitiimsust.

2. Üldkohus või muu riigivõimuorgan ei või tuvastada ega hinnata kohtuniku ametisse nimetamise või sellest tuleneva õigusemõistmise ülesannete täitmise pädevuse õiguspärasust.

[...]“.

17. Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 55 §-s 4 on sätestatud:

„Kohtunikud võivad seaduses sätestatud juhtudel lahendada kõiki kohtuasju nii oma teenistuskohas kui ka teistes kohtutes (kohtuniku pädevus). Kohtuasjade jaotamist ning kohtukoosseisu määramist ja muutmist käsitlevad sätted ei piira kohtuniku pädevust ja nendele

⁶ Dz. U. 2001, nr 98, jrk nr 1070.

ei saa tugineda tuvastamiseks, et kohtukoosseis on seadusega vastuolus, et kohtus ei ole piisavalt liikmeid või et otsuse tegemises osales isik, kes ei olnud volitatud või pädev seda tegema.“

18. Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artiklis 88a on sätestatud, et kõik Poola⁷ kohtunikud peavad esitama teatava teabe, mis avaldatakse väljaandes *Biuletyn Informacji Publicznej* (avaliku teabe bülletään):

„§ 1. Kohtunik peab esitama kirjaliku deklaratsiooni, milles on märgitud:

- 1) tema liikmesus ühenduses, sealhulgas ühenduse nimi ja registrijärgne asukoht, tema rollid selles ja liikmesuse ajavahemik;
- 2) tema roll mittetulundusliku sihtasutuse organis, sealhulgas sihtasutuse nimi ja registrijärgne asukoht ning selles rollis oldud ajavahemik;
- 3) tema kuulumine erakonda enne kohtuniku ametisse nimetamist ja kuulumine erakonda tema ametiaja jooksul enne 29. detsembrist 1989, sealhulgas erakonna nimi, tema ametikohad selles ja erakonda kuulumise aeg.

§ 2. Kohtunikud peavad esitama §-s 1 nimetatud deklaratsiooni pädeva apellatsioonikohtu esimehele ja apellatsioonikohtute esimehed [justiitsministrile (Minister Sprawiedliwości)].

§ 3. Deklaratsioon, mis on ette nähtud §-s 1, tuleb esitada 30 päeva jooksul alates kohtuniku ametisse astumisest ja 30 päeva jooksul alates §-s 1 osutatud asjaolude ilmnemise või lõppemise kuupäevast.

§ 4. Deklaratsioonis, mis on ette nähtud §-s 1, sisalduv teave avalikustatakse ja tehakse 6. septembri 2001. aasta avalikule teabele juurdepääsu seaduses osutatud avaliku teabe bülletäänis kättesaadavaks hiljemalt 30 päeva jooksul alates deklaratsiooni esitamise kuupäevast volitatud asutusele.“

19. Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Kohtunik vastutab ametialaste rikkumiste (distsiplinaarsüüteo) eest distsiplinaarkorras, sealhulgas juhul, kui tegemist on:

[...]

- 2) sellise tegevuse või tegevusetusega, mis võib kohtuvõimu toimimist tõsiselt takistada või kahjustada;
- 3) tegevusega, mis seab kahtluse alla kohtuniku teenistussuhte olemasolu, kohtuniku ametisse nimetamise kehtivuse või Poola Vabariigi põhiseadusliku organi legitiimsuse;

[...]“.

⁷ Kõrgeima kohtu seaduse artikli 45 § 3 kohaselt kohaldatakse muudetud üldkohtute korralduse seaduse artiklit 88a Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunike suhtes ning halduskohtute korralduse seaduse (ustawa – Prawo o ustroju sądów administracyjnych) artikli 8 § 2 kohaselt kohaldatakse sama sätet halduskohtute ja Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus) kohtunike suhtes.

20. Muudetud üldkohtute seaduse artikli 110 §-s 2a on sätestatud:

„Artikli 37 §-s 5 ja artikli 75 § 2 punktis 3 nimetatud asjades on territoriaalne pädevus distsiplinaarkohtul, kelle tööpiirkonnas töötab kohtunik, kelle suhtes menetlust läbi viiakse. Artiklites 80 ja 106zd nimetatud asjades on esimeses astmes pädev kohus [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] ühest distsiplinaarkolleegiumi kohtunikust koosnevas koosseisus ja teises astmes [Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)] kolmest distsiplinaarkolleegiumi kohtunikust koosnevas koosseisus.“

C. Muudetud halduskohtute korralduse seadus

21. Muutmiseseadusega muudeti 25.juuli 2002. aasta halduskohtute korralduse seadust (ustawa – Prawo o ustroju sądów administracyjnych)⁸, lisades muu hulgas artiklisse 5 §-d 1a ja 1b ning muutes artikli 29 § 1 ja artikli 49 § 1.

22. Muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 5 §-des 1a ja 1b on sätestatud:

„§ 1a. Halduskohtu või selle organite tegevuse raames ei ole lubatud kahtluse alla seada kohtute, riigi põhiseaduslike organite või kontrolli- ja õiguskaitseorganite legitiimsust.

§ 1b. Halduskohus või muu riigivõimuorgan ei või tuvastada ega hinnata kohtuniku ametisse nimetamise või sellest tuleneva õigusemõistmise ülesannete täitmise pädevuse õiguspärasust.“

23. Muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 8 §-s 2 on sätestatud:

„Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artiklis 88a nimetatud deklaratsiooni esitavad piirkondliku halduskohtu kohtunikud piirkondliku halduskohtu pädevale esimehele, piirkondliku halduskohtu esimees ja [Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus, Poola)] kohtunikud [Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus)] presidendile ning [Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus)] esimees [KRSile].“

24. Selle seaduse artikli 29 § 1 kohaselt kohaldatakse muudetud üldkohtute seaduse artikli 107 § 1 punktides 2 ja 3 ette nähtud distsiplinaarsüütegude kohta sätestatud ka halduskohtute kohtunike suhtes.

25. Muudetud halduskohtute seaduse artikli 49 § 1 kohaselt kohaldatakse muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 §-s 1 ette nähtud distsiplinaarsüütegude kohta sätestatud ka Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus) kohtunike suhtes.

D. Muutmiseseadus – üleminekusätted

26. Muutmiseseaduse artikli 8 kohaselt kohaldatakse muudetud üldkohtute seaduse artikli 55 § 4 ka kohtuasjadele, mis on alustatud või lõpetatud enne muutmiseseaduse jõustumist, st enne 14. veebruari 2020.

⁸ Dz. U. 2002, jrk nr 1269.

27. Muutmiseseaduse artikkel 10 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Käesolevast seadusest tulenevas versioonis [kõrgeima kohtu seaduse] sätteid kohaldatakse ka [erakorralise kolleegiumi] menetletavatele kohtuasjadele, mis on algatatud ja mida ei ole lõpetatud jõustunud kohtuotsusega, sealhulgas resolutsiooniga, enne käesoleva seaduse jõustumist.

2. Kohus, kellele on esitatud §-s 1 nimetatud asi, saadab asja viivitamata ja hiljemalt seitse päeva pärast käesoleva seaduse jõustumist [erakorralisele kolleegiumile], kes võib tühistada varem tehtud toimingud, kui need takistavad asja menetlemist vastavalt seadusele.

3. Toimingud, mida teevad kohtud ja pooled või menetlusosalised §-s 1 nimetatud kohtuasjades § 2 rikkudes pärast käesoleva seaduse jõustumist ei too kaasa menetluslikke tagajärgi.“

III. Kohtueelne menetlus

28. Olles leidnud, et muutmiseseaduse vastuvõtmisega on Poola Vabariik rikkunud kohustusi, mis tulenevad käesoleva ettepaneku punktis 1 esitatud õigusnormide koosmõjust, saatis komisjon 29. aprillil 2020 nimetatud liikmesriigile ametliku kirja. Poola Vabariik vastas 29. juuni 2020. aasta kirjaga, milles ta eitas liidu õiguse mis tahes rikkumist.

29. Komisjon esitas 30. oktoobril 2020 põhjendatud arvamuse, milles ta jäi seisukohale, et muutmiseseadusega kehtestatud kord rikub ametlikus kirjas nimetatud liidu õiguse sätteid.

30. Komisjon saatis 3. detsembril 2020 Poola Vabariigile täiendava ametliku kirja, mis puudutas distsiplinaarkolleegiumi tegevust muudetud kõrgeima kohtu seadusse muutmiseseadusega lisatud artikli 27 § 1 punktide 1a, 2 ja 3 alusel asjades, mis mõjutavad otseselt kohtuniku ja kohtunikukandidaadi staatust ja ülesannete täitmist.

31. Poola Vabariik vastas komisjoni 30. oktoobri 2020. aasta põhjendatud arvamusele 30. detsembri 2020. aasta kirjaga, milles eitas rikkumist ja nõudis rikkumismenetluse lõpetamist. 4. jaanuaril 2021 vastas Poola Vabariik komisjoni 3. detsembri 2020. aasta täiendavale ametlikule kirjale, esitades seisukoha, et väited distsiplinaarkolleegiumi sõltumatuse puudumise kohta ei ole põhjendatud.

32. Komisjon saatis 27. jaanuaril 2021 täiendava põhjendatud arvamuse distsiplinaarkolleegiumi kohtutegevuse kohta kohtunike ja kohtunikukandidaatide staatust käsitlevates asjades. Poola Vabariik vastas komisjoni täiendavale põhjendatud arvamusele 26. veebruari 2021. aasta kirjas, et komisjoni väide ei ole põhjendatud, ja nõudis menetluse lõpetamist.

IV. Menetlus Euroopa Kohtus

33. Komisjon esitas 1. aprillil 2021 Euroopa Kohtule ELTL artikli 258 alusel käesoleva hagi. Komisjon palub tuvastada, et:

„– kuna Poola Vabariik võttis vastu ja jättis jõusse [muudetud üldkohtute seaduse] artikli 42a §-d 1 ja 2 ning artikli 55 § 4, [muudetud kõrgeima kohtu seaduse] artikli 26 § 3 ja artikli 29 §-d 2 ja 3, [muudetud halduskohtute seaduse] artikli 5 §-d 1a ja 1b ning muutmiseseaduse artikli 8, keelates kõigil liikmesriigi kohtutel kontrollida, kas on järgitud liidu nõudeid, mis

puudutavad sõltumatut ja erapooletut seaduse alusel moodustatud kohut, siis on Poola Vabariik rikkunud kohustusi, mis tulenevad ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikliga 47 – arvestades Euroopa Inimõiguste Kohtu [edaspidi „EIK“] praktikat, mis käsitleb Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni [edaspidi „EIÕK“] artikli 6 lõiget 1 – ning ELTL artiklist 267 ja liidu õiguse esimuse põhimõttest;

- kuna Poola Vabariik võttis vastu ja jättis jõusse muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-d 2 ja 4–6 ning artikli 82 §-d 2–5, samuti muutmiseseaduse artikli 10, andes [erakorralisele kolleegiumile] ainupädevuse vaadata läbi kohtu või kohtuniku sõltumatuse puudumist käsitlevaid väiteid ja õigusküsimusi, siis on Poola Vabariik rikkunud kohustusi, mis tulenevad ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47 ja ELTL artiklist 267 ning liidu õiguse esimuse põhimõttest;
- kuna Poola Vabariik võttis vastu ja jättis jõusse muudetud üldkohtute seaduse artikli 107 § 1 punktid 2 ja 3 ning muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punktid 1–3, mis võimaldavad distsiplinaarsüüteoaks kvalifitseerida selle, kui kohtunik kontrollib, kas on järgitud sõltumatut ja erapooletut seaduse alusel moodustatud kohut puudutavaid liidu nõudeid, siis on Poola Vabariik rikkunud kohustusi, mis tulenevad ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust koostoimes harta artikliga 47 ning ELTL artiklist 267;
- kuna Poola Vabariik andis distsiplinaarkolleegiumile, kelle sõltumatus ja erapooletus ei ole tagatud, pädevuse lahendada asju, mis otseselt mõjutavad kohtuniku ja kohtunikukandidaadi staatust ja ülesannete täitmist, nagu ühelt poolt kohtuniku ja kohtunikukandidaadi suhtes kriminaalmenetluse alustamise või nende kinnipidamise taotlused ning teiselt poolt tööõiguse ja sotsiaalkindlustusasjad, mis puudutavad Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunikke, ning kohtuasjad, mis on seotud kõrgeima kohtu kohtunike pensionile saatmisega, siis on Poola Vabariik rikkunud kohustusi, mis tulenevad ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust;
- kuna Poola Vabariik võttis vastu ja jättis jõusse muudetud üldkohtute seaduse artikli 88a, muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 45 § 3 ja muudetud halduskohtute seaduse artikli 8 § 2, siis on Poola Vabariik rikkunud õigust eraelu puutumatusele ja õigust isikuandmete kaitsele, mis on tagatud harta artikliga 7 ja artikli 8 lõikega 1 ning [isikuandmete kaitse üldmääruse] artikli 6 lõike 1 punktidega c ja e, artikli 6 lõikega 3 ning artikli 9 lõikega 1.“

34. Komisjon palub ühtlasi mõista kohtukulud välja Poola Vabariigilt.

35. Poola Vabariik palub 17. juunil 2021 esitatud kostja vastuses Euroopa Kohtul jätta käesolev hagi tervikuna põhjendamatusesse tõttu rahuldamata ja mõista kohtukulud välja komisjonilt.

36. Komisjon ja Poola Vabariik esitasid repliigi ja vasturepliigi vastavalt 28. juulil 2021 ja 7. septembril 2021.

37. Komisjon esitas 1. aprillil 2021 eraldi dokumendiga ELTL artikli 279 alusel ajutiste meetmete kohaldamise taotluse, paludes Euroopa Kohtul kohustada Poola Vabariiki kuni Euroopa Kohtu sisulise otsuse tegemiseni peatama mitme muutmiseseadusega kehtestatud sätte kohaldamise.

38. Euroopa Kohtu asepresident rahuldab 14. juuli 2021. aasta kohtumäärusega⁹ komisjoni ajutiste meetmete kohaldamise taotluse kuni käesolevat menetlust lõpetava kohtuotsuse kuulutamiseni ja jättis kohtukulude jaotuse otsustamise edaspidiseks.¹⁰

39. Kuna Poola Vabariik leidis, et Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) 14. juuli 2021. aasta kohtuotsus P 7/20 kujutab endast asjaolude muutumist, esitas ta 16. augustil 2021 Euroopa Kohtule Euroopa Kohtu kodukorra artikli 163 kohaselt taotluse 14. juuli 2021. aasta kohtumääruse tühistamiseks. Ühtlasi palus nimetatud liikmesriik, et hagi vaataks läbi Euroopa Kohtu suurrakko.¹¹

40. Euroopa Kohtu asepresident jättis 6. oktoobri 2021. aasta kohtumäärusega¹² Poola Vabariigi taotlused rahuldamata ja jättis kohtukulude kandmise otsustamise edaspidiseks. Euroopa Kohtu asepresident tõdes oma määruses, et liidu õiguse esimuse põhimõtte paneb kõigile liikmesriikide asutustele kohustuse tagada erinevate liidu õigusnormide täielik toime ning et liikmesriikide õigus ei või mõjutada nende sätete toimet. Vastavalt ELL artikli 19 lõike 1 teisele lõigule, mis on selge, täpne ja tingimusteta, peab iga liikmesriik tagama, et kohtud, kes võivad otsustada liidu õiguse kohaldamise või tõlgendamise üle, vastaksid tõhusa kohtuliku kaitse nõuetele. Liikmesriikide kohtukorraldust käsitlevaid riigisiseseid õigusnorme võib liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi kontekstis ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu seisukohast kontrollida ning järelikult võib seoses sellega kohaldada ajutisi meetmeid nende normide kohaldamise peatamiseks. See, et liikmesriigi konstitutsioonikohus leiab, et niisugused meetmed on vastuolus asjaomase liikmesriigi põhiseadusliku korraga, ei muuda seda hinnangut. Liidu õiguse esimuse põhimõtte kohaselt ei saa asjaolu, et liikmesriik tugineb riigisisestele õigusnormidele, isegi kui need on põhiseaduse sätted, kahjustada liidu õiguse ühtsust ja tõhusust.¹³

41. Vahepeal väitis komisjon 7. septembril 2021, et Poola Vabariigi 16. augusti 2021. aasta kirjas esitatud teabest ei nähtu, et liikmesriik oleks võtnud kõik vajalikud meetmed 14. juuli 2021. aasta kohtumääruses ette nähtud ajutiste meetmete rakendamiseks. Komisjon väitis, et 14. juuli 2021. aasta kohtumääruse täieliku toime tagamiseks, liidu õiguse tõhusaks kohaldamiseks ning õigusriigi ja liidu õiguskorra terviklikkuse põhimõtete järgimiseks on vaja, et Euroopa Kohus määraks Poola Vabariigile nii suure karistumakse päevamäära, mis ajendab seda liikmesriiki

⁹ Komisjon vs. Poola (C-204/21 R, EU:C:2021:593) (edaspidi „14. juuli 2021. aasta kohtumäärus“).

¹⁰ Poola Vabariiki kohustati muu hulgas peatama:
– nende sätete kohaldamise, mille alusel on distsiplinaarkolleeegium pädev lahendama loataotlusi kriminaalmenetluse alustamiseks kohtunike või kohtunikukandidaatide suhtes;
– distsiplinaarkolleeegiumi poolt juba tehtud otsuste toime, millega on antud luba kohtuniku suhtes kriminaalmenetluse alustamiseks või tema kinnipidamiseks, ning hoiduma selles artiklis nimetatud asjade saatmisest kohtusse, kes ei vasta sõltumatuse nõuetele;
– nende sätete kohaldamise, mille alusel distsiplinaarkolleeegium on pädev lahendama Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunike staatust ja ülesannete täitmist puudutavaid asju, ning hoiduma nimetatud asjade saatmisest kohtusse, kes ei vasta sõltumatuse nõuetele;
– nende sätete kohaldamise, mis võimaldavad alustada kohtunike suhtes distsiplinaarmenetlust selle eest, et nad on kontrollinud, kas on järgitud sõltumatut ja erapooletut seaduse alusel moodustatud kohut puudutavaid nõudeid;
– liikmesriigi õigusnormide kohaldamise, kui need keelavad riigisisestel kohtutel kontrollida, kas on järgitud liidu õiguse nõudeid, mis puudutavad sõltumatut ja erapooletut seaduse alusel moodustatud kohut, ning nende sätete kohaldamise, mis annavad erakorralisele kolleeegiumile ainupädevuse läbi vaadata väiteid kohtu või kohtuniku sõltumatuse puudumise kohta.

¹¹ Selles kohtuotsuses leidis Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) muu hulgas, et ELL artikli 4 lõike 3 teine lõik koostoes ELTL artikliga 279 on vastuolus Poola Vabariigi põhiseaduse artiklitega 2 ja 7, artikli 8 lõikega 1 ja artikli 90 lõikega 1 koostoes artikli 4 lõikega 1. Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) leidis, et Euroopa Kohus ületas oma pädevust, st tegi otsuse *ultra vires*, kui ta määras Poola Vabariigi suhtes ajutised meetmed, mis puudutavad Poola kohtukorraldust ja Poola kohtute pädevust ning Poola kohtutes järgitavat menetlust. 6. oktoobri 2021. aasta kohtumäärus Poola vs. komisjon (C-204/21 R-RAP, EU:C:2021:834, punktid 10 ja 11).

¹² Poola vs. komisjon (C-204/21 R, EU:C:2021:834).

¹³ 6. oktoobri 2021. aasta kohtumäärus Poola vs. komisjon (C-204/21 R-RAP, EU:C:2021:834, punktid 18–24).

võimalikult kiiresti täielikult rakendama selles kohtumääruses nimetatud ajutised meetmed. Poola Vabariik väitis, et kõik 14. juuli 2021. aasta kohtumääruse täitmiseks vajalikud meetmed on võetud.

42. Euroopa Kohtu asepresident mõistis 27. oktoobri 2021. aasta kohtumäärusega¹⁴ Poola Vabariigilt komisjoni kasuks välja karistusmaks 1 000 000 eurot päevas alates kohtumääruse teatavaks tegemisest kuni 14. juuli 2021. aasta kohtumäärusest tulenevate kohustuste täitmiseni liikmesriigi poolt või nende kohustuste täitmata jätmise korral kuni käesoleva menetluse lõpetava kohtuotsuse tegemiseni ja jättis kohtukulude jaotuse otsustamise edaspidiseks.

43. Euroopa Kohtu president andis 30. septembri 2021. aasta otsusega Belgia Kuningriigile, Madalmaade Kuningriigile, Taani Kuningriigile, Soome Vabariigile ja Rootsi Kuningriigile loa astuda käesolevas asjas menetlusse komisjoni nõuete toetuseks. Need liikmesriigid esitasid Euroopa Kohtule kirjalikud seisukohad.

44. Euroopa Kohtu president määras 7. oktoobri 2021. aasta otsusega käesoleva kohtuasja lahendatavaks eelisjärjekorras vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 53 lõikele 3.

45. 28. juunil 2022 toimus kohtuistung, millel Belgia Kuningriik, Taani Kuningriik, Madalmaade Kuningriik, Poola Vabariik, Soome Vabariik, Rootsi Kuningriik ja komisjon esitasid oma suulised seisukohad ja vastasid Euroopa Kohtu küsimustele.

V. Õiguslik taust

46. Selleks et lahendada käesolevas rikkumismenetluses Euroopa Kohtule esitatud küsimused, tuleb viidata järgmistele väljakujunenud õiguslikele seisukohtadele.

47. Euroopa Liit rajaneb liikmesriikide ühistel väärtustel ühiskonnas, kus valitseb õiglus.¹⁵ Vastastikune usaldus liikmesriikide ja eelkõige nende kohtute vahel põhineb eeldusel, et jagatakse teatavat hulka ühiseid väärtusi. Sellest järeldub, et ELL artiklis 2 sätestatud väärtuste järgimine liikmesriigi poolt on tingimus, mis võimaldab kasutada kõiki õigusi, mis tulenevad aluslepingute kohaldamisest selle liikmesriigi suhtes.¹⁶

48. Õigusriigi põhimõtte austamine on üks neist ühistest väärtustest, mille konkreetne väljendus on ELi lepingu artikli 19 lõige 1. Selle teise lõigu kohaselt peavad liikmesriigid ette nägema tulemusliku õiguskaitse tagamiseks vajaliku kaebeõiguse liidu õigusega hõlmatud valdkondades. Harta artikli 47 teise lõigu esimene lause, mis peegeldab liidu õiguse üldpõhimõtet tõhusale kohtulikule kaitsele, näeb ühtlasi ette, et igaühel on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele

¹⁴ Komisjon vs. Poola (C-204/21 R, ei avaldata, EU:C:2021:878).

¹⁵ ELL artikkel 2.

¹⁶ Euroopa Liidu lepingu artiklis 49 on sätestatud, et Euroopa Liidu liikmeks astumise avalduse võib esitada iga Euroopa riik, kes austab artiklis 2 osutatud väärtusi ning võtab endale kohustuse neid edendada. 20. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, punktid 61–63).

mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus.¹⁷ Lisaks on ELL artikli 19 lõike 1 teisel lõigul ja harta artiklil 47 vahetu õigusmõju ja need annavad üksikisikutele õigusi, millele nad võivad liikmesriigi kohtus tugineda.¹⁸

49. Liikmesriikide pädevuses¹⁹ on kehtestada õiguskaitsevahendite ja menetluste süsteem, et tagada tõhus õiguskaitse²⁰ liidu õigusega hõlmatud valdkondades, ning sellesse süsteemi kuuluvad kohtud, kes võivad otsustada liidu õiguse kohaldamise või tõlgendamise üle, peavad vastama tõhusa kohtuliku kaitse nõuetele.²¹ Seega on liikmesriigid kohustatud määrama kohtud ja/või asutused, kellel on pädevus kontrollida riigisisese sätte kehtivust, ning nägema ette õiguskaitsevahendid ja menetlused kehtivuse vaidlustamiseks ning kaebuse rahuldamise korral tühistama asjaomase sätte ja vajaduse korral määratlema niisuguse tühistamise tagajärjed.²² Välja arvatud juhtudel, kus liidu õiguses on sätestatud teisiti, ei kehtesta see liikmesriikidele mingit konkreetset kohtusüsteemi mudelit²³ ega nõua, et nad kehtestaksid konkreetse õiguskaitsevahendite süsteemi, tingimusel et olemasolevad õiguskaitsevahendid on kooskõlas

¹⁷ 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus W. Ž. (kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium – ametisse nimetamine) (C-487/19, EU:C:2021:798, punkt 122). Kui harta artikkel 47 aitab tagada, et austatakse iga õigussubjekti õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, mis konkreetsel juhul tugineb õigussubjektile liidu õigusest tulenevale õigusele, siis ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu eesmärk on aga tagada, et iga liikmesriigi kehtestatud õiguskaitsevahendite süsteem tagaks tõhusa kohtuliku kaitse liidu õigusega hõlmatud valdkondades, sõltumata olukorrast, milles liikmesriigid seda õigust harta artikli 51 lõike 1 tähenduses kohaldavad: 20. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, punktid 36, 45 ja 52).

¹⁸ 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused) (C-824/18, EU:C:2021:153, punktid 145 ja 146).

¹⁹ Oma vasturepliigis väidab Poola Vabariik, et vastavalt Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) kohtuotsusele P 7/20 tegutses Euroopa Kohus oma 14. juuli 2021. aasta kohtumäärusega komisjon vs. Poola (C-204/21 R, EU:C:2021:593) ajutisi meetmeid kehtestades *ultra vires*, kuna liikmesriikide kohtukorraldus kuulub nende ainupädevusse. Poola Vabariik leiab, et Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus, Poola), Verfassungsgerichtshof (konstitutsioonikohus, Belgia), Ústavní soud (konstitutsioonikohus, Tšehhi Vabariik), Højesteret (kõrgeim kohus, Taani), Bundesverfassungsgericht (liitvabariigi konstitutsioonikohus, Saksamaa), Tribunal Constitucional (konstitutsioonikohus, Hispaania), Conseil d'Etat (kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu, Prantsusmaa), Corte costituzionale (konstitutsioonikohus, Itaalia) ja Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus, Rumeenia) väljakujunenud kohtupraktikat arvestades on põhiseadusliku identiteedi põhimõtte kohaselt liikmesriikide konstitutsioonikohtutel „viimane sõna“ seoses aluslepingutega antud volitustega. Liidu pädevust piirab pädevuse andmise põhimõtte, mis on liidu õiguse põhimõte, mis hõlmab nii liikmesriikide põhiseaduslike põhimõtteid kui ka liidu kohustust austada nende rahvuslikku identiteeti.

²⁰ Liidu õigusest õigussubjektidele tulenevate õiguste tõhusa kohtuliku kaitse põhimõte, millele on viidatud ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus, on liidu õiguse üldpõhimõte, mis tuleneb liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest, mida on tunnustatud EIÕK artiklites 6 ja 13 ning mida nüüd on kinnitatud harta artiklis 47. Seega tuleb viimati nimetatud sätet ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu tõlgendamisel arvesse võtta. 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus W. Ž. (kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium – ametisse nimetamine) (C-487/19, EU:C:2021:798, punkt 102 ja seal viidatud kohtupraktika).

²¹ Käesolevas menetluses ei ole vaidlust selles, et Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus), üldkohtud ja halduskohtud võivad olla kohustatud lahendama küsimusi, mis puudutavad liidu õiguse kohaldamist ja tõlgendamist nende menetluses olevates kohtuasjades ja seega kohtuasjades, mis kuuluvad liidu õiguse kohaldamisalasse vastavalt ELL artikli 19 lõike 1 teisele lõigule: 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused) (C-824/18, EU:C:2021:153, punktid 111–114).

²² Vt selle kohta 4. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality ja Commissioner of An Garda Síochána (C-378/17, EU:C:2018:979, punkt 34).

²³ Vt analoogia alusel kohtuotsus A. K. (punkt 130).

võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtetega.²⁴ Selle pädevuse teostamisel peavad liikmesriigid täitma kohustusi, mis tulenevad neile liidu õigusest.²⁵ See lähenemisviis kajastab ELL artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtet ning liikmesriikide menetlusautonoomiat.²⁶

50. ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga on vastuolus riigisisised kohtukorraldust käsitlevad sätted, mis vähendavad õigusriigi kui väärtuse kaitset, eelkõige kohtute sõltumatuse tagatist. Lisaks on Euroopa Kohus leidnud, et liikmesriik ei saa muuta oma õigusnorme nii, et see nõrgendaks õigusriigi kaitset. Seega peavad liikmesriigid hoiduma selliste eeskirjade vastuvõtmisest, mis kahjustavad kohtusüsteemi sõltumatust.²⁷

51. Õigusemõistmisele olemuslikult omane kohtute sõltumatuse nõue kuulub ühe komponendina õigusse tõhusale kohtulikule kaitsele, mis omakorda on hõlmatud harta artiklis 47 ette nähtud põhiõigusega õiglasele kohtulikule arutamisele. Niisuguses kontekstis on liikmesriikide kohtute sõltumatus Euroopa Liidu õiguskorra jaoks põhjapaneva tähtsusega.²⁸

52. Kohtute sõltumatuse nõudel on kaks aspekti. Esimene, väline aspekt eeldab, et asjasse puutuv organ täidab oma ülesandeid täiesti iseseisvalt, olemata kellegagi hierarhilises või alluvussuhtes ja saamata kelleltki korraldusi või juhiseid, ning et ta on seega kaitstud väljastpoolt tuleva sekkumise või surve eest, mis võib kahjustada selle organi liikmete otsustusvabadust ja mõjutada nende otsuseid. Teine, sisemine aspekt on seotud erapooletuse mõistega. Selle eesmärk on tagada võrdse distantssi säilitamine menetlusosalistega ja nende vastavate huvidega menetluse eset arvestades. See sõltumatuse aspekt nõuab, et kohtud oleksid objektiivsed ja et neil ei oleks kohtuasja lahendi suhtes muud huvi peale õigusnormide range kohaldamise.²⁹

53. Erapooletuse nõudel on samuti kaks aspekti. Ühelt poolt peab kohus olema subjektiivselt erapooletu, mis tähendab, et ükski selle liige ei tohi väljendada oma erapoolikust või isiklikke eelarvamusi. Isiklikku erapooletust eeldatakse kuni vastupidise tõendamiseni. Teiselt poolt peab kohus olema objektiivselt erapooletu, mis tähendab, et ta peab pakkuma piisavaid tagatist, et kõrvaldada selles suhtes mis tahes põhjendatud kahtluse.³⁰

²⁴ Seega vastutavad liikmesriigid selle eest, et harta artikli 47 kohaselt on tagatud tõhus kohtulik kaitse seoses üksikisikute õigustega, mis tulenevad liidu õigusest: kohtuotsus A. K. (punkt 115 ja seal viidatud kohtupraktika). Vt ka 22. oktoobri 1998. aasta kohtuotsus IN. Co. GE.'90 jt (C-10/97–C-22/97, EU:C:1998:498, punkt 14). Tõhususe põhimõte ja õigus tõhusale õiguskaitsevahendile vastavalt artiklile 47 kattuvad teataval määral. Vt selle kohta kohtujurist Bobeki ettepanek kohtuasjas An tAire Talmhaiochta Bia agus Mara, Éire agus an tArd-Aighne (C-64/20, EU:C:2021:14, punkt 42). Vt analoogia alusel ka 15. aprilli 2008. aasta kohtuotsus Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, punktid 46–48).

²⁵ Vt selle kohta kohtuotsus A. K. (punkt 115 ja seal viidatud kohtupraktika). 16. novembri 2021. aasta kohtuotsuses Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim jt (C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:931, punkt 36) on märgitud, et see võib nii olla liikmesriigi õigusnormide puhul, mis reguleerivad kohtunike ametisse nimetamist ja selle menetluse kohtulikku kontrolli. Vt ka 20. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, punkt 48).

²⁶ 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus Prokuratuur (tingimused elektroonilise side andmetele juurdepääsuks) (C-746/18, EU:C:2021:152, punkt 42).

²⁷ 20. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, punktid 63–65). Vt ka 18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13 (Euroopa Liidu ühinemine EIÖKga), EU:C:2014:2454, punkt 168.

²⁸ See on ülimalt tähtis, et tagada liidu õigusest õigussubjektidele tulenevate õiguste kogumi ja ELL artiklis 2 osutatud liikmesriikide ühiste väärtuste, eeskätt õigusriigi väärtuse kaitse. 20. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, punktid 48–51 ja seal viidatud kohtupraktika).

²⁹ Kohtuotsus A. K. (punktid 120–122).

³⁰ 24. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Wagenknecht vs. komisjon (C-130/21 P, EU:C:2022:226). Euroopa Kohus on täpsustanud, et [EIK] praktika kohaselt tuleb erapooletuse tingimuse subjektiivse hindamise raames arvesse võtta konkreetse kohtuniku isiklikke veendumusi ja käitumist, st analüüsides, kas ta on konkreetsel juhul ilmutanud kohtuasjas erapoolikust või isiklikke eelarvamusi. Erapooletuse objektiivse kontrolli raames tuleb kontrollida, kas kohus ise ja muu hulgas tema koosseis pakkusid piisavaid tagatist, et välistada mis tahes põhjendatud kahtlused tema erapooletuse suhtes. Seega tuleb kindlaks teha, kas olenemata kohtuniku enda käitumisest võimaldab mõni kontrollitav faktiline asjaolu tema erapooletuse kahtluse alla seada. Seejuures on tähtis ka mulje. Kohtuotsus A. K. (punkt 128 ja seal viidatud EIK kohtupraktika).

54. Ning viimaks peetakse nõudega, et kohus peab olema „seaduse alusel moodustatud“, selles sättes 47 silmas eesmärki tagada, et kohtusüsteemi korraldust reguleeritakse seadusega, mille on vastu võtnud seadusandlik võim kooskõlas tema pädevust reguleerivate normidega, et vältida seda, et see korraldus jäetaks täidesaatva võimu otsustada. Seda nõuet kohaldatakse kohtu olemasolu õiguslikule alusele ning kõigile teistele riigisisese õiguse sätetele, mille järgimata jätmine muudab ühe või mitme kohtuniku osalemise kõnealuse kohtuasja läbivaatamisel nõuetevastaseks, nagu kohtukoosseisu reguleerivad sätted.³¹

55. Nõuet, et kohus peab olema asutatud seaduse alusel, on rikutud juhul, kui kohtunike ametisse nimetamisel toime pandud rikkumine³² on niisugust laadi ja niisuguse raskusastmega, mis tekitab tegeliku riski, et muud võimuharud, iseäranis täitevvõim, võivad avaldada lubamatut mõju ja nõnda kahjustada ametisse nimetamise menetluse usaldusväärsust. Nii on see juhul, kui tegemist on selliste alusnormide kohaldamisega, mis moodustavad lahutamatu osa kohtusüsteemi ülesehitusest ja toimimisest.³³ Selline nõuete eiramine võib tekitada õigussubjektidel põhjendatud kahtluse ametisse nimetatud kohtuniku või kohtunike sõltumatuse³⁴ ja erapooletuse suhtes.

56. Sõltumatuse, erapooletuse ja seaduse alusel moodustamise nõue on olemuslikult seotud ja kattuvad. Ühe nimetatud nõude rikkumine võib kaasa tuua teise või isegi kõigi nõuete rikkumise.³⁵

57. Liikmesriik, eelkõige selle kohtuvõim, peab kaitsma õigusi, mis on isikutele antud ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja harta artikli 47 alusel, kahel viisil.

58. Esiteks tuleneb õigusest sõltumatule ja erapooletule seaduse alusel moodustatud kohtule, et igal õigussubjektil peab olema võimalus sellele õigusele tugineda.³⁶ Lisaks, kui sõltumatu ja erapooletu kohtu olemasolu vaidlustatakse põhjusel, mis esmapilgul ei ole ilmselgelt

³¹ 21. detsembri 2021. aasta kohtuotsus Euro Box Promotion jt (C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ja C-840/19, EU:C:2021:1034, punkt 205 ja seal viidatud kohtupraktika). Liidu õigusega nõutavad sõltumatuse ja erapooletuse tagatised eeldavad selliste normide olemasolu, mis puudutavad muu hulgas kohtuorgani koosseisu, selle liikmete nimetamist, ametiaega ja nende taandumise, taandamise ja tagandamise aluseid, ning mis lubavad ümber lükata õigussubjektide põhjendatud kahtluse, kas nimetatud organ on väljaspool väliste tegurite haardeulatust ja kas ta on vastanduvaid huve arvestades neutraalne. 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused) (C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 117).

³² EIK märkis oma 1. detsembri 2020. aasta otsuses Guðmundur Andri Ástráðsson vs. Island (CE:ECHR:2020:1201JUD002637418, punktid 227 ja 232), et kohtunike ametisse nimetamise protsess on tingimata lahutamatult hõlmatud mõistega „seaduse alusel moodustatud kohus“ EIÖK artikli 6 lõike 1 tähenduses. Kohtu sõltumatust selle sätte tähenduses võib muu hulgas hinnata selle liikmete ametisse nimetamise viisi alusel. Vt ka 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigi seaduse alusel moodustatud kohus) (C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, punkt 57 ja seal viidatud kohtupraktika).

³³ Vt kohtuotsus Simpson (punkt 75) ja 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus W. Ż. (kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium – ametisse nimetamine) (C-487/19, EU:C:2021:798, punkt 130). Vt analoogia alusel 16. novembri 2021. aasta kohtuotsus Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim jt (C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:931, punktid 71–73) kohtunike lähetamise kohta. Mitte iga viga, mis võib esineda kohtuniku ametisse nimetamise menetluses, ei tekita kahtlust selle kohtuniku sõltumatuses ja erapooletuses ega järelikult selles, kas kohtukoosseis, millesse ta kuulub, on „sõltumatu, erapooletu ja seaduse alusel moodustatud kohus“ liidu õiguse tähenduses. 29. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Getin Noble Bank (C-132/20, EU:C:2022:235, punkt 123). Vt ka 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigi seaduse alusel moodustatud kohus) (C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, punktid 71–74).

³⁴ Väljend „seaduse alusel moodustatud“ kajastab eelkõige õigusriigi põhimõtet. See ei puuduta mitte üksnes kohtu eksisteerimise kui sellise õiguslikku alust, vaid ka kohtu koosseisu igas kohtuasjas ning mis tahes muid riigisiseseid sätteid, mille järgimata jätmine muudab ühe või mitme kohtuniku osalemise asja läbivaatamisel õigusvastaseks, ja mille hulka kuuluvad iseäranis vastava kohtu liikmete sõltumatust ja erapooletust puudutavad sätted. 29. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Getin Noble Bank (C-132/20, EU:C:2022:235, punktid 118, 119, 121 ja seal viidatud kohtupraktika).

³⁵ Vt nt 29. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Getin Noble Bank (C-132/20, EU:C:2022:235, punktid 117–122 ja seal viidatud kohtupraktika).

³⁶ Kohtuotsus Simpson (punkt 55).

tõsiseltvõetamatu,³⁷ on iga kohus³⁸ kohustatud kontrollima, kas tema koosseis kujutab endast sellist kohut. Niisugune kontroll on vajalik usalduse tarvis, mida demokraatliku ühiskonna kohtud peavad oma lahendite adressaatides äratama. Selles mõttes on see kontroll oluline menetlusnõue, mille järgimise kohustus põhineb avalikul huvil, ja selle täidetust peab kohus kontrollima siis, kui pooled on selle tõstatanud, või siis omal algatusel.³⁹ Erandjuhtudel võib ühe liikmesriigi kohtutel paluda hinnata, kas teises liikmesriigis on rikutud isiku põhiõigust pöörduda sõltumatusse ja erapooletusse seaduse alusel moodustatud kohtusse.⁴⁰

59. Teiseks peavad kohtud järgima liidu õiguse esimuse põhimõtet.⁴¹ Kohtud, kelle ülesanne on oma pädevuse raames kohaldada liidu õiguse sätteid, on kohustatud võtma kõik vajalikud meetmed, et tagada liidu õiguse täielik õigusmõju, jättes vajaduse korral kohaldamata kõik liidu õigusega vastuolus olevad riigisisised sätted või riigisisese kohtupraktika.⁴² Selleks et jätta riigisisene õigusnorm kohaldamata, peab kohtul, kellele liikmesriigi õigusega antud ülesanne on liidu õiguse kohaldamine, olema võimalik hinnata ja kindlaks teha, kas riigisisene õigusnorm on liidu õigusega vastuolus. Liidu õiguse esimuse põhimõtte kohaselt⁴³ tuleb selgelt eristada pädevust jätta liidu õigusega vastuolus olev riigisisene säte konkreetsel juhul kohaldamata ja pädevust selline säte tühistada, mille tagajärg on sätte kehtivuse täielik lõpetamine.⁴⁴

³⁷ 1. juuli 2008. aasta kohtuotsus Chronopost vs. UFX jt (C-341/06 P ja C-342/06 P, EU:C:2008:375, punkt 46).

³⁸ Sealhulgas Euroopa Kohus, Üldkohus ja liikmesriikide kohtud. Vt Euroopa Kohtu ja Üldkohtu kohta kohtuotsus Simpson (punkt 57) ning 24. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Wagenknecht vs. komisjon (C-130/21 P, EU:C:2022:226, punkt 15). Vt liikmesriikide kohtute kohta 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus W. Ž. (kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium – ametisse nimetamine) (C-487/19, EU:C:2021:798, punktid 126–131).

³⁹ Vt kohtuotsus Simpson (punktid 55 ja 57) ning 1. juuli 2008. aasta kohtuotsus Chronopost vs. UFX jt (C-341/06 P ja C-342/06 P, EU:C:2008:375, punkt 46).

⁴⁰ Vt analoogia alusel 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 73). Vt ka 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel asutatud kohus) (C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100).

⁴¹ Kohtuotsus A. K. (punkt 157).

⁴² 9. märtsi 1978. aasta kohtuotsus Simmenthal (106/77, EU:C:1978:49, punkt 22) ja 21. detsembri 2021. aasta kohtuotsus Euro Box Promotion jt (C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ja C-840/19, EU:C:2021:1034, punkt 252 ja seal viidatud kohtupraktika).

⁴³ Vt selle kohta 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused) (C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 166). 24. juuni 2019. aasta kohtuotsuses Popławski (C-573/17, EU:C:2019:530, punkt 61) on märgitud, et riigisisene kohus peab oma pädevuse piires liikmesriigi organina tema menetluses olevas kohtuvaidluses jätma kohaldamata iga riigisisese õigusnormi, mis on vastuolus vahetut õigusmõju omava liidu õigusnormiga.

⁴⁴ 4. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality ja Commissioner of An Garda Síochána (C-378/17, EU:C:2018:979, punkt 33). Vt analoogia alusel ka 22. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Prokurator Generalny jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegium – ametisse nimetamine) (C-508/19, EU:C:2022:201, punkt 81), milles otsustati, et menetluse raames, milles on palutud tuvastada, et isikul ei ole kohtunikuna teenistussuhet ja et ta ei saanud seega õiguspäraselt määrata distsiplinaarkohut, mis on pädev läbi viima teise kohtuniku suhtes alustatud distsiplinaarmenetlust, esitatud eelotsusetaotlus on vastuvõetamatu, kuna põhikohtuasja hagi eesmärk on sisuliselt saavutada kõnealuse kohtuniku ametisse nimetamise *erga omnes* kehtetuks tunnistamine, kuigi Poola õigus ei anna ega ole kunagi andnud õigust kohtuniku ametisse nimetamise vaidlustamiseks tühistamiskaebusega või sellise ametisse nimetamise kehtetuks tunnistamist puudutava kaebusega.

60. Mis puudutab vasturepliigis tõstatatud küsimust liikmesriikide põhiseaduste ja konstitutsioonikohtute rolli kohta,⁴⁵ siis on Euroopa Kohus otsustanud, et Euroopa Liit peab austama iga liikmesriigi rahvuslikku identiteeti vastavalt ELL artikli 4 lõikele 2. Liidu õigus ei kohusta liikmesriike valima konkreetset põhiseaduslikku mudelit. Liikmesriikide põhiseaduslik kord peab siiski tagama nende kohtute sõltumatuse. Kui konstitutsioonikohus saab tagada tõhusa kohtuliku kaitse, ei ole ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt on liikmesriigi üldkohtud seotud konstitutsioonikohtu otsusega, mille kohaselt on riigisisised õigusnormid selle liikmesriigi põhiseadusega kooskõlas. Sama ei saa öelda, kui nende riigisiseste õigusnormide kohaldamine takistab taolistel üldkohtutel hinnata, kas liidu õigusega on kooskõlas riigisisised õigusnormid, mille liikmesriigi konstitutsioonikohus on tunnistanud kooskõlas olevaks liikmesriigi põhiseaduse sättega, mis näeb ette liidu õiguse esimuse. Viimati nimetatud põhimõtte kohaselt ei saa liikmesriik liidu õiguse ühtsust ja tõhusust kahjustades tugineda riigisisestele õigusnormidele, isegi kui need on põhiseaduse sätted. Liidu õiguse esimuse põhimõtte on siduv kõikidele liikmesriikide harunditele ning riigisisene õigus, sealhulgas selle põhiseaduse sätted, ei või seda takistada. Euroopa Kohtu ülesanne on tal olevat liidu õiguse lõplike tõlgenduste andmise ainupädevust kasutades täpsustada liidu õiguse esimuse põhimõtte ulatust.⁴⁶

61. Käesolevas ettepanekus käsitlen kõigepealt komisjoni teist hagiväidet, mis puudutab väidetavat ainupädevust teha otsus väite kohta, mis puudutab kohtu sõltumatuse puudumist, ja seega sisustada õigus pöörduda sõltumatusse kohtusse. See hagiväide on kitsam kui esimene hagiväide, mis puudutab õigust sõltumatule ja erapooletule seaduse alusel moodustatud kohtule vastavalt ELL artikli 19 lõike 1 teisele lõigule ja harta artiklile 47. Lisaks võib teise hagiväite puhul välja pakutav lahend omada mõju sellele, milline lahend tuleb teha esimese hagiväite puhul.

⁴⁵ Vastuseks Euroopa Kohtu poolt kohtuistungil esitatud küsimusele väidab komisjon, et 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsuses RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime) (C-430/21, EU:C:2022:99, eelkõige punktid 19, 39, 40, 53, ja 58) on vasturepliigis esitatud argumendid täielikult ümber lükatud. Poola kohtud peavad seega jätkma kohaldamata Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) kohtupraktika, mis kahjustab liidu õiguse esimust. Belgia Kuningriik leiab, et Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) kohtuotsus P 7/20 põhineb vääral eeldusel. Kohtukorraldusega seotud pädevuse teostamisel peavad liikmesriigid järgima liidu õigust, eelkõige ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku. Euroopa Kohtul, mitte liikmesriikide konstitutsioonikohtutel on ainupädevus tõlgendada liidu õigust, sealhulgas esimuse põhimõtet. ELL artikli 4 lõige 2 ei luba liikmesriikide konstitutsioonikohtutel kontrollida, kas liidu õigus riivab rahvuslikku identiteeti. Lisaks ei saa liikmesriigi konstitutsioonikohus otsustada, et Euroopa Kohus on tegutsenud *ultra vires*, ega keelduda tema otsuste täitmisest. Kõigi riigisiseste põhiseaduslike normide järgimine kahjustaks liidu kohustust austada liikmesriikide võrdsust ning liidu õiguse ühetaolist ja tõhusat kohaldamist. Taani Kuningriik lükkab tagasi igasuguse analoogia, mida Poola Vabariik väidab eksisteerivat Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) ja Højestereti (kõrgeim kohus) või teiste liikmesriikide konstitutsioonikohtute praktika vahel, kuna ainult Poola Vabariik vaidlustab õigusriigi põhimõtte enda. Madalmaade Kuningriik märgib, et EIK leidis 7. mai 2021. aasta kohtuotsuses Xero Flor w Polsce sp. z o.o. vs. Poola (CE:ECHR:2021:0507JUD000490718), et Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) ei ole seaduse alusel asutatud kohus, vaid pigem poliitiline organ, mille otsused ei ole siduvad. Vt ka 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime) (C-430/21, EU:C:2022:99, punkt 44). Esimuse põhimõtte kohaselt ei või Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) jätta liidu õigust või Euroopa Kohtu otsuseid kohaldamata. Lisaks ei või liikmesriik tugineda oma põhiseaduslikule identiteedile, kui see on vastuolus ELL artiklis 2 sätestatud Euroopa Liidu põhiväärtustega: 16. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Poola vs. parlament ja nõukogu (C-157/21, EU:C:2022:98, punktid 264–266). Ning lõpuks, kui liikmesriik ei austa kohtute sõltumatust, mõjutab see oluliselt liidusisest koostööd. Rootsi Kuningriik leiab, et liikmesriigid peavad tagama kohtute sõltumatuse põhimõtte täieliku õigusmõju vastavalt ELL artikli 19 lõike 1 teisele lõigule, mis on selge, täpne ja tingimusteta norm. Selle põhimõtte kohaldamine ei ole seotud riigi põhiseaduslikku identiteeti puudutava mis tahes küsimusega.

⁴⁶ 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime) (C-430/21, EU:C:2022:99, punktid 43–46, 51 ja 52). Selle kohtuotsuse punktis 55 rõhutatakse, et esimuse põhimõtte järgimine on vajalik selleks, et tagada, et liikmesriigid oleksid aluslepingute ees võrdsed, mis välistab võimaluse, et liikmesriigid võtavad selle õiguskorra suhtes mis tahes ühepoolseid meetmeid. See väljendab ka ELL artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõtet, millest tuleneb nõue jätta kohaldamata mis tahes riigisisene õigusnorm, mis võib olla liidu õigusega vastuolus, olenemata sellest, millal see säte vastu võeti.

VI. Õiguslik analüüs

A. Teine hagiväide – erakorralise kolleegiumi ainupädevus lahendada kohtu või kohtuniku sõltumatuse puudumisega seotud kaebusi ja analüüsida vastavaid õigusküsimusi

1. Poolte argumendid

62. Komisjoni teine hagiväide on, et kuna Poola Vabariik on andnud kohtu või kohtuniku sõltumatuse puudumist puudutavate kaebuste lahendamise ja õigusküsimuste analüüsimise erakorralise kolleegiumi ainupädevusse, siis on Poola Vabariik rikkunud oma kohustusi, mis tulenevad ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust koostoides harta artikliga 47 ning ELTL artiklist 267 ja liidu õiguse esimuse põhimõttest. See hagiväide põhineb kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-de 2 ja 4–6 ning artikli 82 §-de 2–5 muutmisseadusega kehtestatud redaktsiooni ning muutmisseaduse artikli 10 vastuvõtmisel ja jõusse jätmisel.

63. Kohtuistungil kinnitas komisjon oma arusaama, et erakorralisel kolleegiumil on kontrolli ainupädevus kohtute, kohtukoosseisude ja kohtunike sõltumatust puudutavates küsimustes. Ta märkis, et selliseid küsimusi ei saa teistes kohtutes apellatsiooni korras läbi vaadata. Komisjon märkis ka, et erakorralise kolleegiumi kontrolli ainupädevus sõltumatuse küsimustes on äärmiselt piiratud, kuna muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-s 3 on sätestatud, et erakorralisel kolleegiumil ei ole pädevust läbi vaadata sõltumatuse küsimusi, mis on seotud kohtuniku ametisse nimetamise või tema volitustega mõista õigust. Komisjon kinnitas ka, et kolm esimest hagiväidet ei ole omavahel vastuolus, nagu väidab Poola Vabariik, kuna kohaldatavad Poola õigusnormid tagavad, et kohtuniku ametisse nimetamise menetluse läbivaatamine ei ole võimalik.

64. Teine hagiväide koosneb neljast osast. Esiteks annab muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 § 2 erakorralisele kolleegiumile ainupädevuse menetleda taotlusi, mis on esitatud kohtuniku taandamiseks ja pädeva kohtu määramiseks juhul, kui väidetakse, et kohus või kohtunik ei ole sõltumatu. Kohus, kellele selline taotlus esitatakse, peab selle taotluse viivitamata edastama erakorralisele kolleegiumile. Erakorralise kolleegiumi otsus on sellele kohtule siduv sõltumata sellest, kas sellel kolleegiumil on pädevus asja sisuliselt lahendada.

65. Kohtuotsuse A. K. punktis 166 leidis Euroopa Kohus, et kui kohus lahendab vaidlust, mida riigisisese sätte kohaselt peaks arutama kohus, kes ei vasta sõltumatuse või erapooletuse nõuetele, siis on ta kohustatud harta artikli 47 tähenduses tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks jätma asjaomase riigisisese sätte kohaldamata ja võimaldama selle vaidluse lahendada nendele nõuetele vastavas kohtus.

66. Kuna muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 § 2 annab erakorralisele kolleegiumile ainupädevuse neid küsimusi lahendada, võtab see sätte liikmesriigi kohtutelt, välja arvatud erakorraline kolleegium, õiguse esitada ELTL artikli 267 alusel Euroopa Kohtule küsimusi ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus ja harta artiklis 47 sisalduva sõltumatuse nõude kohta. Komisjon leiab, et muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 lõige 2 takistab liikmesriikide kohtutel omal algatusel⁴⁷ või menetlusosalise taotlusel⁴⁸ kontrollida, kas liidu õigusega reguleeritud kohtuasja menetlev kohtunik vastab sõltumatuse nõudele ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja harta artikli 47 tähenduses. Kohtu või kohtuniku sõltumatus on horisontaalne küsimus, mis võib tekkida igas

⁴⁷ Kohtuotsus A. K. (punkt 166). Vt ka kohtuotsus Simpson (punkt 57).

⁴⁸ 16. novembri 2021. aasta kohtuotsus Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim jt (C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:931).

asjas, ning igal liidu õigusega seotud kohtuasja menetleval kohtul peaks olema võimalik seda analüüsida. Samuti ei saa ainupädevuse andmist selliste küsimuste lahendamiseks põhjenda vajadusega luua vastava otstarbega erikohtuid.

67. Teiseks väidab komisjon, et muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 82 lõike 2 kohaselt on erakorralisel kolleegiumil ainupädevus lahendada Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) menetluses olevates kohtuasjades õigusküsimusi, mis puudutavad kohtuniku või kohtu sõltumatust. Muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 82 lõigete 3–5 kohaselt võtab erakorraline kolleegium sellistel juhtudel vastu otsuse, mis on siduv kõigile teistele Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) koosseisudele, ning selle otsuse saab tühistada ainult otsusega, mille teeb Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) täiskogu koosseis, mis koosneb vähemalt kahest kolmandikust kummagi kolleegiumi kohtunikest. Otsuse tegemisel ei ole erakorralisele kolleegiumile siduv ükski teine Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) lahend, välja arvatud juhul, kui see on „saanud õiguspõhimõtteks“. Komisjon leiab, et eespool nimetatud sätted jätavad Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) teised kolleegiumid ilma võimalusest selliseid küsimusi lahendada ning rikuvad seega ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku ja harta artiklit 47.

68. Kolmandaks väidab komisjon, et liidu õiguse nimetatud sätteid rikuvad samuti muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-d 4–6, kuna need annavad erakorralisele kolleegiumile ainupädevuse menetleda kaebusi, mille eesmärk on tuvastada mis tahes Poola kohtu, sealhulgas Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) ja Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus) teiste kolleegiumide jõustunud lahendite või kohtuotsuste õigusvastasus, kui väidetav õigusvastasus on seotud asja lahendanud kohtuniku staatusega. Selliseid kaebusi võib esitada erakorralisele kolleegiumile ilma vaidlustatud kohtuotsuse teinud kohtu poole pöördumata, isegi kui kohtuasja pool ei ole ammendanud muid võimalikke õiguskaitsevahendeid.

69. Neljandaks väidab komisjon, et liidu õigust rikuvad ka muutmiseseaduse artikli 10 üleminekusätted. Nende sätete kohaselt pidid Poola kohtud saatma 21. veebruariks 2020 erakorralisele kolleegiumile 14. veebruaril 2020 pooleli olnud kohtuasjad, mis puudutasid küsimusi, mis kuuluvad muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-de 2 ja 4 ning artikli 82 §-de 2–4 kohaselt erakorralise kolleegiumi ainupädevusse. Pärast selliste kohtuasjade üleandmist võis erakorraline kolleegium „tühistada varem tehtud toimingud, kui need takistavad asja menetlemist vastavalt seadusele“. Lisaks võetakse muutmiseseadusega sellistes asjades pärast 14. veebruari 2020 tehtud toimingutelt, eelkõige kohtunike poolt tehtud toimingutelt, menetluslik toime.

70. Komisjon leiab, et erakorralise kolleegiumi eeltoodud volitused rikuvad ELTL artiklit 267 ja ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku koostoimes harta artikliga 47. Samuti on need liidu õiguse esimuse põhimõttest tulenevalt vastuolus liikmesriikide kohtute kohustusega kohaldada ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku koostoimes harta artikliga 47.

71. Komisjon rõhutab, et kohtunike ja kohtute sõltumatust puudutavate küsimuste puhul peab kõigil liikmesriigi kohtutel olema võimalik kohaldada ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku koostoimes harta artikliga 47, et tagada isikutele põhiõigus tõhusale õiguskaitsevahendile. Liikmesriigi kohus, kes tegutseb oma pädevuse piires, on kohustatud tema lahendada olevas asjas kohaldama ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku koostoimes harta artikliga 47 ja jätma kohaldamata kõik riigisisised normid, mis on vastuolus liidu õigusnormiga, millel on vahetu õigusmõju. Vaidlusalused riigisisised õigusnormid jätavad kõik Poola kohtud peale erakorralise kolleegiumi ilma õigusest lahendada menetluslikke kõrvalküsimusi, nagu kohtuniku taandamine ja pädeva kohtu määramine. Samuti ei võimalda need sätted liikmesriigi kohtutel tagada tõhusat kohtulikku

kaitset sel teel, et jätavad kohaldamata riigisisised õigusnormid, mis annavad pädevuse liidu õiguse kohaldamisalasse kuuluvates asjades kohtutele ja kohtunikele, kes ei vasta ELL artikli 19 lõike 1 ja harta artikli 47 nõuetele.

72. Komisjon leiab samuti, et alates 14. veebruarist 2020 jätavad käesolevas menetluses vaidlustatud sätted teised liikmesriigi kohtud ilma nende õigusest ja viimase astme kohtud nende kohustusest esitada ELTL artikli 267 alusel eelotsuse küsimusi, mis puudutavad kohtu sõltumatuse ja erapooletuse nõuete tõlgendamist liidu õiguse seisukohast. Eelkõige on muud liikmesriigi kohtud peale erakorralise kolleegiumi jäetud ilma võimalusest neid küsimusi lahendada. Samuti ei piirdu kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-d 4–6 ja artikli 82 §-d 2–4 menetluslike kõrvalküsimustega, andes ainupädevuse erakorralisele kolleegiumile. Nimetatud õigus ja kohustus on olemuslik osa ELTL artikliga 267 loodud koostöösüsteemist ja ülesannetest, mis ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga on pandud kohtule, kelle ülesanne on kohaldada liidu õigust.

73. Komisjoni sõnul rikuvad muutmiseseaduse artiklis 10 sisalduvad üleminekusätted ka ELTL artiklit 267, kuna nende kohaselt ei või liikmesriikide kohtud jätta jõusse enne 14. veebruari 2020 esitatud eelotsuse küsimusi. Muutmiseseaduse artikli 10 § 2 lubab erakorralisel kolleegiumil tühistada riigisisese kohtu tehtud toimingud ja sealhulgas võtta tagasi viimase esitatud eelotsuse küsimused. Juba Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et ELTL artikliga 267 liikmesriigi kohtule antud pädevuse tõhususe tagamiseks peab tal olema võimalik jääda eelotsusetaotluse juurde.

74. Repliigis rõhutatakse, et komisjon ei sea kahtluse alla liikmesriikide seadusandjate õigust kehtestada kohtute pädevust reguleerivaid õigusnorme. Pigem seab ta kahtluse alla erakorralisele kolleegiumile antud ainuõiguse kontrollida, kas kohus või kohtunik vastab liidu õigusest tulenevale sõltumatuse nõudele, kuigi selline küsimus võib tekkida ükskõik millises liikmesriigi kohtus. Komisjon ei väida, et kohus, kus on tõstatatud küsimus liidu õiguse kohase sõltumatuse nõude kohta, peab seda alati ise analüüsima. Kuid liikmesriigis, kus on 10 000 kohtunikku, ei saa ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja harta artikli 47 kohaldamise pädevust jätta 20 kohtunikust koosnevale kolleegiumile. Komisjon väidab ka seda, et erakorraline kolleegium loodi 8. detsembri 2017. aasta kõrgeima kohtu seaduse alusel ja selle liikmed nimetati ametisse KRSi ettepanekul. Arvestades, et just KRSi roll kohtunike ametisse nimetamisel on sageli aluseks taotlustele nende taandamiseks, ei pruugi erakorraline kolleegium ise olla kohtute sõltumatuse küsimustes erapooletu ja objektiivne.⁴⁹

75. Kohtuistungil kinnitas komisjon vastuseks Euroopa Kohtu küsimusele, et kohtu, kohtukoosseisu või kohtuniku sõltumatuse küsimust ei saa tõstatada kõrgema astme kohtus apellatsiooni korras. Erakorralisel kolleegiumil on seega ainupädevus kõigis kohtu, kohtukoosseisu või kohtuniku sõltumatusega seotud küsimustes.

76. Poola Vabariik leiab, et teine hagiväide ei ole põhjendatud ja tuleb tervikuna tagasi lükata.

77. Mis puudutab ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja harta artikli 47 väidetavat rikkumist, siis leiab Poola Vabariik, et komisjon tõlgendab kohtuotsust A. K. väärtalt. Sellest kohtuotsusest tuleneb, et kui liidu õigust puudutav kohtuasi on esitatud kohtule, kes ei ole pädev, ja asja pool väidab, et asja

⁴⁹ Vt kohtuotsus A. K. (punkt 122). Taani Kuningriik leiab, et erakorraline kolleegium ei ole sarnaselt distsiplinaarkolleegiumiga sõltumatu. Mõlemad kolleegiumid loodi sama seadusega, mille kohaselt nende liikmed nimetatakse ametisse menetluses, mis toimub KRSi osalusel, kes ise ei ole sõltumatu. Vt 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus W. Ž. (kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium – ametisse nimetamine) (C-487/19, EU:C:2021:798, punktid 150, 152 ja 153). Vt ka EIK 8. novembri 2021. aasta otsus Dolińska-Ficek ja Ozimek vs. Poola (CE:ECHR:2021:1108JUD004986819, punktid 353–355), milles leiti, et erakorraline kolleegium ei ole EIÖK artikli 6 tähenduses seaduse alusel moodustatud kohus.

läbivaatamine pädeva kohtu poolt rikub talle harta artiklist 47 tulenevaid õigusi, võib kohus, kellel puudub pädevus, selle vastuväitega nõustuda ja suunata asja mõnele teisele sõltumatule kohtule, kes oleks pädev, kui kohalduvate eeskirjade kohaselt ei oleks pädevust antud kohtule, kes ei ole sõltumatu. Poola Vabariigi sõnul ei ole kohtuotsuses A. K. otsustatud, et ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik keelab liikmesriikidel kehtestada kohtualluvuse eeskirju. Lisaks on selle kohtu positsioon, kes peab suunama asja pädevasse kohtusse, põhimõtteliselt erinev selle kohtu positsioonist, kellele on esitatud kohtuniku taandamise taotlus, õigusküsimus või lõpliku otsuse õiguspärasuse kahtlus. Komisjoni seisukoht rikuks õigust seaduse alusel moodustatud kohtule ja kohtuniku taandamisega seotud juhtudel õigust sõltumatule kohtule. Pädevuse jaotamine kohtute vahel kõigis nende menetlusse tulevates asjades on vältimatult vajalik selleks, et oleks võimalik pöörduda seaduse alusel moodustatud kohtusse.

78. Poola Vabariik rõhutab, et liikmesriikidel on ainupädevus kehtestada norme kohtualluvuse kohta. Kuigi liikmesriigid peavad järgima ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku, ei saa see säte reguleerida pädevuse jaotust liikmesriikide kohtute vahel. Poola Vabariik märgib, et komisjon ei ole vaidlustanud erakorralise kolleegiumi sõltumatust. Teine etteheide põhineb seega üksnes väitel, et riigisisestel kohtutel on õigus vaadata läbi teatavat liiki kohtuasju, mis komisjoni arvates kahjustaks teistele kohtutele antud sisulist pädevust. Sellega seoses märgib ta, et kohtuasjas, millega seoses tehti kohtuotsus A. K., ei olnud eelotsusetaotluse esitanud kohtud pädevad lahendama nende menetluses olnud vastavaid kohtuasju ja andsid need üle pädevale kohtule. See üleandmine on reguleeritud tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 200 §-ga 1⁴, mis näeb ette, et iga kohus kontrollib oma pädevust ja kui ta ei ole pädev, suunab asja pädevasse kohtusse asjaomase küsimuse lahendamiseks.

79. Mis puudutab muudetud kõrgeima kohtu seaduses kohtunike taandamist käsitlevat artikli 26 § 2, siis väidab Poola Vabariik, et kohtunik või kohtukoosseis, kes vaatab läbi tema taandamise taotlust, peab edastama selle taotluse teisele kohtukoosseisule või kõrgemale kohtule. Muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 § 2 ei võta seega selleks volitatud kohtunikult, kohtukoosseisult ega kohtult pädevust selliste menetluslike kõrvalküsimuste lahendamiseks. Kohtuistungil kinnitas Poola Vabariik vastuseks Euroopa Kohtu küsimusele, et apellatsioonimenetluses võib tõstatada kohtu, kohtukoosseisu või kohtuniku sõltumatuse küsimuse.

80. Poola Vabariigi arvates ei ole kaebus jõustunud kohtuotsuse õigusvastasuse tuvastamiseks muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-de 4–6 alusel menetluslik eel- ega kõrvalküsimus, vaid see tuleb esitada erikohtule, kes on pädev seda küsimust lahendama. Menetlus alustatakse erakorralise kaebusega jõustunud kohtuotsuse peale, mis poole väitel rikub materiaalsoigust või menetlusnorme ja tekitab talle kahju. Poola Vabariigi sõnul kahjustaks see, kui igale isikule antakse võimalus esitada selline kaebus mis tahes menetluses mis tahes kohtus, muu hulgas kohtuotsuse seadusjõu ja õiguskindluse põhimõtteid. On ilmne, et vaidlustatud kohtuotsuse teinud kohus ei saa sellist kaebust läbi vaadata. Samuti ei nähtu kohtuotsusest A. K., miks komisjon leiab, et selleks, et harta artikli 47 rikkumise korral oleks võimalik kasutada tõhusat õiguskaitsevahendit, peab taolise kaebuse läbi vaatama kohus, kes tegi selle kaebuse esemeks oleva kohtuotsuse. Erakorralisele kolleegiumile pädevuse andmine selliste küsimuste arutamiseks tugevdab poolte menetluslikke tagatise ega kahjusta õigust kohtusse pöörduda.

81. Poola Vabariik väidab, et komisjoni argumendid muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 82 §-de 2–5 ja erakorralise kolleegiumi pädevuse kohta kohtuniku või kohtu sõltumatusega seotud õigusküsimustes on põhjendamatud. Muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 1 punkti 1 alapunkti a kohaselt on Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) pädev tegema otsuseid kõigi õigusküsimuste lahendamiseks kohtuasjades, mis kuuluvad tema pädevusse. Muudetud kõrgeima

kohtu seaduse artikli 82 §-d 2–5 annavad õiguse tõlgendamise pädevuse lisaks erakorralisele kolleegiumile. Seega ei piira see teiste kohtute õigust fakte hinnata. Lisaks on kohtutel õigus, kuid mitte kohustus esitada sellised küsimused erakorralisele kolleegiumile.

82. Poola Vabariik väidab, et muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-d 2 ja 4–6, artikli 82 §-d 2–5 ning muutmisseaduse artikkel 10 ei piira kohtute pädevust seoses ELTL artikli 267 alusel Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuste esitamisega. Igal juhul on erakorraline kolleegium viimase astme kohus, kes peab ELTL artikli 267 alusel esitama eelotsuse küsimuse, kui tekib kahtlus ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu tõlgendamise suhtes.

83. Poola Vabariik leiab, et kuna komisjon ei ole selgitanud, kuidas teises hagiväites nimetatud riigisisised õigusnormid rikuvad esimuse põhimõtet, tuleb see väide tagasi lükata.⁵⁰

84. Seoses muutmisseaduse artiklis 10 sätestatud üleminekumeetmetega väidab Poola Vabariik, et see säte on juba aegunud. Komisjon ei esitanud selle sätte sõnastuse ega erakorralise kolleegiumi praktika põhjal ühtegi tõendit, mis tõendaks, et see kolleegium kasutas või võiks kasutada seda sätet selleks, et võtta tagasi teiste Poola kohtute eelotsusetaotlusi või kahjustada Euroopa Kohtu otsuste tõhusust. Lisaks reguleerivad kohtute pädevust tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 200 § 1 ja kriminaalmenetluse seadustiku artikli 35 § 1, mille õiguspärasust komisjon ei ole vaidlustanud.

85. Vasturepliigis sedastab Poola Vabariik, et käesoleva ettepaneku punktis 74 kirjeldatud komisjoni väited erakorralise kolleegiumi sõltumatuse puudumise kohta ei sisaldunud hagiavalduses. Need tuleb uute väidetena Euroopa Kohtu kodukorra artikli 127 lõike 1 alusel tagasi lükata.

2. Hinnang

a) Vastuvõetavus

86. Komisjoni väited erakorralise kolleegiumi sõltumatuse puudumise kohta tulenevalt KRSi osalemisest selle kolleegiumi koosseisu kuuluvate kohtunike ametisse nimetamises ja selle piiratud inimressursist, kuivõrd see koosneb ainult 20 kohtunikust,⁵¹ esitati esimest korda repliigis.⁵²

87. Piisab märkimisest, et Euroopa Kohtu kodukorra artikli 127 lõike 1 kohaselt on menetluse käigus uute väidete esitamine keelatud, välja arvatud juhul, kui need tuginevad faktilistele ja õiguslikele asjaoludele, mis on tulnud ilmsiks menetluse käigus.

⁵⁰ 26. aprilli 2005. aasta kohtuotsus komisjon vs. Iirimaa (C-494/01, EU:C:2005:250, punkt 41).

⁵¹ Sellega seoses komisjon minu arvates kahtleb, kas õigus liidu õigusest tulenevate õiguste tõhusale kohtulikule kaitsele on ikka tagatud igas vaidlusaluste riigisiseste õigusnormide alusel erakorralisele kolleegiumile suunatud asjas. Vt analoogia alusel kohtuotsus A. K. (punkt 115 ja seal viidatud kohtupraktika).

⁵² Neid teemasid ei ole tõstatud ei hagiavalduses ega kohtueelses menetluses.

88. Käesoleva menetluse kohtueelses etapis ja käesoleva hagi esitamise ajal teadis komisjon,⁵³ et 8. detsembri 2017. aasta kõrgeima kohtu seaduse alusel moodustati erakorraline kolleegium, selles kolleegiumis töötavate kohtunike arvu ja nende ametisse nimetamise viisi, eelkõige KRSi rolli. Kuna komisjoni väited on seotud nende asjaoludega, tuleb need vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata.

89. Kohtuotsuses kohtunike distsiplinaarkord⁵⁴ leiti, et KRSi sõltumatuse ja tema rolli suhtes kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi liikmete ametisse nimetamisel esineb põhjendatud kahtlus. Euroopa Kohtu sõnul tekitas see koos muude asjaoludega õigussubjektidel põhjendatud kahtluse distsiplinaarkolleegiumi sõltumatuse ja erapooletuse suhtes. Euroopa Kohus leidis seetõttu, et kuna Poola Vabariik ei taganud distsiplinaarkolleegiumi sõltumatust ja erapooletust, siis on ta rikkunud ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust tulenevaid kohustusi.

90. Kuigi komisjoni poolt käesoleva menetluse mis tahes etapis erakorralise kolleegiumi suhtes analoogse väite esitamata jätmine on tema valik, on see minu arvates mõnevõrra üllatav. Selles kontekstis võib märkida, et Euroopa Kohtu otsus Poola Vabariigi suutmatuse kohta tagada distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus ja erapooletus põhines mitmel asjaolul, mis ei piirdunud kahtlusega KRSi sõltumatuse suhtes.⁵⁵ Seega, isegi kui Euroopa Kohus võis kohtuotsuses kohtunike distsiplinaarkord⁵⁶ tugineda oma järeldusele KRSi sõltumatuse kohta, ei oleks see iseenesest piisav, et põhjendada käesolevas asjas järeldust, et erakorraline kolleegium ei ole sõltumatu.⁵⁷

91. Lisaks leidis Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi „EIK“) 8. novembri 2021. aasta otsuses Dolińska-Ficek ja Ozimek vs. Poola⁵⁸ ühehäälselt, et Poola Vabariik on rikkunud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) artikli 6 lõiget 1, kuna erakorraline kolleegium ei ole „seaduse alusel moodustatud kohus“.⁵⁹ Sellele järeldusele jõudmiseks tugines EIK ulatuslikult Euroopa Kohtu praktikale, mis käsitleb Poola kohtusüsteemi hiljutisi reforme. EIK tugines tuvastusele, et on esinenud ilmseid riigisisese õiguse rikkumisi, mis on kahjustanud kohtunike erakorralisesse kolleegiumisse nimetamise korra peamiste menetlusnormide toimimist. Need rikkumised ametisse nimetamisel kahjustasid erakorralise kolleegiumi legitiimsust sel määral, et sellel organil puudusid sellise „kohtu“ tunnused, mida saaks pidada „seaduslikuks“ EIÕK artikli 6 lõike 1 tähenduses. Sellega seoses märkis EIK ühemõtteliselt, et „kandidaatide soovitamine erakorralise kolleegiumi kohtunike ametisse

⁵³ Vt selle kohta kohtuotsus A. K.; 15. juuli 2021. aasta kohtuotsus komisjon vs. Poola (kohtunike distsiplinaarkord) (C-791/19, EU:C:2021:596; edaspidi „kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord“); 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus W. Ž. (kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium – ametisse nimetamine) (C-487/19, EU:C:2021:798), ja 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused) (C-824/18, EU:C:2021:153). Komisjon osales ka mitme eelotsusetaotluse menetluses, milles kerkisid need ja analoogsed küsimused.

⁵⁴ Vt punktid 104–108.

⁵⁵ Kahtlus KRSi sõltumatuse suhtes põhines mitmel asjaolul, sealhulgas sellel, et tema 25 liikmest 23 oli ametisse nimetanud Poola täidesaatev või seadusandlik võim, või nad olid selle liikmed. Euroopa Kohus on leidnud, et asjaolu, et selline organ nagu riiklik kohtute nõukoda, mis koosneb valdavalt seadusandja valitud liikmetest, osaleb kohtunike ametisse nimetamise menetluses, ei saa iseenesest anda alust kahtlusele selliselt ametisse nimetatud kohtunike sõltumatuses. Liikmesriigi kohtu sõltumatuse hindamisel tuleb arvesse võtta kõiki asjakohaseid tegureid, sealhulgas selle liikmete ametisse nimetamise tingimusi. 9. juuli 2020. aasta kohtuotsus Land Hessen (C-272/19, EU:C:2020:535, punktid 55 ja 56).

⁵⁶ Vt punktid 104–108.

⁵⁷ Vt ka 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus) (C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, punkt 75).

⁵⁸ EIK 8. novembri 2021. aasta otsus Dolińska-Ficek ja Ozimek vs. Poola (CE:ECHR:2021:1108JUD004986819). Kohtuotsus põhines kahel kaebusel, mis esitati EIK-le vastavalt 12. septembril 2019 ja 22. oktoobril 2019 ning seega ammu enne käesolevas asjas hagiavalduse esitamist. See kohtuotsus jõustus EIÕK artikli 44 lõike 2 alusel 8. veebruaril 2022.

⁵⁹ EIK kohaldas oma 1. detsembri 2020. aasta otsuses Guðmundur Andri Ástráðsson vs. Island (CE:ECHR:2020:1201JUD002637418) kirjeldatud kolmeastmelist kriteeriumi.

nimetamiseks, mis on Poola Vabariigi presidendi⁶⁰ poolt nende ametisse nimetamise tingimus *sine qua non*, on usaldatud KRSile, st organile, kellel puuduvad piisavad seadusandlikust ja täidesaatvast võimust sõltumatuse tagatised“.⁶¹

92. EIK otsus ei ole Euroopa Kohtule siduv, sest liit ei ole EIÕKga ühinenud. Harta artikli 52 lõike 3 kohaselt peab Euroopa Kohus siiski tagama, et tõlgendusega, mille ta harta artikli 47 teisele lõigule annab, oleks tagatud kaitse tasemel, mis ei ole madalam tasemest, mis on tagatud EIÕK artikli 6 lõikega 1, nagu seda on tõlgendanud EIK.⁶² Lõppkohtuotsuses Dolińska-Ficek ja Ozimek vs. Poola⁶³ kehtestatud standard võib seega olla asjakohane kõigis tulevastest Euroopa Kohtu menetlustes. Samuti võib märkida, et EIÕK artikli 46 kohaselt peab Poola Vabariik lõppkohtuotsust Dolińska-Ficek ja Ozimek vs. Poola⁶⁴ järgima ning võtma selle kiireks täitmiseks vajalikud meetmed.⁶⁵

b) Sisul

93. Oma teise hagiväite põhjendamiseks tugineb komisjon suurel määral kohtuotsusele A.K. Selles kohtuasjas seati kahtluse alla distsiplinaarkollegiumi ainupädevus menetleda liikmesriikide kohtunike liidu õigusel põhinevaid kaebusi,⁶⁶ kuna väidetavalt ei olnud see kollegium ELL artikli 19 lõike 1 ja harta artikli 47 nõuete kohaselt sõltumatu ja erapooletu. Kuna komisjoni ja Poola Vabariigi vahel valitsevad nimetatud kohtuotsuse tõlgendamisel väga suured erinevused, toon ära selle punktid 165 ja 166:

„165. Riigisisene säte, mis annab ainupädevuse lahendada vaidlus – milles õigussubjekt väidab nagu käesoleval juhul, et rikutud on liidu õigusnormidest tulenevaid õigusi – kindlaksmääratud organile, kes ei vasta harta artiklist 47 tulenevatele sõltumatuse ja erapooletuse nõuetele, jätab asjaomase isiku ilma tõhusast õiguskaitsevahendist selle sätte tähenduses ja direktiivi 2000/78 artikli 9 lõike 1 tähenduses ning eirab harta artiklis 47 tagatud õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile põhisisu [...]

166. Sellest järeldub, et kui ilmneb, et riigisisene säte annab pädevuse lahendada selline vaidlus nagu põhikohtuasjades organile, kes ei vasta liidu õigusest, eelkõige harta artiklist 47 tulenevatele sõltumatuse või erapooletuse nõuetele, siis on teine sellist vaidlust lahendav organ kohustatud harta artikli 47 tähenduses tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks ja kooskõlas ELL artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõttega jätma riigisisese sätte kohaldamata, selleks et vaidluse saaks lahendada – kui kõnealune säte seda ei välista – neile nõuetele vastav ja asjaomases

⁶⁰ Edaspidi „vabariigi president“.

⁶¹ EIK 8. novembri 2021. aasta otsus Dolińska-Ficek ja Ozimek vs. Poola (CE:ECHR:2021:1108JUD004986819, punkt 349). Vt ka EIK 22. juuli 2021. aasta kohtuotsus Reczkowicz vs. Poola, CE:ECHR:2021:0722JUD004344719, punkt 276, milles EIK leidis, et distsiplinaarkollegiumi kohtunike ametisse nimetamise protsess oli KRSi osalemise tõttu olemuslikult puudulik. See kohtuotsus jõustus EIÕK artikli 44 lõike 2 kohaselt 22. novembril 2021.

⁶² Vt 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus W. Ż. (kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kollegium – ametisse nimetamine) (C-487/19, EU:C:2021:798, punkt 123 ja seal viidatud kohtupraktika).

⁶³ EIK 8. novembri 2021. aasta otsus Dolińska-Ficek ja Ozimek vs. Poola (CE:ECHR:2021:1108JUD004986819).

⁶⁴ EIK 8. novembri 2021. aasta otsus Dolińska -Ficek ja Ozimek vs. Poola (CE:ECHR:2021:1108JUD004986819).

⁶⁵ EIK otsuse punktis 368 on märgitud, et selle kohtu järelduste kohaselt tulenes kaebajate õiguste rikkumine Poola õigusnormide muudatustest, millega võeti Poola kohtunikonnalt õigus valida KRSi kohtunikest liikmeid ning mis võimaldasid täitevvõimul ja seadusandjal otseselt või kaudselt sekkuda kohtunike ametisse nimetamise menetlusse, kahjustades nii süstemaatiliselt sellisel viisil ametisse nimetatud kohtunikest koosneva kohtu legitiimsust.

⁶⁶ Liikmesriigi kohtunikud vaidlustasid ennetähtaegselt pensionile jäämise tulenevalt kõnealustest riigisisestest õigusnormidest, millega väidetavalt rikuti nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiivi 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT 2000, L 303, lk 16; ELT eriväljaanne 05/04, lk 79).

valdkonnas pädev kohus ehk üldjuhul kohus, kes oli kehtivate õigusaktide kohaselt pädev enne seadusemuudatusi, millega anti pädevus organile, kes kõnealustele nõuetele ei vasta.”⁶⁷

94. Eeltoodust nähtub, et kohtuotsuses A. K. ei seatud kahtluse alla ainupädevust, mille riigisisene õigus andis distsiplinaarkolleeegiumile kohtunike esitatud kaebuste lahendamiseks seoses direktiivi 2000/78 alusel antud õigustega. Pigem otsustas Euroopa Kohus, et riigisisene õigus ei või anda ainupädevust kohtule, kes ei vasta harta artiklis 47 nõutud sõltumatuse ja erapooletuse nõuetele.⁶⁸ Samuti nähtub eespool ära toodud lõikudest, et Euroopa Kohus ei leidnud, et ükski teine riigisisene kohus, kes neile nõuetele vastab, oleks võinud olla või oleks pidanud olema pädev asjaomast küsimust lahendama. Euroopa Kohus piirdus pelgalt tõdemusega, et kohus, kellel oli riigisisese õiguse kohaselt pädevus lahendada taolisi küsimusi varasemate õigusaktide alusel, oli pädev asja lahendama.⁶⁹

95. Kohtuotsus A. K. kinnitab iga liikmesriigi õigust määratleda vastavalt menetlusautonoomia põhimõttele oma kohtusüsteemi ülesehitus ja kehtestada kaebuste jaoks menetlusnormid, mis võimaldavad isikutel kaitsta neile liidu õigusest tulenevaid õigusi. Lisaks üldtunnustatud nõudele, et riigisiselised kohtud peavad olema sõltumatud, erapooletud ja moodustatud seaduse alusel,⁷⁰ peavad selliseid kaebusi reguleerivad õigusnormid järgima võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtteid. Nendest põhimõtetest tulenevad nõuded kehtivad nii sellel õigusel põhinevate nõuete läbivaatamiseks ja lahendamiseks pädevate kohtute kui ka neid nõudeid reguleerivate menetlusnormide suhtes. Nende nõuete järgimist analüüsides tuleb arvesse võtta asjaomaste õigusnormide kohta menetluses tervikuna, menetluse kulgu ja õigusnormide eripära liikmesriigi kohtutes.⁷¹

96. Komisjon ei ole väitnud, et muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-d 2 ja 4–6 ning artikli 82 §-d 2–5 ja muutmisseaduse artikkel 10 ei ole kooskõlas võrdväärsuse põhimõttega. Pigem on komisjoni väite fookuses tõhususe põhimõte ja eelkõige õigus tõhusale õiguskaitsevahendile. Ta väidab põhimõtteliselt, et kohtu või kohtuniku sõltumatusega seotud küsimused on horisontaalsed küsimused, mis võivad tekkida igas kohtuasjas, ning igal liikmesriigi kohtul, kes menetleb liidu õigust puudutavat kohtuasja, peaks olema võimalik neid analüüsida. Selliste küsimuste lahendamise pädevust ei tohiks seega jätta erikohtutele.

97. Muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 § 2 analüüsist nähtub, et see annab erakorralisele kolleeegiumile ainupädevuse lahendada taotlusi, mis puudutavad muu hulgas kohtuniku või kohtu sõltumatuse puudumist, ja võimaldada sellega seoses õiguskaitsevahend. Kõik kohtud, sealhulgas

⁶⁷ Kui Euroopa Kohus peaks leidma, et erakorraline kolleeegium ei ole sõltumatu, tuleneb kohtuotsuse A. K. punktist 165, et kuna Poola Vabariik võttis vastu ja jättis jõusse muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-d 2 ja 4–6 ning artikli 82 §-d 2–5 ning muutmisseaduse artikli 10, mis annavad erakorralisele kolleeegiumile ainupädevuse vaadata läbi kaebusi ja õigusküsimusi, mis puudutavad muu hulgas kohtu või kohtuniku sõltumatuse puudumist, siis on Poola Vabariik rikkunud ELL artikli 19 lõike 1 teistest lõigust koostoides harta artikliga 47 tulenevaid kohustusi.

⁶⁸ Kõik liikmesriigi kohtud, kes lahendavad liidu õiguse kohaldamisalasse kuuluvaid asju, peavad vastama ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus ja harta artiklis 47 sätestatud nõuetele. Vt selle kohta 16. novembri 2021. aasta kohtuotsus Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim jt (C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:931, punktid 63 ja 64).

⁶⁹ Vt analoogia alusel 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused) (C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 149).

⁷⁰ Millekohast argumenti komisjon käesolevas menetluses õigeaegselt ei esitanud.

⁷¹ 24. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus XC jt (C-234/17, EU:C:2018:853, punktid 22–24 ja seal viidatud kohtupraktika). Kui liikmesriigid rakendavad liidu õigust, peavad nad tagama, et järgitakse harta artikli 47 esimeses lõigus sätestatud õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, mis kinnitab tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet: 19. detsembri 2019. aasta kohtuotsus Deutsche Umwelthilfe (C-752/18, EU:C:2019:1114, punkt 34).

need, kes menetlevad liidu õigust käsitlevaid kohtuasju, peavad seega saatma kohtu või kohtuniku sõltumatuse puudumist väitva taotluse⁷² erakorralise kolleegiumi esimehele. Taotluse edastamine ei peata asja menetlevas kohtus menetlust.⁷³

98. Muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-s 2 sisalduv fraas „on pädev“ on üheselt mõistetav ja minu arvates piisav tagamaks, et kohtu, kohtukoosseisu või kohtuniku sõltumatuse küsimus kuulub erakorralise kolleegiumi ainupädevusse.⁷⁴ Minu arvates ei toeta selle sätte sõnastus seega Poola Vabariigi väidet, et sõltumatusega seotud küsimusi võib tõstatada apellatsioonimenetluses. Pealegi, kui Euroopa Kohus selle teema kohtuistungil tõstatas, ei esitanud Poola Vabariik veenvaid tõendeid selle kohta, et apellatsioonimenetluses saab taolisi väiteid nõuetekohaselt arvesse võtta. Seda arvestades ei ole komisjon väitnud, samuti ei nähtu muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-st 2, et kohtuniku või kohtu sõltumatuse küsimus tuleb esitada erakorralisele kolleegiumile eraldi- ja iseseisva kaebusena. Pigem käsitletakse muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 § 2 kohast küsimust menetlusliku kõrvalküsimuse või taotlusena erakorralisele kolleegiumile. Komisjon ei ole väitnud, et nõue anda selline menetlusküsimus või taotlus üle erakorralisele kolleegiumile oleks nii koormav, et see kahjustaks isikutele ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust ja harta artiklist 47 tulenevate õiguste täielikku toimet. Samuti ei viita miski sellele, et nende küsimuste üleandmine erakorralisele kolleegiumile tooks kaasa menetluslikult ebasoodsa olukorra, mis muudaks isikutele ELL artikli 19 lõikega 1 ja harta artikliga 47 antud õiguste kasutamise ülemäära raskeks. Võib küll olla, et kohtu, kohtukoosseisu või kohtuniku sõltumatusega seotud küsimused on horisontaalsed ega eelda tingimata lahendamist erikohtus, kuid midagi õigusvastast ei ole selles, et need lahendab teine kohus või kohtukoosseis. Selline praktika võib isegi soodustada asjaomaste õigusnormide tõhustatud ja ühetaolist kohaldamist, tagades seega tõhusa õiguskaitse liidu õigusega hõlmatud valdkondades, järgides täielikult esimuse põhimõtet.

99. Kui kõnealune riigisisene õigusnorm kahjustaks ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja harta artikli 47 tõhusust,⁷⁵ andes näiteks kohtu sõltumatuse üle otsustamiseks ainuõiguse teisele kohtule, kes ise ei ole sõltumatu, siis nõuaks liidu õiguse esimuse põhimõte, et kohus, kelle poole on pöördutud,⁷⁶ võtaks kõik vajalikud meetmed, et tagada nende liidu õigusnormide täielik toime, jättes vajaduse korral kohaldamata nendega vastuolus olevad riigisisemed õigusnormid või kohtupraktika.⁷⁷

100. Kuna võrdväarsuse või tõhususe põhimõtet ei ole rikutud, siis leian, et riigisisemed kohtualluvuse eeskirjad, mis piiravad või kitsendavad nende kohtute või kohtukoosseisude hulka, kes võivad lahendada kohtu, kohtukoosseisu või kohtuniku sõltumatust puudutavaid küsimusi, ei riku ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku ega harta artiklit 47 ega liidu õiguse esimuse põhimõtet.

⁷² Miski muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-s 2 ei viita sellele – ja komisjon ei ole väitnud –, et asja menetlev kohus ei saa tõstatada sõltumatuse puudumise küsimust ning pöörduda seejärel taotlusega erakorralise kolleegiumi esimehe poole.

⁷³ Kuigi taotlus tuleb esitada erakorralisele kolleegiumile viivitamata, ei nähtu Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, kas seadus määrab tähtaja, mille jooksul erakorraline kolleegium peab selle lahendama. Kuigi selliseid küsimusi tuleks käsitleda kiirendatud korras, ei ole komisjoni väites selle kohta midagi öeldud.

⁷⁴ Vt analoogia alusel ka sama sätte järgnev tekstilõik „[a]sja menetlev kohus saadab taotluse viivitamata [erakorralise kolleegiumi] esimehele“.

⁷⁵ Ja seega õigust tõhusale õiguskaitsele. Vt käesoleva ettepaneku punkt 48.

⁷⁶ Liidu õigusega hõlmatud valdkonnas.

⁷⁷ Vt selle kohta 4. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality ja Commissioner of An Garda Síochána (C-378/17, EU:C:2018:979, punktid 48–50). Vt ka kohtuotsus A. K. (punkt 164) ja 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused) (C-824/18, EU:C:2021:153, punktid 148 ja 149).

101. Sellest järeldub, et muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 § 2 ei takista liikmesriikide kohtuid analüüsima, kas nad vastavad sõltumatuse nõudele harta artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja artikli 47 tähenduses.⁷⁸ See annab lihtsalt erakorralisele kolleegiumile ainupädevuse teha otsus kohtu, kohtukoosseisu või kohtuniku sõltumatuse kohta sellise küsimuse üleandmisel sellele kolleegiumile.

102. Käesoleva ettepaneku punktides 67 ja 68 kokkuvõtlikult esitatud komisjoni argumendid muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-de 4–6 ja artikli 82 §-de 2–5 kohta piirduvad nende sätete sisu kirjeldamisega.⁷⁹ Nagu nähtub käesoleva ettepaneku punktist 66, väidab komisjon põhimõtteliselt, et kohtunike ja kohtute sõltumatusega seotud küsimused on horisontaalsed. Seega rikuvad need riigisisised õigusnormid ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku ja harta artiklit 47, jättes kõik Poola kohtud, välja arvatud erakorraline kolleegium, ilma õigusest lahendada kohtute või kohtunike sõltumatuse küsimusi, mis tekivad kõnealuste riigisiseste õigusnormidega hõlmatud menetlustes. Komisjon ei ole aga tõendanud, et need riigisisised õigusnormid ning neis ette nähtud menetlused ja kohtualluvuse eeskirjad kahjustaksid ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja harta artikli 47 täielikku toimet või liidu õiguse esimuse põhimõtet. Pigem ei ole ta ümber lükanud Poola Vabariigi argumente, mille kohaselt on selliste asjade läbivaatamine erikohtu poolt kooskõlas ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga ja harta artikliga 47.

103. Mis puudutab komisjoni väidet, et muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-d 2 ja 4–6 ning artikli 82 §-d 2–5 rikuvad ELTL artiklit 267, siis lisaks sellele, et need sätted ei viita mingil moel nimetatud artiklile, ei ole ta tõendanud, et need keelavad või takistavad õiguslikult või faktiliselt⁸⁰ muud liikmesriigi kohut peale erakorralise kolleegiumi esitamast ELTL artikli 267 alusel eelotsusetaotlust, kui tegemist on kohtu, kohtukoosseisu või kohtuniku sõltumatuse küsimusega.⁸¹

104. Nii ELTL artikli 267 sõnastusest kui ka ülesehitusest tuleneb, et liikmesriigi kohtul puudub pädevus esitada asi eelotsusetaotluse raames Euroopa Kohtusse, välja arvatud juhul, kui see liikmesriigi kohus peab pooleliolevas menetluses tegema otsuse, milles saab arvesse võtta Euroopa Kohtu eelotsust.⁸²

105. Sellest järeldub, et kuigi muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-d 2 ja 4–6⁸³ ning artikli 82 §-d 2–5 annavad erakorralisele kolleegiumile ainupädevuse, on kohtute, kohtukoosseisude ja kohtunike sõltumatuse küsimus horisontaalne küsimus, mis võib tekkida mis tahes kohtus, nagu komisjon õigesti märkis. Kohus, kellele tema menetluse raames on esitatud kohtu, koosseisu või kohtuniku sõltumatuse küsimus, võib vajaduse korral taotleda Euroopa Kohtult eelotsust.

⁷⁸ Vastavalt kohtuotsusele Simpson.

⁷⁹ Kohtuistungil kinnitas Poola Vabariik vastuseks Euroopa Kohtu küsimusele, et erakorralisel kolleegiumil on ainupädevus lahendada sõltumatuse küsimusi nimetatud menetlustes.

⁸⁰ Kohtuotsuses kohtunike distsiplinaarkord (punktid 222–234) leiti, et Poola Vabariik on rikkunud ELTL artikli 267 teisest ja kolmandast lõigust tulenevaid kohustusi, piirates kohtute õigust esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotlusi, kuivõrd sellise taotluse esitamisel võidakse alustada distsiplinaarmenetlust. Vt ka 26. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Miasto Łowicz ja Prokurator Generalny (C-558/18 ja C-563/18, EU:C:2020:234, punktid 56–59).

⁸¹ 22. juuni 2010. aasta kohtuotsus Melki ja Abdeli (C-188/10 ja C-189/10, EU:C:2010:363, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika). Kohtuotsuses A. K. (punktid 110–113) tunnistas Euroopa Kohus vastuvõetavaks Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (töö- ja sotsiaalkindlustusasjade kolleegium) eelotsusetaotluse, kuigi Poola Vabariik väitis, et see kolleegium sekkus distsiplinaarkolleegiumi ainupädevusse.

⁸² 27. veebruari 2014. aasta kohtuotsus Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, punkt 28).

⁸³ Näiteks jõustunud kohtulahendi peale muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-de 4–6 alusel esitatud tühistamiskaebus, mis põhineb kohtuniku väidetaval õigusvastasel staatusel, on erakorraline kaebus erakorralisele kolleegiumile. Piisab märkimisest, et kui selline küsimus on tõstatatud lõpliku kohtuotsuse teinud kohtus, peab see kohus juhul, kui liidu õiguse tõlgendamise suhtes tekib kahtlus, esitama ELTL artikli 267 alusel eelotsusetaotluse.

106. ELTL artikliga 267 on liikmesriigi kohtule antud kõige laiemal ulatusega pädevus Euroopa Kohtusse pöördumiseks, kui ta leiab, et tema lahendatavas asjas on tekkinud küsimusi, mis nõuavad tema menetluses oleva asja lahendamiseks vajalike liidu õigusnormide tõlgendamist. Liikmesriigi kohtul on ka vabadus kasutada seda pädevust menetluse mis tahes hetkel, mida ta peab sobivaks.⁸⁴ Lisaks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et isegi kui riigisisene õigus kohustab kohut järgima teise kohtu otsuseid, ei võta ainuüksi see asjaolu esimesena nimetatud kohtult õigust esitada ELTL artikli 267 alusel eelotsuse küsimusi liidu õiguse tõlgendamise ja kehtivuse kohta. Esimesel kohtul peab olema võimalus esitada Euroopa Kohtule küsimusi, mis tal tekivad, eelkõige juhul, kui ta leiab, et teise kohtu antud õigusliku hinnangu tõttu võidakse teha kohtuotsus, mis on vastuolus liidu õigusega.⁸⁵ Lisaks on Euroopa Kohtu eelotsus liikmesriigi kohtule põhikohtuasja lahendamisel siduv küsimuses, kuidas tõlgendada asjaomaseid liidu õigusnorme.⁸⁶

107. Eeltoodust tuleneb, et Poola Vabariigi kohtud võivad esitada Euroopa Kohtule mis tahes eelotsuse küsimusi, mida nad peavad vajalikuks, igas menetluse etapis, mida nad peavad asjakohaseks, isegi taolise menetluse lõpus, mis on ette nähtud muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-s 2. Nad võivad võtta ka kõiki vajalikke meetmeid, et tagada liidu õigusest tulenevate õiguste esialgne kohtulik kaitse, ning jätta menetluse lõpus kohaldamata vaidlusaluse riigisisese õigusnormi või erakorralise kolleegiumi otsuse, kui nad leiavad, et see on liidu õigusega vastuolus. Viimase astme kohtuna on erakorraline kolleegium põhimõtteliselt kohustatud esitama ELTL artikli 267 kolmanda lõigu alusel Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse, kui talle esitatakse küsimus ELi toimimise lepingu tõlgendamise kohta.

108. Mis puudutab komisjoni väiteid muutmiseseaduse artiklis 10 sätestatud üleminekumeetmete kohta, siis väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb liikmesriigi kohustuste rikkumise esinemist hinnata põhjendatud arvamuses määratud kohandamistähtaja lõppemisel valitsenud olukorra alusel.⁸⁷ Muutmiseseaduse artikkel 10 jõustus 14. veebruaril 2020. Komisjon kinnitas kohtuistungil Üldkohtu küsimusele vastates, et tal ei ole tõendeid selle kohta, et sellel sätel oleks pärast põhjendatud arvamuses määratud tähtaja möödumist ehk 30. detsembril 2020 jätkuvalt mõju. Ta nõustus seega, et muutmiseseaduse artikkel 10 oli selleks kuupäevaks „aegunud“. Sellest järeldub, et komisjoni hagiväide muutmiseseaduse artikli 10 kohta on vastuvõetamatu.

109. Igal juhul, kui puuduvad tõendid, mis seaksid kahtluse alla selle, kas oli õiguspärane anda vastavalt muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-dele 2 ja 4–6 ning artikli 82 §-dele 2–5 erakorralisele kolleegiumile üle ainupädevus kohtukoosseisu või kohtuniku sõltumatuse küsimuses, ei saa komisjoni väited muutmiseseaduse artiklis 10 sätestatud üleminekumeetmete kohta, mis näevad üksnes ette nimetatud sätete ajutise kohaldamise, olla edukad.

⁸⁴ 26. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Miasto Łowicz ja Prokurator Generalny (C-558/18 ja C-563/18, EU:C:2020:234, punkt 56). ELTL artikliga 267 on vastuolus mis tahes riigisisene õigusnormid või praktika, mis takistavad liikmesriigi kohtul vastavalt olukorrale kas kasutada selles artiklis 267 ette nähtud õigust või täita vastav kohustus esitada eelotsusetaotlus. 21. detsembri 2021. aasta kohtuotsus Euro Box Promotion jt (C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ja C-840/19, EU:C:2021:1034, punkt 260).

⁸⁵ 22. juuni 2010. aasta kohtuotsus Melki ja Abdeli (C-188/10 ja C-189/10, EU:C:2010:363, punkt 42).

⁸⁶ Järelikult ei saa liikmesriigi kohus, kes esitas ELTL artikli 267 alusel eelotsusetaotluse, takistada viivitamata kohaldamast liidu õigust vastavalt Euroopa Kohtu otsusele või praktikale, sest vastasel juhul vähendataks selle sätte soovitatavat toimet: 21. detsembri 2021. aasta kohtuotsus Euro Box Promotion jt (C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ja C-840/19, EU:C:2021:1034, punkt 257). Liikmesriigi kohus peab seega vajaduse korral kalduma kõrvale liikmesriigi kõrgema astme kohtu hinnangust, kui ta leiab Euroopa Kohtu tõlgenduse alusel, et see hinnang ei ole kooskõlas liidu õigusega, jättes vajaduse korral kohaldamata riigisisese õigusnormi, mis kohustab teda järgima selle kõrgema astme kohtu otsuseid. 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime) (C-430/21, EU:C:2022:99, punkt 75).

⁸⁷ Vt analoogia alusel 18. mai 2006. aasta kohtuotsus komisjon vs. Hispaania (C-221/04, EU:C:2006:329, punktid 24–26).

110. Komisjon palub samuti tuvastada, et Poola Vabariigi poolt käesoleva hagiväite etteheitega hõlmatud riigisiseste õigusnormide kohaldamine on vastuolus liidu õiguse esimusega. Piisab, kui märkida, et esimusega seotud nõue puudutab ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu, harta artikli 47 ja ELTL artikli 267 rakendamist Poola Vabariigi poolt. Seega ei ole tegemist eraldiseisva nõudega ja selle kohta ei ole vaja otsust teha.⁸⁸

111. Seetõttu teen Euroopa Kohtule ettepaneku lükata teine hagiväide tagasi.

B. Esimene hagiväide – riigisisestele kohtutele kehtestatud keeld kontrollida, kas on täidetud liidu õigusest tulenev nõue tõhusa õiguskaitsevahendi kohta sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus

1. Poolte argumendid

112. Komisjon väidab, et kuna Poola Vabariik keelas liikmesriigi kohtutel kontrollida, kas on täidetud liidu õigusest tulenev nõue tõhusa õiguskaitsevahendi kohta sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus, siis on Poola Vabariik rikkunud kohustusi, mis tulenevad ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust koostoimes harta artikliga 47, arvestades EIÕK artikli 6 lõiget 1 käsitlevat EIK praktikat, ja ELTL artiklist 267 ning liidu õiguse esimuse põhimõtteid.

113. Komisjon väidab esiteks, et muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 42a §-d 1 ja 2, muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 29 §-d 2 ja 3 ning muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 5 §-d 1a ja 1b keelavad neil riigisisestel kohtutel kontrollida Poola Vabariigi kohtunike ametisse nimetamise seaduslikkust või kohtuorganite legitiimsust ning seega seda, kas kohus, mille koosseisu kohtunik kuulub, on moodustatud seaduse alusel ELL artikli 19 lõike 1 tähenduses koostoimes harta artikliga 47, tõlgendatuna vastavalt EIK otsusele Guðmundur Andri Ástráðsson vs. Island.⁸⁹ Komisjon väidab oma repliigis, et eespool viidatud Poola õigusnormide tekstis ei tehta vahet akti, millega vabariigi president kohtuniku ametisse nimetab, kohtulikul kontrollil ja kohtulikul kontrollil, millega tagatakse ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus ette nähtud tagatiste järgimine. Kohtuniku ametisse nimetamise menetluse õiguspärasus ei mõjuta mitte ainult ametisse nimetamise akti kehtivust, vaid ka selle liidu õiguse nõude kohaldamist, mille kohaselt peab vastavalt ELL artikli 19 lõike 1 teisele lõigule ja harta artiklile 47 alusel olema õigus pöörduda seaduse alusel moodustatud sõltumatusse ja erapooletusse kohtusse. Kohtuotsuse A. K. punkti 134 kohaselt on vaja veenduda, et ametisse nimetamise otsuste vastuvõtmise sisulised tingimused ja kord oleksid sellised, et need ei tekita õigussubjektidel põhjendatud kahtlusi selles suhtes, kas asjaomased kohtunikud on väljaspool väliste tegurite haardeulatust ja kas nad on vastanduvaid huve arvestades neutraalsed.

114. Teiseks väidab komisjon, et muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 55 § 4 ei võimalda Poola kohtutel kontrollida, kas kohtukoosseisu liikmed võivad õiguspäraselt õigust mõista. Selle sättega on kohtutel keelatud omal algatusel või poolte taotlusel tuvastada „kohtuasjade jaotamist ning kohtukoosseisu määramist ja muutmist käsitlevate sätete“ alusel, et kohtukoosseis on seadusega vastuolus, et kohtus ei ole piisavalt liikmeid või et otsuse tegemises osales isik, kes ei olnud volitatud või pädev seda tegema. Seega takistab see säte kohtuid kohtuotsuse õiguspärasust läbi vaadates kontrollimast, kas kohus on sõltumatu ja erapooletu

⁸⁸ Vt analoogia alusel 4. detsembri 1986. aasta kohtuotsus komisjon vs. Prantsusmaa (220/83, EU:C:1986:461, punktid 30 ja 31).

⁸⁹ EIK 1. detsembri 2020. aasta otsus Guðmundur Andri Ástráðsson vs. Island (CE:ECHR:2020:1201JUD002637418). Vt ka kohtuotsus Simpson (punkt 75).

seaduse alusel moodustatud kohus ning seega seda, kas ta on pädev asja arutama. Lisaks kohaldatakse muutmiseaduse artikli 8 kohaselt muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 55 § 4 ka pooleliolevate kohtuasjade suhtes. Repliigis selgitati, et muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 55 § 4 kohaselt loetakse, et pärast kohtuniku määramist vastavalt kohtuasjade jaotamise eeskirjadele on see kohtunik pädev kohtuasja seaduslikult lahendama. See takistab sõltumatu ja erapooletu seaduse alusel moodustatud kohtu nõude täidetuse kontrollimist kohtuotsuse peale esitatud apellatsioonkaebuse raames.

115. Komisjon leiab, et eelnimetatud liikmesriigi õigusnormid takistavad Poola kohtul täita oma kohustust omal algatusel või poole taotlusel kontrollida, kas ta on oma koosseisult sõltumatu ja erapooletu seaduse alusel moodustatud kohus. Lisaks takistavad need sätted kohtul juhul, kui see küsimus on tema enda otsuse tegemiseks oluline (näiteks tühistamiskaebus kohtu õigusvastase koosseisu tõttu), kontrollida, kas mõni teine kohus vastab liidu nõuetele, mis puudutavad sõltumatut ja erapooletut seaduse alusel moodustatud kohut ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu tähenduses koostoimes harta artikliga 47, tõlgendatuna vastavalt EIK praktikale EIÖK artikli 6 lõike 1 kohta, võttes seejuures arvesse kohtuniku ametisse nimetamise asjaolusid või kohtuorgani legitiimsust.

116. Komisjoni sõnul ei nõua ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust ja harta artiklist 47 tuleneva seaduse alusel moodustatud sõltumatu kohtu nõude kohtulik kontroll selleks erimehhanismi kehtestamist. Samuti ei nõua see tingimata, et liikmesriigi kohtunik tühistaks kohtuniku ametisse nimetamise akti või vabastaks ametisse nimetatud isiku ametist. Seega ei ole oluline, et Poola Vabariigi põhiseaduse kohaselt ei saa kohtuniku ametisse nimetamise akti kahtluse alla seada. Asja arutav liikmesriigi kohus peab kohaldatava riigisisese õiguse alusel kindlaks tegema, millised tagajärjed on seaduse alusel moodustatud sõltumatu kohtu nõude võimalikul rikkumisel, võttes nõuetekohaselt arvesse liidu õiguse tõhusust ja selliseid asjaolusid nagu õiguskindluse põhimõte.

117. Poola Vabariik väidab, et komisjon ei ole täpsemalt selgitanud oma nõuet seoses ELTL artikli 267 ja esimuse põhimõtte väidetava rikkumisega. Lisaks väidab ta, et komisjon ei viidanud muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 §-le 3 ega selgitanud, kuidas see säte rikub liidu õigust.

118. Poola Vabariik eristab selgelt kohtulikku kontrolli kohtuniku ametisse nimetamise akti ja selle tagajärgede üle ning kohtulikku kontrolli nende tagatiste suhtes, mida kohus peab ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu kohaselt võimaldama. Poola õigus ei luba esimest kohtuliku kontrolli vormi ja Euroopa Kohus ei esitanud kohtuotsuses A. K.⁹⁰ sellele vastuväiteid. Poola Vabariigi põhiseaduse ja Poola kohtute väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on kohtunike ametisse nimetamise pädevus vabariigi presidendi ainuõigus. See pädevus ei allu ega ole kunagi olnud allutatud kohtulikule kontrollile põhjendusel, et sellise vaidlustamise lubamine kahjustab kohtunike ametist tagandamise keelu põhimõtet. See on kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga, mille kohaselt peavad kohtuniku ametist vabastamise tingimused olema seadusega ette nähtud, põhjendatud ja proportsionaalsed. Samuti on see kooskõlas EIK praktikaga, mille kohaselt ei tohiks kohtukorraldust jätta kohtusüsteemi otsustada. Seevastu on Poola õiguses ette nähtud kohtulik kontroll õiguse üle pöörduda sõltumatusse kohtusse ja liidu õiguses ette nähtud tagatiste võimaldamise üle. Poola Vabariik lisab, et kohtupraktika ei toeta komisjoni poolt vaidlusalustele sätetele antud tõlgendust.

⁹⁰ Vt punkt 145. Vt ka 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused) (C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 128).

119. Poola Vabariik leiab, et muudetud üldkohtute seaduse artikli 42a §-d 1 ja 2 ning artikli 55 § 4, muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 29 §-d 2 ja 3 ning muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 5 §-d 1a ja 1b ei piira Poola kohtute pädevust kontrollida ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja harta artikli 47 koostoimes isikutele antud tagatise olemasolu.

120. Poola Vabariik märgib sellega seoses esiteks, et kohtuniku erapooletuses kahtlemise korral võib taandamist taotleda tsiviilkohtumenetluse seadustiku⁹¹ artiklite 48–54, kriminaalmenetluse seadustiku⁹² artiklite 40–44 või halduskohtumenetluse seaduse⁹³ artiklite 18–24 alusel.

121. Teiseks võib juhul, kui konkreetse kohtu pädevus on seatud kahtluse alla või kui tekib kahtlus seoses isiku õigusega sõltumatule ja erapooletule seaduse alusel moodustatud kohtule, pöörduda teise riigisisese õiguse alusel pädevasse kohtusse,⁹⁴ mis vastab ELL artikli 19 lõike 1 teisele lõigule.

122. Kolmandaks, kui kohtukoosseis, kelle poole pöörduti, ei vasta seadusele või kui asja menetles taandatud kohtunik, peab apellatsioonikohus vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 379 §-le 4, kriminaalmenetluse seadustiku artikli 349 § 1 punktile 1 ja halduskohtumenetluse seaduse artikli 183 lõike 2 punktile 4 asjaomase menetluse ja kohtuotsuse omal algatusel tühistama. Harta artikli 47 rikkumise tuvastamine võib viia selleni, et apellatsioonikohus tunnistab vastava menetluse õigusvastaseks ja tühistab kohtuotsuse põhjusel, et seda ei teinud sõltumatu ja erapooletu seaduse alusel moodustatud kohus. Apellatsioonikohus ei või siiski tühistatud kohtuotsuse teinud kohtuniku volitusi või pädevust õigusvastaseks tunnistada.

123. Poola Vabariik märkis oma vasturepliigis, et muudetud üldkohtute seaduse artikli 42a §-de 1 ja 2, muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 29 §-de 2 ja 3 ning muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 5 §-de 1a ja 1b eesmärk on vältida kohtunike volituste või teenistussuhte olemasolu kahtluse alla seadmist muudes menetlustes kui need, mis on ette nähtud Poola Vabariigi põhiseaduses ja selle rakendusaktides. Pealegi tagavad Poola Vabariigi põhiseaduse artikkel 45, rahvusvahelised lepingud ja harta õiguse sõltumatule ja erapooletule seaduse alusel moodustatud kohtule. Riigisiseseid õigusnorme tuleb tõlgendada kõiki neid sätteid silmas pidades. Eeskirjade eiramised kohtuniku ametisse nimetamisel või seaduse alusel moodustatud kohtusse pöördumise õiguse rikkumine ei too kaasa kohtuniku ametisse nimetamise akti või selle kohtuniku osalusel toimunud menetluse tühistamist.⁹⁵

124. Poola Vabariik leiab, et komisjon on valesti tõlgendanud muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 55 § 4. Ta väidab, et see säte ei takista kontrollimast, kas kohus on moodustatud õigesti. Sellega kodifitseeritakse üksnes Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) praktika, mis näeb ette, et kui kohtuasja menetletakse pädeva kohtu kohtunike vahelist kohtuasjade jaotust käsitlevaid sätteid rikkudes, ei kujuta see endast tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 387 ja kriminaalmenetluse seadustiku artikli 439 § 1 punkti 2 tähenduses erakorralise läbivaatamise alust, mis tooks kaasa menetluse õigustühisuse tuvastamise ja vaidlustatud kohtuotsuse tühistamise. Seda laadi rikkumine võib siiski kujutada endast tavalise läbivaatamise alust. Nii võib

⁹¹ 17. novembri 1964. aasta tsiviilkohtumenetluse seadustik (Ustawa – Kodeks postępowania cywilnego) (Dz. U. 2020, jrk nr 1575, muudetud redaktsioon).

⁹² 6. juuni 1997. aasta kriminaalmenetluse seadustik (Ustawa – Kodeks postępowania karnego) (Dz. U. 2021, jrk nr 534, muudetud redaktsioon).

⁹³ 30. augusti 2002. aasta halduskohtumenetluse seadus (Ustawa – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi) (Dz. U. 2019, jrk nr 2325, muudetud redaktsioon).

⁹⁴ Vt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 200 lõige 1 ja kriminaalmenetluse seadustiku artikli 35 lõige 1.

⁹⁵ Kohtuotsus Simpson. Vt ka EIK 1. detsembri 2020. aasta otsus Guðmundur Andri Ástráðsson vs. Island (CE:ECHR:2020:1201JUD002637418).

pool taotleda kohtuotsuse tühistamist põhjendusel, et kohaldatavate menetluseeskirjade rikkumine mõjutas kohtuasja tulemust tema seisukohast negatiivselt. Lisaks võib pool taotleda kohtuniku taandamist, kui selle kohtuniku osalemine kohtuasjas rikub õigust erapooletule kohtule.

125. Poola Vabariik väidab, et vastupidi käesoleva ettepaneku punktis 114 märgitud komisjoni väitele, ei puuduta muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 55 § 4 kohtulikule kontrolli selle üle, kas otsuse teinud kohus on sõltumatu ja erapooletu seaduse alusel moodustatud kohus. See säte puudutab üksnes kohtuasjade jaotamist ja kohtute koosseisu käsitlevate eeskirjade rikkumise tagajärgi. Sellest järeldub, et komisjoni väide muutmisseaduse artikli 8 kohta, mis näeb ette, et muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 55 § 4 on kohaldatav ka pooleliolevatele kohtuasjadele, tuleb samuti tagasi lükata.

2. Hinnang

a) Vastuvõetavus

126. Poola Vabariigi väitel ei ole komisjon oma esimeses hagiväites ELTL artikli 267 ja liidu õiguse esimuse põhimõtte väidetavat rikkumist piisavalt selgitanud. Lisaks ei ole komisjon esitanud ühtegi põhjendust ega tõendit selle kohta, et muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 lõige 3 rikub liidu õigust. Poola Vabariik leiab samuti, et komisjon esitas nende väidete toetuseks oma selgitused või tõendid hilinenult ning Üldkohus ei peaks neid arvesse võtma.

127. ELTL artikli 258 alusel algatatud liikmesriigi kohustuste rikkumise menetluses on komisjonil kohustus tõendada, et väidetav rikkumine on aset leidnud, esitades selleks Euroopa Kohtule kogu selle tuvastamiseks vajaliku teabe, ilma et komisjon võiks tugineda mis tahes oletustele.⁹⁶ Komisjon on tulenevalt Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artiklist 21 ning kodukorra artikli 38 lõike 1 punktist c kohustatud kõigis ELTL artikli 258 alusel esitatud hagides märkima konkreetse rikkumise, mida Euroopa Kohtul palutakse hinnata, ja vähemalt ülevaatlilikult esitada õiguslikud ja faktilised asjaolud, millele ta oma väidetes tugineb.⁹⁷ ELTL artikli 258 kohase hagi põhjendatust tuleb seega hinnata üksnes hagiavalduses esitatud nõuete alusel.

128. Esimeses hagiväites piirdus komisjon viitega ELTL artiklile 267, selgitamata isegi mitte kokkuvõtlikult, kuidas tema nimetatud Poola õigusnormid seda sätet rikuvad. Sellest, et komisjon selgitas seoses käesoleva hagiväitega oma 30. oktoobri 2020. aasta põhjendatud arvamuses ELTL artikli 267 asjakohasust, ei piisa Euroopa Kohtu põhikirja artikli 21 ja kodukorra artikli 120 punkti c tähenduses. Lisaks ei saa Euroopa Kohus vastupidi repliigis väidetule eeldada, et ELTL artikli 267 väidetava rikkumise ja asjaomaste Poola õigusnormide vahel on „funktsionaalne seos“. Komisjon võib küll olla seoses oma teise hagiväitega seda „funktsionaalset seost“ selgitanud, kuid see väide puudutab Poola õiguse teisi sätteid.

129. Teisalt leian, et hagiavalduse punkt 75 selgitab kokkuvõtlikult, miks komisjon leidis, et tema esimeses hagiväites välja toodud Poola õigusnormid on vastuolus liidu õiguse esimuse põhimõttega. Lisaks, kuna muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 § 3 kordab sisuliselt sama

⁹⁶ 28. jaanuari 2016. aasta kohtuotsus komisjon vs. Portugal (C-398/14, EU:C:2016:61).

⁹⁷ Vt selle kohta 11. novembri 2010. aasta kohtuotsus komisjon vs. Portugal (C-543/08, EU:C:2010:669, punktid 20 ja 21 ning seal viidatud kohtupraktika).

seaduse artikli 29§ 3,⁹⁸ siis on piisav, et komisjon viitab oma esimeses hagiväites artikli 26 §-le 3, kuna tema väite tekstist tervikuna võib selgelt järeldada, miks ta leidis, et viimati nimetatud säte rikub liidu õigust.

130. Eeltoodut arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku lükata komisjoni argumendid ELTL artikli 267 kohta esimese hagiväite raames vastuvõetamatuse tõttu tagasi.

b) Sisu

1) Sissejuhatavad märkused – komisjoni esimese ja teise hagiväite ulatus

131. Poola Vabariik väidab, et komisjoni teises hagiväites esitatud põhjendused ei ühildu tema esimese hagiväitega ja räägivad neile vastu. Komisjon peab seda väidet alusetuks.

132. Teine hagiväide puudutab ainupädevust, mille liikmesriigi õigus annab erakorralisele kolleegiumile kohtute, kohtukoosseisude ja kohtunike sõltumatusega seotud küsimuste lahendamiseks. Esimeses hagiväites kritiseeritakse muu hulgas asjaolu, et teatavad Poola õigusnormid keelavad kõigil riigisisestel kohtutel, sealhulgas erakorralisel kolleegiumil,⁹⁹ kontrollida kohtunike ametisse nimetamise õiguspärasust Poolas. Esimese hagiväite kohaselt ei ole seega ükski Poola kohus pädev liidu õiguse alusel kontrollima kohtunike ametisse nimetamise õiguspärasust Poolas. Seetõttu leian, et komisjoni kaks esimest hagiväidet on omavahel kooskõlas ega räägi teineteisele vastu.

2) Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus

133. Poola Vabariik ei vaidle vastu sellele, et üldkohtud, kõrgeim kohus ja halduskohtud peavad järgima ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku koostoimes harta artikliga 47, võttes arvesse EIÕK artikli 6 lõiget 1 käsitlevat EIK praktikat ja liidu õiguse esimuse põhimõtet. Lisaks ei eita ta seda, et kõnealused kohtud peavad kontrollima, kas õigust sõltumatule ja erapooletule seaduse alusel moodustatud kohtule järgitakse nii, nagu on ette nähtud kohtuotsuses Simpson. Poola Vabariik väidab, et komisjoni nimetatud riigisisised õigusnormid keelavad vaid vabariigi presidendi poolt vastu võetud kohtuniku ametisse nimetamise akti vaidlustamise. Sellega seoses toob ta esile mitu muud Poola õiguse sätet, mis annavad kohtunikele võimaluse kontrollida, kas on tagatud juurdepääs erapooletule seaduse alusel moodustatud kohtule.

134. Vastupidi Poola Vabariigi väidetele ei sea komisjon käesolevas menetluses kahtluse alla vabariigi presidendi õigust nimetada kohtunikke ametisse ega seda, et Poola õiguse kohaselt ei saa kohtuniku ametisse nimetamise akti vaidlustada.¹⁰⁰

135. Kohtuotsuse A. K. punktis 133 märkis Euroopa Kohus, et asjaolu, et vabariigi president nimetab kohtunikud ametisse, ei muuda neid presidendist sõltuvaks ega tekita kahtlust nende erapooletuses, kui pärast isiku ametisse nimetamist ei avaldata talle mingit survet ega anta

⁹⁸ Mis omakorda kordab muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 42a § 2 ja muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 5 § 1b sõnastust.

⁹⁹ Vt muu hulgas muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 § 3.

¹⁰⁰ Vt Poola Vabariigi põhiseaduse artikkel 179, milles on sätestatud, et vabariigi president nimetab KRSi ettepanekul kohtunikud ametisse määramata ajaks. Poola Vabariigi põhiseaduse artiklis 180 on sätestatud, et kohtunikke ei saa ametist vabastada. Poola Vabariigi põhiseaduse artikli 186 kohaselt on KRSi ülesanne tagada kohtute ja kohtunike sõltumatus.

juhiseid ülesannete täitmisel. Lisaks on kohtuotsuse A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused)¹⁰¹ punktides 129–136 märgitud, et kuigi liikmesriigi kõrgeima kohtu kohtuniku ametikohale nimetamise protsessis võib kohtuliku kaitse teostamise võimalus puududa, ei pruugi see osutada probleemseks seoses liidu õigusest tulenevate nõuete kohaldamisega, kui on olemas muud tõhusad õiguskaitsevahendid. Olukord võib olla teistsugune, kui kaotatakse varem kehtinud õiguskaitsevahendid ja kui muud asjakohased tegurid, mis iseloomustavad ametisse nimetamise protsessi konkreetses riigisisises õiguslikus ja faktilises kontekstis, tekitavad isikutel süsteemseid kahtlusi sellise protsessi tulemusel ametisse nimetatud kohtunike sõltumatuses ja erapooletuses.¹⁰²

136. Komisjoni esimene hagiväide piirdub seega etteheitega, et kõigil üldkohtutel, halduskohtutel ja kõrgeimal kohtul, sealhulgas erakorralisel kolleegiumil,¹⁰³ on keelatud omal algatusel või poole taotlusel kontrollida, kas kohus tagab isikutele liidu õigusega hõlmatud valdkondades õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus.¹⁰⁴ Komisjoni sõnul avaldavad vaidlustatud sätted kahjulikku mõju vähemalt kahel moel. Esiteks ei võimalda need kohtutel taolisi küsimusi kontrollida, olenemata sellest, millist laadi ja millise ulatusega õiguskaitsevahend võib olla riigisiseses õiguses ette nähtud. Teiseks ei võimalda need ühtlasi kohtutel jätta kohaldamata riigisiseseid õigusnorme, mis on vastuolus ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga ja harta artikliga 47.

137. Komisjon ja Poola Vabariik on esimeses hagiväites vaidluse all olevate riigisiseste õigusnormide kohaldamisala osas erinevatel seisukohtadel.

138. Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 42a § 2, muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 § 3 ja artikli 29 § 3 ning muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 5 § 1b sõnastuse kohaselt on asjaomastel kohtutel sõnaselgelt keelatud tuvastada või hinnata „kohtuniku ametisse nimetamise õiguspärasust“. Needsamad sätted keelavad ühtlasi noil kohtutel tuvastada või hinnata ametisse nimetamisest „tuleneva õigusemõistmise ülesannete täitmise pädevuse õiguspärasust“.

139. Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 42a §-s 1, muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 29 §-s 2 ja muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 5 §-s 1a on samuti ette nähtud, et need kohtud ei või „kahtluse alla seada kohtute [...] või kontrolli- ja õiguskaitseorganite legitiimsust“. Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 55 § 4 ja muutmisseaduse artikli 8¹⁰⁵ kohaselt ei või kohtuasjade jaotamist ning kohtukoosseisude määramist ja muutmist käsitlevatele sätetele tugineda selleks, et piirata kohtuniku pädevust või tuvastada, et kohtukoosseis on seadusega vastuolus, et kohtus ei ole piisavalt liikmeid või et otsuse tegemises osales isik, kes ei olnud volitatud või pädev seda tegema.

140. Nende sätete tekst ei piirdu pealtnäha sellega, et piiratakse kohtu pädevust tühistada *erga omnes* vabariigi presidendi poolt vastu võetud kohtuniku ametisse nimetamise akt. Selle asemel takistab see kõikidel Poola kohtutel selgelt kas omal algatusel või poole taotlusel tõstatada või käsitleda mis tahes asjaoludel ja mis tahes põhjusel küsimust, kas kohtunik on õiguspäraselt ametisse nimetatud või kas ta saab täita õigusemõistmise ülesandeid, olenemata väidetava

¹⁰¹ 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus (C-824/18, EU:C:2021:153).

¹⁰² 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused) (C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 156).

¹⁰³ Vt muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 § 3.

¹⁰⁴ Vt hagiavalduse punkt 62.

¹⁰⁵ Mis ilmselt tagasiulatuvalt kohaldab muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 55 § 4.

õigusvastasuse laadist, vaidlustatavast aktist või menetlusest või võimalikest õiguskaitsevahenditest. Nende sätete sõnastus on seega nii lai, et riigisisestel kohtutel ei ole võimalik analüüsida kohtu koosseisu sõltumatusega seotud küsimusi, nagu nõuab kohtuotsus Simpson,¹⁰⁶.

141. Vaatamata sellele, et riigisisised kohtud on kohustatud esitama küsimuse kohtuniku või kohtu sõltumatuse kohta erakorralisele kolleegiumile muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 § 2 alusel, välistab selle seaduse artikli 26 § 3, sõnaselgelt erakorralise kolleegiumi pädevuse hinnata kohtuniku ametisse nimetamise õiguspärasust või tema õigusemõistmispädevuse legitiimsust. Lisaks ei saa ükski Poola kohus vastavalt muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 42a §-le 1, muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 29 §-le 2 ja muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 5 §-le 1a seada kahtluse alla kohtu legitiimsust. Seega on riigisiseses õiguses ette nähtud vastavate õiguskaitsevahendite kohaldamine samuti piiratud.

142. Lisaks, kuigi muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 55 §-s 4 ja muutmiseseaduse artiklis 8 ette nähtud keelud võivad – nagu väidab Poola Vabariik – puudutada paljudel juhtudel puhtalt korralduslikke küsimusi ning kohtuasjade ja töökoormuse haldamist, võib seoses nende küsimustega samuti tekkida kahtlus selles, kas kohus on moodustatud seaduse alusel või kas see on erapooletu. Vaidlusalustes õigusnormides ette nähtud üldine keeld neis nimetatud asjaoludel isegi tõstatada või käsitleda taolisi küsimusi läheb kaugemale sellest, mis on Poola Vabariigi väitel nende sätete eesmärk, ega võimalda kasutada õiguskaitsevahendeid sellise rikkumise heastamiseks. Sellest järeldub, et need riigisisised õigusnormid on sedavõrd laiad, et hõlmavad ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga ja harta artikliga 47 tagatud sõltumatusse ja erapooletusse seaduse alusel moodustatud kohtusse pöördumise õiguse kontrollimise kõiki aspekte.

143. Poola Vabariik esitas Euroopa Kohtu palvel tõendina suure hulga muid riigisisese õiguse sätteid, mis näevad muu hulgas ette kohtunike taandamise, kohtuasja üleandmise teisele kohtule ja menetluse tühisuse tuvastamise kõrgema astme kohtus põhjusel, et menetlus ei vastanud ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus ja harta artiklis 47 sätestatud nõuetele. Näiteks on tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 48 ja kriminaalmenetluse seadustiku artiklis 40 sätestatud kohtunike automaatne taandamine teatavatel kindlaksmääratud asjaoludel. Vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklile 49 ja kriminaalmenetluse seadustiku artiklitele 41 ja 42 võib kohtunik ennast taandada või pool võib taotleda kohtuniku taandamist. Vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 379 §-le 4 ja kriminaalmenetluse seadustiku artiklile 439 toob automaatselt taandamisele kuuluva kohtuniku osalemine kaasa asjaomase menetluse tühisuse tuvastamise.

144. Sellega seoses võib täheldada, et Poola Vabariigi esitatu kohaselt on Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) mitmel korral piiranud kohtunike taandamist käsitlevate riigisiseste õigusnormide kohaldamisala. Nii ei loetud tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklit 49 9. juunil 2020 kohaldatavaks osas, milles see võimaldas kohtuniku taandada põhjusel, et vabariigi president oli ta KRSi ettepanekul õigusvastaselt ametisse nimetanud.¹⁰⁷ Samuti ei loetud nimetatud sätet kohaldatavaks ka 28. veebruaril 2022 niivõrd, kuivõrd selle alusel tunnistati asjaoluks, mis võib tekitada põhjendatud kahtluse kohtuniku erapooletuse suhtes konkreetsel juhul, vabariigi presidendi poolt KRSi ettepanekul ametisse nimetamise menetlust.¹⁰⁸ Kriminaalmenetluse seadustiku artikli 41 § 1 ja artikli 42 § 1 ei loetud 12. märtsil 2020

¹⁰⁶ Vt punkt 55.

¹⁰⁷ Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) 2. juuni 2020. aasta otsus (P 13/19) (*Dz. U.* 2022, jrk nr 1017).

¹⁰⁸ Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) 23. veebruari 2022. aasta otsus (kohtuasi P 10/19) (*Dz. U.* 2022, jrk nr 480).

kohaldatavaks osas, milles need võimaldasid läbi vaadata kohtuniku taandamise taotluse seoses väitega, et tema ametisse nimetamine vabariigi presidendi poolt KRSi ettepanekul ei olnud nõuetekohane.¹⁰⁹ See kohtupraktika seab selged piirangud kohtuniku taandamisele tema ametisse nimetamise õigusvastasuse tõttu, mis on eraldiseisev küsimus vabariigi presidendi poolt kohtuniku ametisse nimetamise akti vaidlustamisest.

145. Samuti ei muuda erinevad Poola kohtunike taandamist käsitlevad õigusnormid seda, et muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 42a §-d 1 ja 2 ning artikli 55 § 4, muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 26 § 3 ja artikli 29 §-d 2 ja 3, muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 5 §-d 1a ja 1b ning muutmisseaduse artikkel 8 on äärmiselt laiad ega piirdu menetlusega, mille eesmärk on vaidlustada kohtuniku ametisse nimetamise akt. Nende sätete eesmärk on hoopis takistada kohtukoosseisu või kohtuniku ametisse nimetamiseni viiva mis tahes toimingu kohtulikku kontrolli, välistades seega igasuguse õiguskaitsevahendi kasutamise ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus ja harta artiklis 47 sätestatud nõuete rikkumise korral.

146. Isegi kui möönda, et on muid riigisiseseid õigusnorme, mis näivad lubavat kohtutel vähemalt teataval määral kontrollida ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus ja harta artiklis 47 ette nähtud tagatiste järgimist,¹¹⁰ tekitaks nende kooseksisteerimine komisjoni poolt tema esimeses hagiväites vaidlustatud riigisiseste õigusnormidega ja piirangud, mille Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) on oma praktikas nende kohaldamise suhtes kehtestanud, märkimisväärse õiguskindlusetuse, kahjustades seeläbi kohtute ja poolte võimalusi pöörduda seaduse alusel moodustatud sõltumatusse ja erapooletusse kohtusse, mis on vastuolus ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga ja harta artikliga 47. Komisjon palub samuti tuvastada, et kohaldades riigisiseseid õigusnorme, millele ta käesolevas hagiväites viitab, eiras Poola Vabariik liidu õiguse esimest. Nagu ma teisele hagiväitele pakutud vastuses märkisin,¹¹¹ ei ole esimesega seotud nõue eraldiseisev ning selle suhtes ei ole vaja otsust teha.

147. Seetõttu soovitan Euroopa Kohtul vastata, et esimeses hagiväites vaidlustatud riigisiseseid õigusnormid võivad ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku koostoimes harta artikliga 47 rikkudes kahjustada Poola kohtute pädevust kontrollida, kas on täidetud seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohtuga seotud nõuded, ning rikuvad seega liidu õiguse nimetatud sätteid.

C. Kolmas hagiväide – seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohtu ette nägevate liidu nõuete täidetuse kontrollimise kvalifitseerimine distsiplinaarsüüteks

1. Poolte argumendid

148. Käesolev hagiväide puudutab kahe distsiplinaarsüüteo lisamist muudetud üldkohtute korralduse seaduse¹¹² artikli 107 § 1 punktidesse 2 ja 3 ning muudetud kõrgeima kohtu seaduse¹¹³ artikli 72 § 1 punktidesse 2 ja 3 koos muutmisseadusega, millega lisati muudetud kõrgeima kohtu

¹⁰⁹ Mille puhul kohtunikud valiti 12. mai 2011. aasta riikliku kohtunike nõukoja seaduse (ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa; (Dz. U. 2011, nr 126, jrk nr 714)) artikli 9a alusel. Vt Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) 4. märtsi 2020. aasta otsus (kohtuasi P 22/19) (Dz. U. 2020, jrk nr 413).

¹¹⁰ Kohtunike erapooletust ja taandamist käsitlevad riigisiseseid õigusnormid.

¹¹¹ Vt käesoleva ettepaneku punkt 110.

¹¹² Muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 29 §-ga 1 laiendatakse muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punktide 2 ja 3 kohaldamist halduskohtute kohtunikele.

¹¹³ Muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 49 §-ga 1 laiendatakse muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punktide 2 ja 3 kohaldamist Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus) kohtunikele.

seaduse artikli 72 § 1 punkti 1 distsiplinaarsüütegu, mis seisneb „õigusnormide ilmselges ja jämedas rikkumises“. Komisjoni sõnul käsitavad muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punktid 2 ja 3 ning muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 §-d 1 punktid 2 ja 3 distsiplinaarsüüteona seda, kui liikmesriigi kohus hindab teise kohtuniku või kohtuorgani sõltumatust ja seda, kas staatuse poolest on tegemist „seaduse alusel moodustatud kohtuga“. See tähendab, et Poola Vabariik on rikkunud ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust koostoimes harta artikliga 47 ja ELTL artiklist 267 tulenevaid kohustusi.

149. Komisjon lähtub seisukohast, et liikmesriigi kohut ei saa pidada distsiplinaarsüüteo toime pannud kohtuks ning teda ei peaks ohustama distsiplinaarkaristus, kui ta täidab ELL artikli 19 lõikes 1 teises lõigus ja harta artiklis 47 sätestatud kohustusi.

150. Komisjoni sõnul tähendab käesoleva ettepaneku punktis 148 viidatud sätetes sisalduv esimene distsiplinaarsüütegu tegevust või tegevusetust, mis takistab või tõsiselt kahjustab kohtuasutuse toimimist. Teine puudutab toiminguid, mis seavad kahtluse alla kohtuniku teenistussuhte olemasolu, kohtuniku ametisse nimetamise kehtivuse või Poola Vabariigi põhiseadusliku organi legitiimsuse.

151. Kirjeldatud süüteo toime pannud üld- ja halduskohtute kohtunike puhul valitseb oht, et nad vabastatakse ametist või viiakse üle teise kohtusse. Kergemate rikkumiste korral võib kohtunikku trahvida või ta ajutiselt teenistusest kõrvaldada.¹¹⁴ Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunike ja Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus) kohtunike suhtes kohaldatakse selliste õigusrikkumiste¹¹⁵ korral tingimusteta ametist vabastamist. Komisjon märgib, et Poola Vabariigi sõnul on kõnealuste distsiplinaarsüütegude eesmärk tagada muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 42a ja artikli 55 § 4 ning muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 29 §-de 2 ja 3¹¹⁶ „tõhusus“ ning tagada, et liikmesriigi kohtud järgiksid erakorralisele kolleegiumile antud ainupädevust.¹¹⁷

152. Komisjon väidab, et kohtuotsuse Simpson kohast kohtunike ametisse nimetamise menetluse nõuetekohasuse kohtupoolset hindamist¹¹⁸ võib pidada toiminguks, millega „seatakse kahtluse alla kohtuniku teenistussuhte olemasolu [või] kohtuniku ametisse nimetamise kehtivus“ muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punkti 3 ja muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkti 3 tähenduses, ning see võib seetõttu kaasa tuua distsiplinaarmenetluse.

153. Lisaks, nagu komisjon oma teises hagiväites märkis, peab ta vajalikuks, et kõik riigisisised kohtud saaksid hinnata kohtu või konkreetset juhtumit menetleva kohtuniku sõltumatust. See hindamine kuulub praegu erakorralise kolleegiumi ainupädevusse. Iga liikmesriigi kohtuniku suhtes, kes rikub teises hagiväites viidatud riigisiseseid õigusnorme, tuginedes liidu õiguse esimese põhimõttele, võib alustada distsiplinaarmenetlust muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punkti 2 ja muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkti 2 alusel tegevuse või tegevusetuse eest, mis võib kohtuvõimu toimimist tõsiselt takistada või kahjustada.

¹¹⁴ Vt muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 109 § 1a.

¹¹⁵ St tegevuse või tegevusetusega, mis võib kohtuvõimu toimimist tõsiselt takistada või kahjustada, või toimingud, millega seatakse kahtluse alla kohtuniku teenistussuhte olemasolu, kohtuniku ametisse nimetamise kehtivus või Poola Vabariigi põhiseadusliku organi legitiimsus. Nende kohtunike suhtes kohaldatakse rahalist karistust või ajutiselt teenistusest kõrvaldamist, kui leitakse, et nad on toime pannud kergema rikkumise: muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 75 § 1 punkt a.

¹¹⁶ Vt komisjoni esimene hagiväide.

¹¹⁷ Vt komisjoni teine hagiväide.

¹¹⁸ Vt punkt 55. Vt komisjoni esimene väide.

154. Kui kohus tuvastab, et kohus ei ole kohtuniku ametisse nimetamiseni viinud menetluse õigusvastasuse tõttu seaduse alusel moodustatud, võib seda pidada muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punktide 2 ja 3 või muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punktide 2 ja 3 tähenduses distsiplinaarsüüteks, mis seab kahtluse alla „kohtuniku ametisse nimetamise kehtivuse“.

155. Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punktides 2 ja 3 ning muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punktides 2 ja 3 sätestatud distsiplinaarsüüteod puudutavad ka selliste kohtuotsuste sisu, milles hinnatakse teise kohtuniku või kohtu sõltumatust ja erapooletust või staatust „seaduse alusel moodustatud kohtuna“. See olukord on vastuolus kohtuotsusega Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused),¹¹⁹ milles Euroopa Kohus leidis, et kohtute sõltumatus nõuab, et distsiplinaarkorda ei kasutataks kohtulahendite sisu poliitilise kontrolli süsteemina.

156. Samad riigisisised õigusnormid võimaldavad distsiplinaarsüütegedeks lugeda ka ELTL artikli 267 alusel ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja harta artikli 47 tõlgendamise kohta esitatud eelotsusetaotlusi, mis tulenevad kahtlusest kohtu pädevuse õiguspärasuse suhtes.¹²⁰

157. Komisjon leiab, et vastupidi Poola Vabariigi väidetule ei vasta need distsiplinaarsüüteod kohtuotsuses A. K. ette nähtud tingimustele. Kui selle kohtuotsuse punktides 132–154 sätestatud kriteeriumide kohaldamine viib järelduseni, et kohus ei ole vastavalt harta artiklile 47 sõltumatu ja erapooletu, peab riigisisene kohus hoiduma sellisele kohtule pädevuse andvate riigisiseste õigusnormide kohaldamisest. Sellist käitumist võib pidada distsiplinaarsüüteks muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punkti 2 ja muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkti 2 tähenduses, kuna see võib kujutada endast tegu või tegevusetust, mis võib tõenäoliselt kohtuvõimu toimimist tõsiselt takistada või kahjustada. Lisaks ei otsustanud Euroopa Kohus – vastupidi Poola Vabariigi väidetule – kohtuotsuse A. K. punktis 133, et kohtunike ametisse nimetamine vabariigi presidendi poolt ei allu kohtulikule kontrollile. Euroopa Kohus märkis, et ainuüksi asjaolu, et kohtuniku nimetab ametisse vabariigi president, ei tekita kahtlust tema erapooletuses, kui asjaomane isik ei ole pärast ametisse nimetamist välise surve all ega saa oma ülesannete täitmisel juhiseid.

158. Muutmiseseadusega lisati muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkti 1 distsiplinaarsüütegu, mis seisnes „õigusnormide ilmselges ja jämedas rikkumises“. See distsiplinaarsüütegu oli juba üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punkti 1 alusel kohaldatav üldkohtute kohtunike suhtes. Kohtuotsuses komisjon vs. Poola (kohtunike distsiplinaarkord) analüüsiti viimati nimetatud sätte kooskõla ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga. „Õigusnormide ilmselges ja jämedas rikkumises“ seisnev distsiplinaarsüütegu on täpsustamata mõiste, mis võib piirata kohtuotsuste sisu. Ei saa välistada, et muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkti 1 koostoimes distsiplinaarametnike suurenenud aktiivsusega ja täitevvõimu survega distsiplinaarorganite tegevusele pärast 8. detsembri 2017. aasta Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) seadusega Sąd Najwyższys (kõrgeim kohus) läbi viidud reformist tulenevaid muudatusi¹²¹ võib kasutada selleks, et teostada poliitilist kontrolli Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunike tegevuse üle.

¹¹⁹ 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 67).

¹²⁰ Vt 26. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Miasto Łowicz ja Prokurator Generalny (C-558/18 ja C-563/18, EU:C:2020:234, punktid 55–59).

¹²¹ Nagu on kirjeldatud kohtuasjas, milles tehti kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord.

159. Komisjon rõhutab oma repliigis, et kolmas hagiväide puudutab kõnealuste õigusnormide sisu ja tingimusi, mitte nende hindamist või kohaldamist kohtute poolt. Kohtuotsuses komisjon *vs.* Poola (kohtunike distsiplinaarkord)¹²² leidis Euroopa Kohus, et on oluline, et ette oleksid nähtud reeglid, milles on piisavalt selgelt ja täpselt määratletud teod, mis võivad kaasa tuua kohtunike distsiplinaarvastutuse, et tagada kohtunike sõltumatus ja vältida ohtu, et neid võib distsiplinaarvastutusele võtta pelgalt nende otsuse tõttu. Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punktis 3 ja muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punktis 3 sisalduv väljend „toimingud, millega seatakse kahtluse alla“ on laiem pelgalt Poola presidendi poolt kohtuniku ametisse nimetamise akti vaidlustamisest.

160. Komisjon väidab samuti, et Poola Vabariik ei eita muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkti 1 ja muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punkti 1 sarnasusi. Kohtuotsuse komisjon *vs.* Poola (kohtunike distsiplinaarkord) põhjendusloogika kehtib seda enam muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkti 1 puhul.

161. Poola Vabariik väidab, et kolmas hagiväide ei ole põhjendatud, kuna komisjon ei ole täitnud ELTL artiklist 258 tulenevat tõendamiskohustust. Ta märgib eelkõige, et komisjon tugineb vaidlusaluste riigisiseste õigusnormide tekstile ega ole esitanud tõendeid ei nende rakendamise ega neid tõlgendava kohtupraktika kohta.

162. Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punkt 2 ja muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkt 2 põhinevad Prantsuse õigusel.¹²³ Komisjon ei ole kunagi vaidlustanud nende sätete kooskõla liidu õigusega. Lisaks leiab Poola Vabariik, et nendest riigisisestest õigusnormidest ei saa järeldada, et need on kohaldatavad juhtudel, mil kohaldatakse liidu õigust, sealhulgas ELL artikli 19 lõiget 1. Liidu õiguse kohaldamine ei ole tegevus või tegevusetus, mis võib kohtuvõimu toimimist tõsiselt takistada või kahjustada.

163. Poola Vabariik väidab, et tõlgendus, mille komisjon andis muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punktile 2 ja muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punktile 2, on vastuolus ka nende sätetega taotletava eesmärgiga, milleks on tagada, et avalikul usaldusel põhineval kutsealal tegutsevad kohtunikud ei käituks viisil, mis on vastuolus nende ametiväärkusega. Kuna seaduse kohaldamine ja eelotsusetaotluste esitamine on kohtu ülesanne, on ekslik komisjoni väide, et need teod võivad kujutada endast distsiplinaarsüütegu. Samuti ei võimalda need sätted kontrollida kohtulahendeid ega võtta kohtuniku distsiplinaarvastutusele selle eest, et ta on analüüsinud kohtusse pöördumise õiguse tagatust. Seega ei ole komisjoni seisukoht keelelisest, loogilisest ja empiirilisest seisukohast põhjendatud ning seda ei toeta riigisisene kohtupraktika.

164. Mis puudutab muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punkti 3 ja muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkti 3,¹²⁴ siis leiab Poola Vabariik, et komisjon on ajanud omavahel segamini küsimuse, kas liikmesriigi kohus kontrollib ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus koostoimes harta artikliga 47 ette nähtud nõuete järgimist, ning küsimuse sellise kontrolli tagajärjest, mis seisneb selles, et seatakse kahtluse alla vabariigi presidendi poolt tema õiguse kasutamine konkreetse kohtuniku ametisse nimetamiseks.

¹²² Vt punkt 140.

¹²³ Eelkõige 22. detsembri 1958. aasta määruse nr 58–1270, millega kehtestatakse kohtunike staatust käsitlev alusseadus, [(*lordonnance n° 58-1270 du 22 décembre 1958 portant loi organique relative au statut de la magistrature*)] artikkel 10.

¹²⁴ Mis puudutavad „toiminguid, millega seatakse kahtluse alla kohtuniku teenistussuhte olemasolu, kohtuniku ametisse nimetamise kehtivus või Poola Vabariigi põhiseadusliku organi legitiimsus“.

165. Kõnealused distsiplinaarsüüteod ei seisne kontrollimises, kas on austatud isiku kohtusse pöördumise õigust vastavalt ELL artikli 19 lõike 1 teisele lõigule. Nende riigisiseste õigusnormidega on keelatud hoopis see, et kohus seab kohtuniku ametisse nimetamise kehtivuse kahtluse alla muus menetluses kui see, mis on ette nähtud Poola Vabariigi põhiseaduses või selle alusel vastu võetud sätetes.

166. Vaidlusalused riigisisised õigusnormid ei välista võimalust kasutada harta artiklist 47 tulenevate menetlusosalise õiguste rikkumise lahendamiseks selliseid õiguskaitsevahendeid nagu kohtuotsuse tühistamine, kohtuniku taandamine või kohtuasja suunamine teisele kohtule, kes vastab kohtuotsuse A. K. kohaselt harta nimetatud sättele. Samuti ei takista need sätted esitamast ELTL artikli 267 alusel eelotsusetaotlusi. Alates nende vastuvõtmisest on Poola kohtud esitanud mitu eelotsusetaotlust ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu tõlgendamise kohta. Komisjon ei väida, et mõne taolise eelotsusetaotluse esitanud kohtu suhtes oleks algatatud distsiplinaarmenetlus, ja Poola Vabariik kinnitab, et seda ei ole tehtud.

167. Poola Vabariik kinnitab ka, et muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkt 1 vastab üldkohtute korralduseseaduse artikli 107 § 1 punktile 1, mis näeb ette, et kohtunik kannab distsiplinaarvastutust „õigusnormide ilmselge ja jämeda rikkumise“ eest. Viimati nimetatud säte on kehtinud muutumatuna alates 1. oktoobrist 2001. Selle kohta ei ole seni vastuväiteid esitatud. Muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punktis 1 on seega üksnes standardiseeritud distsiplinaarsüüteo määratlus, mida juba kohaldatakse üldkohtute kohtunike suhtes. Poola Vabariigi sõnul oleks vastuvõetamatu, kui seadusandja vabastaks kõrgeima kohtu kohtunikud, kes peavad vastama kõrgeimatele õiguselukutse ja teadmiste standarditele, distsiplinaarmenetluses vastutusest õigusnormide ilmselges ja jämedas rikkumises seisnevate süütegude eest.

168. Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) praktika kohaselt on õigusnormide rikkumine „ilmselge“, kui „kohtu eksimust on lihtne tuvastada, see on tehtud seoses asjaomase normiga, kuigi selle normi tähendus ei tohi tekitada kahtlust isegi keskmise õigusliku kvalifikatsiooniga isikutel, ja selle kohaldamine ei nõua täiendavat analüüsi“¹²⁵ või „kui ühegi juristi arvates ei tekita see ilma täiendava kaalumisetähta mingit kahtlust õigusnormi rikkumises“.¹²⁶ Seega nähtub nii muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkti 1 sõnastusest kui ka seda käsitlevast kohtupraktikast, et ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik, harta artikli 47 ja ELTL artikli 267 nõuete järgimine ei kujuta endast ilmselt ja jämedat õigusrikkumist.

169. Vasturepliigis märgitakse, et vastupidi käesoleva ettepaneku punktis 159 kirjeldatud komisjoni väitele, tuleneb Euroopa Kohtu praktikast nõue,¹²⁷ et riigisiseste õigusnormide hindamisel tuleb arvesse võtta nende kohaldamist praktikas, sealhulgas võimalikku riigisisest kohtupraktikat nende tõlgendamise kohta.

¹²⁵ Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) 8. märtsi 2012. aasta otsus (kohtuasi SNO 4/12) ja 11. detsembri 2014. aasta otsus (kohtuasi SNO 61/14).

¹²⁶ Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) 22. juuni 2015. aasta otsus (kohtuasi SNO 36/15).

¹²⁷ Vt nt 19. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Sánchez Ruiz jt (C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219).

2. Hinnang

a) Sissejuhatavad märkused komisjoni teise ja kolmanda hagiväite ulatuse kohta

170. Poola Vabariik väidab, et komisjoni teises hagiväites esitatud põhjendused ei ühildu tema kolmanda hagiväitega ja räägivad sellele vastu. Komisjon palub Euroopa Kohtul see väide tagasi lükata. Teine hagiväide puudutab ainupädevust, mille teatavad riigisisised õigusnormid annavad erakorralisele kolleegiumile, et lahendada kohtute, kohtukoosseisude ja kohtunike sõltumatusega seotud küsimusi. Kolmas hagiväide seisneb selles, et kui kohus kontrollib, kas liidu nõuded seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohtu kohta on täidetud, siis loetakse see distsiplinaarsüüteks. Need kaks etteheidet on ilmselgelt erinevad. Seetõttu ma ei nõustu, et need on ilmselgelt vasturääkivad, ja teen Euroopa Kohtule ettepaneku lükata Poola Vabariigi sellekohane vastuväide tagasi.

b) Distsiplinaarmenetlus

171. ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust ja harta artiklist 47 tulenevalt seaduse alusel moodustatud sõltumatut ja erapooletut kohut käsitlevad nõuded eeldavad, et kohtunike suhtes kohaldatavas distsiplinaarkorras oleksid nähtud ette vajalikud tagatised, vältimaks ohtu, et seda korda kasutatakse kohtulahendite sisu poliitilise kontrolli süsteemina. Selliste õigusnormide kehtestamine, milles on määratletud eeskätt nii distsiplinaarsüütegude koosseisu tunnused kui ka konkreetselt kohaldatavad karistused ja milles on ette nähtud sõltumatu organi sekkumine vastavalt menetlusele, mis täielikult tagab õigused, mida on tunnustatud harta artiklites 47 ja 48, eelkõige kaitseõigused, ning milles on sätestatud võimalus distsiplinaarorganite otsuseid kohtus vaidlustada, kujutab endast kohtuvõimu sõltumatuse kaitse oluliste tagatiste kogumit.¹²⁸

172. Kohtunikele kohaldatav distsiplinaarkord kuulub kohtukorralduse valdkonda ja seega liikmesriikide pädevusse. Kohtunike distsiplinaarvastutus võib sõltuvalt sellest, kuidas liikmesriigid seda rakendavad, olla tegur, mis aitab kaasa kohtusüsteemi vastutuvõime ja tõhususe suurendamisele. Liikmesriigid peavad selle pädevuse teostamisel järgima liidu õigust, eelkõige tagades nende kohtute sõltumatuse, kes peavad lahendama liidu õiguse kohaldamise või tõlgendamisega seotud küsimusi, et kindlustada isikutele ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu kohaselt nõutav tõhus kohtulik kaitse.¹²⁹

173. Sõltumatuse kaitsmise tagajärg ei saa olla see, et on täielikult välistatud võimalus, et kohtuniku distsiplinaarvastutus võib teatud täiesti erandlikel juhtudel tekkida tema tehtud kohtulahendi tõttu. Sõltumatuse nõude eesmärk ei ole toetada kohtunike võimalikke raskeid ja täiesti lubamatuid käitumisviise, mis seisnevad näiteks selles, et nad tahtlikult ja pahauskselt või eriti raske ja jämeda hooletuse tõttu eiravad riigisiseseid ja liidu õigusnorme, mille järgimise nad peavad tagama, või et nad tegutsevad meelevaldselt või keelduvad õigusemõistmisest, kui nad õigusemõistmise ülesande kandjatena peavad lahendama vaidlusi.¹³⁰

¹²⁸ Kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punktid 61 ja 134 ning seal viidatud kohtupraktika).

¹²⁹ Kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punkt 136).

¹³⁰ Kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punkt 137).

174. Selleks, et säilitada kohtute sõltumatus ning seeläbi välistada distsiplinaarkorra selle õiguspärasest eesmärkidest eemale juhtimise võimalus, on oluline, et ainuüksi asjaolu, et kohtulahend sisaldab võimalikku viga riigisiseste ja/või liidu õigusnormide tõlgendamisel ja/või kohaldamisel või faktiliste asjaolude ja tõendite hindamisel, ei saa kaasa tuua asjaomase kohtuniku distsiplinaarvastutust.¹³¹

175. Distsiplinaarvastutusele tuginemine peaks seega olema piiritletud objektiivsete ja kontrollitavate kriteeriumidega, mis on seotud korra kohasest õigusemõistmisest tuletatud nõuetega, ning tagatistega, mille eesmärk on vältida mis tahes ohtu, et kohtulahendite sisule avaldatakse välist survet, ning kõrvaldada seega õigussubjektide mis tahes põhjendatud kahtlus selles suhtes, kas asjaomased kohtunikud on väljaspool väliste tegurite haardeulatust ja vastanduvate huvide suhtes neutraalsed.¹³² Selleks on oluline, et ette oleksid nähtud reeglid, milles on piisavalt selgelt ja täpselt määratletud teod, mis võivad kaasa tuua kohtunike distsiplinaarvastutuse, et tagada kohtunike sõltumatus ja vältida ohtu, et neid võib distsiplinaarvastutusele võtta ainuüksi nende otsuse tõttu.¹³³ Euroopa Kohus on samuti leidnud, et liikmesriikide kohtunike sõltumatusele omane tagatis on ka asjaolu, et nende kohtunike suhtes ei alustata distsiplinaarmenetlust või neile ei määrata distsiplinaarkaristusi selle eest, et nad on teostanud nende ainupädevuses olevat õigust pöörduda ELTL artikli 267 alusel Euroopa Kohtu poole.¹³⁴

176. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleb liikmesriigi kohustuste rikkumise menetluse esemeks olevate riigisiseste õigusnormide ulatuse hindamisel üldjuhul arvestada seda, kuidas liikmesriigi kohtud neid tõlgendavad.¹³⁵ Kolmanda hagiväitega heidab komisjon ette, et riigisiseste õigusnormide sõnastus ise rikub selgelt liidu õiguse konkreetseid sätteid, mistõttu ei ole vaja uurida, kuidas neid sätteid praktikas kohaldatakse.¹³⁶ Kuna komisjon on otsustanud oma seisukoha taolisel viisil esitada, ei näe ma loogilist põhjust, miks Euroopa Kohus ei võiks seda vastuvõetavaks lugeda ja selle kohta otsust teha, ehkki valitseb oht, et komisjon ei pruugi selles küsimuses edu saavutada.

177. Poola Vabariik väidab, et muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punkti 2 ja muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkti 2 sõnastus on sarnane Prantsuse õiguse samaväärsete sätetega, ning märgib, et komisjon ei ole nende sätete kehtivust kunagi vaidlustanud. Lisaks väidab Poola Vabariik, et kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkt 1 ei anna vaidlusi lahendama volitatud organile suuremat kaalutlusruumi kui samaväärsed Belgia, Taani ja Madalmaade õiguse sätted.

178. Sellega seoses piisab, kui märkida, et käesolev liikmesriigi kohustuste rikkumise menetlus on suunatud Poola Vabariigi vastu. Kuna teistes liikmesriikides kehtivate õigusnormide õiguspärasus ei ole Euroopa Kohtu menetluse ese käesolevas liikmesriigi kohustuste rikkumise menetluses, ei saa see liikmesriik neile tugineda, et tõendada, et ta ei ole rikkunud liidu õigust.¹³⁷

¹³¹ Kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punkt 138).

¹³² Vt analoogia alusel kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punkt 139).

¹³³ Kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punkt 140).

¹³⁴ 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime) (C-430/21, EU:C:2022:99, punkt 85 ja seal viidatud kohtupraktika).

¹³⁵ Kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punkt 142 ja seal viidatud kohtupraktika).

¹³⁶ Kostja vastuses esitatud teatavate argumentide ümberlükamiseks viidatakse repliigis lühidalt distsiplinaarkorrale Poolas üldiselt ja distsiplinaarkolleegiumi sõltumatuse puudumisele. Repliigist selgub, et hagiavalduses nendele asjaoludele ei tuginetud.

¹³⁷ Vt analoogia alusel 15. juuli 2004. aasta kohtuotsus komisjon vs. Saksamaa (C-139/03, ei avaldata, EU:C:2004:461).

179. Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punktide 2 ja 3 ning muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punktide 2 ja 3 osas on komisjoni kolmas hagiväide tihedalt seotud tema teise hagiväitega. Komisjon on seisukohal, et kõigil liikmesriigi kohtutel peab olema võimalik hinnata, kas sõltumatuse, erapooletuse ja seadusest alusel moodustatuse nõuded on täidetud. Komisjon tõlgendab eelnimetatud sätteid nii, et nende kohaselt võidakse taolist hindamist pidada toiminguks, mis võib kohtuvõimu toimimist tõsiselt kahjustada või seada kahtluse alla kohtuniku teenistussuhte olemasolu või tema ametisse nimetamise kehtivuse.

180. Nagu ma märkisin oma vastuses teisele hagiväitele, leian, et kui võrdväarsuse või tõhususe põhimõtet ei rikuta, siis ei riku riigisisised kohtualluvuse eeskirjad, mis piiravad kohtuid või nende koosseise, kes võivad lahendada kohtu, kohtukoosseisu või kohtuniku sõltumatuse küsimusi, põhimõtteliselt ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku ja harta artiklit 47. Kui kohtualluvuse eeskirjad on selged ja täpsed, ei tohiks kohus, kohtukoosseis või kohtunik tavapärase menetluse käigus usurpeerida teisele kohtule antud pädevust.

181. Minu arvates on muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punktide 2 ja 3 ning muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punktide 2 ja 3 sõnastus siiski sedavõrd lai ja ebatäpne, et mõistlikult hinnates on neid võimalik tõlgendada nii, et kohtuniku poolt mõne ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust ja harta artiklist 47 tuleneva seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohtu nõude täidetuse kontrollimist¹³⁸ võib pidada distsiplinaarsüüteoaks. Võib usutavalt väita, et kui oma pädevuse piires tegutsev kohus kontrollib, kas tema või mõni muu kohus vastab ELL artikli 19 lõike 1 teisele lõigule ja harta artiklile 47, või esitab Euroopa Kohtule ELTL artikli 267 alusel eelotsuse küsimusi,¹³⁹ võidakse seda pidada toiminguks, mis kohtuvõimu toimimist tõsiselt takistab või kahjustab või seab kahtluse alla kohtuniku ametisse nimetamise kehtivuse.

182. Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punkt 2 ja muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkt 2 viitavad tegevusele või tegevusetusele, mis võib kohtuvõimu toimimist tõsiselt takistada või kahjustada. Neis ei täpsustata, et selline tegevus või tegevusetus peab olema ebaseaduslik riigisisese või liidu õiguse kohaselt. Poola Vabariigi väide, et seaduse piirides ja kohaldamisel toime pandud tegu ei saa kujutada endast distsiplinaarsüütegu nende sätete tähenduses, näib seega olevat põhjendamatu. Samuti ei ole lugejal võimalik kõnealuste sätete põhjal seaduses nõutava täpsuse ja selgusega veenduda, et tegu on distsiplinaarsüüteoga, või siis – nagu siin väidetakse –, et distsiplinaarsüütegu puudub.

183. Lisaks viitavad muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punkt 3 ja muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkt 3 toimingutele, millega seatakse kahtluse alla kohtuniku teenistussuhte olemasolu, kohtuniku ametisse nimetamise kehtivus või Poola Vabariigi põhiseadusliku organi legitiimsus. Need sätted on sõnastatud nii laialt, et hõlmavad küsimusi, mis lähevad kaugemale vabariigi presidendi poolt kohtuniku ametisse nimetamise akti vaidlustamisest. Taoline sõnastus hõlmab minu arvates mis tahes katset vaidlustada kohtuniku ametisse nimetamise menetluse mis tahes aspekti,¹⁴⁰ sealhulgas näiteks seda, kas ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja harta artikli 47 kohaselt on järgitud nõuet, et kohus peab olema moodustatud seaduse alusel. Võttes arvesse muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107

¹³⁸ Kohtuotsus Simpson nõuab sellise analüüsi tegemist.

¹³⁹ Lisaks ei või liikmesriigi kohtuniku distsiplinaarvastutusele võtmist põhjendada asjaoluga, et ta on Euroopa Kohtu eelotsuse täitmiseks jätnud kohaldamata liikmesriigi õigusnormi. Vt analoogia alusel 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime) (C-430/21, EU:C:2022:99, punkt 88).

¹⁴⁰ Vt 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused) (C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 128 jj ning seal viidatud kohtupraktika). Näiteks võib väita, et KRSi rolli uurimine seoses kohtuniku ametisse nimetamise menetlusega kujutab endast distsiplinaarsüütegu.

§ 1 punktide 2 ja 3 ning muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punktide 2 ja 3 sõnastuse üldisust, on olemas selge oht, et neid liidu õigusnorme puudutava eelotsusetaotluse esitamine võidakse lugeda distsiplinaarsüüteks.

184. Samad kaalutlused kehtivad ka kohtu erapooletuse hindamisel. Kuigi Poola õigus sisaldab mitmeid sätteid kohtunike taandamise kohta, on Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) otsustega nende sätete kohaldamisala märkimisväärselt piiratud.¹⁴¹ Sellise kohtuniku taandamise taotluse läbivaatamine, mis põhineb tema ametisse nimetamiseni viinud menetluses toime pandud rikkumisel, näib seega kujutavat endast distsiplinaarsüütegu.

185. Mis puudutab muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkti 1, siis on selge, et selle sätte sõnastus, kohaldamisala ja eesmärk kattuvad üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 punktiga 1. Kohtuotsuse kohtunike distsiplinaarkord punktides 140 ja 141 leidis Euroopa Kohus, et üldkohtute korralduse seaduse artikli 107§ 1 ei vasta selguse ja täpsuse nõuetele. Olles analüüsinud selle sätte kohaldamist muu hulgas Poola Vabariigi viidatud riigisisese kohtupraktika alusel, otsustas Euroopa Kohus, et mõiste „õigusnormide ilmselge ja jäme rikkumine“ ei välista, et kohtuniku vastutus võib tekkida ainuüksi tema otsuste väidetavalt ebaõige sisu tõttu, ega piira seda vastutust täiesti erandlike juhtudega.

186. Käesoleval juhul tugineb Poola Vabariik Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) praktikale üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 kohta, et tõendada, et muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkti 1 ei saa tõlgendada nii, et sellega on ette nähtud distsiplinaarkaristused ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus ja harta artiklis 47 sätestatud nõuete täitmise eest.

187. Poola Vabariigi viidatud üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 käsitlevad kohtuotsused, millest viimane pärineb 2015. aastast,¹⁴² tegi Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kolleegium, kes oli pädev enne nimetatud kohtu reformimist 8. detsembri 2017. aasta kõrgeima kohtu seadusega,¹⁴³ mitte distsiplinaarkolleegium selle praegusel kujul.

188. Lisaks, nagu repliigist nähtub, leidis Euroopa Kohus kohtuotsuses kohtunike distsiplinaarkord¹⁴⁴, et praegune distsiplinaarkolleegium oli oma hiljutises otsuses¹⁴⁵ võtnud kasutusele üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 lõike 1 laia tõlgenduse, mis kaldub kõrvale Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) varasemast praktikast ja vähendab õigusriigi kaitset.¹⁴⁶ Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et kui arvesse saab võtta riigisisestele õigusnormidele kohtute antud erinevaid tõlgendusi, millest osa tulemusel kohaldatakse neid õigusnorme kooskõlas liidu õigusega ja osa tulemusel vastuolus liidu õigusega, siis igal juhul ei ole need õigusnormid piisavalt selged ja täpsed, et tagada nende kohaldamine kooskõlas liidu õigusega.¹⁴⁷

¹⁴¹ Vt Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus) 4. märtsi 2020. aasta kohtuotsus (kohtuasi P 22/19) (*Dz. U.* 2020, jrk nr 413); 2. juuni 2020. aasta kohtuotsus (kohtuasi P 13/19) (*Dz. U.* 2020, jrk nr 1017) ja 23. veebruari 2022. aasta kohtuotsus (kohtuasi P 10/19) (*Dz. U.* 2022, jrk nr 480), mida on käsitletud käesoleva ettepaneku punktis 144.

¹⁴² Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) 22. juuni 2015. aasta otsus (kohtuasi SNO 36/15).

¹⁴³ *Dz. U.* 2018, jrk nr 5. Vt selle kohta kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punkt 145).

¹⁴⁴ Kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punktid 126, 127 ning 149 jj).

¹⁴⁵ Vt 4. veebruari 2020. aasta otsus II DO 1/20, milles distsiplinaarkolleegium leidis, et kohtunikku võib põhimõtteliselt üldkohtute korralduse seaduse artikli 107 § 1 alusel süüdistada distsiplinaarsüüteo eest, et ta kohustas Sejmi (Poola parlamendi alamkoda) – väidetavalt õigusnorme ilmselt ja jämedalt rikkudes – esitama dokumente, mis on seotud KRSi uue koosseisu liikmete ametisse nimetamise menetlusega. Kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punktid 150 ja 151).

¹⁴⁶ Kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punkt 152).

¹⁴⁷ Kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punkt 153 ja seal viidatud kohtupraktika).

189. Muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 73 § 1 kohaselt on distsiplinaarkolleegium üldkohtute kohtunike teise (ja viimase) astme distsiplinaarkohus ning Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunike esimese ja teise astme distsiplinaarkohus. Arvestades, et distsiplinaarkolleegium ei vasta ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus sätestatud sõltumatuse ja erapooletuse nõuetele,¹⁴⁸ on suurenenud oht, et muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punkti 1¹⁴⁹ tõlgendatakse nii, et see võimaldab distsiplinaarkorra kasutamist kohtuotsuste mõjutamiseks.¹⁵⁰

190. Kuivõrd ma soovitan Euroopa Kohtul vastata, et Poola Vabariik rikkus muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 lõike 1 § 1 vastuvõtmisega ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust ja harta artiklist 47 tulenevaid kohustusi, teen ettepaneku kolmanda hagiväitega nõustuda.

D. Neljas hagiväide – distsiplinaarkolleegiumi pädevus lahendada asju, mis otseselt mõjutavad kohtuniku ja kohtunikukandidaadi staatust ja ülesannete täitmist

1. Poolte argumentid

191. Oma neljanda hagiväitega, mis puudutab mitut muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 27 § 1 sätet, väidab komisjon, et Poola Vabariik rikkus ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku, kui ta andis distsiplinaarkolleegiumile, mille sõltumatus ja erapooletus – nagu nähtub Euroopa Kohtu praktikast – ei ole tagatud,¹⁵¹ pädevuse lahendada kohtuasju, millel on otsene mõju kohtunike ja kohtunikukandidaatide staatusele ja ametiülesannete täitmisele.

192. Komisjon leiab, et üldine hinnang mitmele tegurile, mis on seotud distsiplinaarkolleegiumi koosseisu ja pädevusega, selle liikmete ametisse nimetamise tingimused, eelkõige KRSi kui kohtute ja kohtunike sõltumatuse tagamise eest vastutava konstitutsioonilise organi roll ning asjaolu, et need meetmed kehtestati Poola õiguses üheaegselt, annavad tunnistust varasema korra järjepidevuse „süsteemsest katkestusest“. See ei tekita mitte ainult põhjendatud kahtlust distsiplinaarkolleegiumi sõltumatuses, selle mõjutamatuses välistest teguritest ja erapooletuses huvide suhtes, mis on seotud tema pädevuses olevate kohtuasjadega, vaid kahjustab otseselt ka tema isikulisse pädevusse kuuluvate kohtunike sõltumatust.

193. Komisjon märgib, et vastloodud distsiplinaarkolleegiumile anti üle kohtunike staatust puudutavad teatavad liiki kohtuasjad, mis kuulusid varem üldkohtute või muude kohtute pädevusse. Lisaks nimetati kõik distsiplinaarkolleegiumi liikmed menetluses, milles osales muudetud koosseisus KRS. Sellega seoses lühendati KRSi 15 liikme nelja-aastasest ametiaega ja muudeti tulevaste liikmete valimise menetlust, et suurendada Sejmi (Poola parlamendi alamkoda) mõju selle koosseisule. Komisjon rõhutab ka, et KRSi seaduse¹⁵² artiklisse 44 lõigete 1b ja 4 lisamine piiras vabariigi presidendile Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunike kandidaate

¹⁴⁸ Kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punktid 113 ja 147).

¹⁴⁹ Mis määratleb distsiplinaarsüüteo nii, et need ei vasta käesoleva ettepaneku punktis 175 osutatud selguse ja täpsuse nõuetele ega taga, et kohtunike distsiplinaarvastutus nende otsuste eest oleks rangelt piiratud väga erandlike juhtudega, nagu on kirjeldatud käesoleva ettepaneku punktis 173.

¹⁵⁰ Vt selle kohta kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punkt 145).

¹⁵¹ Kohtuotsuse A. K. punktis 171 on märgitud, et sõltumatu ja erapooletu kohtu nõuded ei ole täidetud, kui objektiivsed tingimused, mille raames asjaomane organ loodi, tema tunnused ja liikmete ametisse nimetamise viis on sellised, et võivad tekitada õigussubjektidel põhjendatud kahtluse selle suhtes, kas see organ on väljaspool väliste tegurite, eelkõige seadusandliku ja täitevvõimu otsese või kaudse mõju haardeulatust, ja kas ta on vastanduvaid huve arvestades neutraalne. Need tingimused võivad viia selleni, et nimetatud organ ei tundu enam sõltumatu või erapooletu, mis võib nõrgendada usaldust, mida demokraatliku ühiskonna kohtud peavad isikutes äratama.

¹⁵² KRSi reguleerib 12. mai 2011. aasta KRS seadus muudetud redaktsioonis. Vt käesoleva ettepaneku joonealune märkus 109.

esitavate KRSi resolutsioonide kohtuliku kontrolli tõhusust.¹⁵³ Viimasena viitab komisjon ka distsiplinaarkolleegiumi suuremale organisatsioonilisele, funktsionaalsele ja rahalisele autonoomiale võrreldes Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) ülejäänud nelja kolleegiumiga.

194. Neljas hagiväide on suunatud kolme sätte vastu. Esiteks muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 27 § 1 punkt 1a, mis käsitleb taotlusi saada luba kohtunike, kohtunikukandidaatide, prokuröride ja abiprokuröride suhtes kriminaalmenetluse alustamiseks või nende kinnipidamiseks. Teiseks muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 27 § 1 punkt 2, mis käsitleb kõrgeima kohtu kohtunike suhtes kohaldatavat töö- ja sotsiaalkindlustusõigust. Kolmandaks muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 27 § 1 punkt 3, mis käsitleb kohtunike kohustuslikku pensionile saatmist.

195. Komisjoni sõnul on Euroopa Kohus leidnud, et kohtunike sõltumatuse nõue eeldab, et õigusnormid, mis reguleerivad nendele isikutele kohaldatavat distsiplinaarkorda, kellel lasub õigusemõistmise ülesanne, pakuvad vajalikke tagatisi, et vältida mis tahes ohtu, et seda korda kasutatakse kohtulahendite sisu poliitilise kontrolli süsteemina. Selliste õigusnormide kehtestamine, milles on määratletud nii distsiplinaarsüütegude koosseisud kui ka konkreetselt kohaldatavad karistused ja milles on ette nähtud sõltumatu organi sekkumine vastavalt menetlusele, mis täielikult tagab harta artiklitega 47 ja 48 tunnustatud õigused, sealhulgas kaitseõigused, ning milles on sätestatud võimalus vaidlustada kohtus distsiplinaarorganite otsused, kujutab endast kohtuvõimu sõltumatuse kaitse oluliste tagatiste kogumit.¹⁵⁴

196. Komisjon väidab, et kui distsiplinaarkolleegium teeb esimeses ja teises astmes otsuse kohtuniku kohtuliku puutumatus e äravõtmise kohta enne tema suhtes kriminaalmenetluse alustamist, peab ta kontrollima, kas on piisavalt alust kahtlustada väidetava süüteo toimepanemist. Distsiplinaarkolleegium peab sellega seoses tegema otsuse ka täiendavate meetmete, sealhulgas kohtuniku ajutiselt teenistusest kõrvaldamise kohta. Seda tehes sekkub distsiplinaarkolleegium otseselt selle kohtuniku õigusemõistmisealasesse tegevusse. Kuna kohtuniku ajutine teenistusest kõrvaldamine võib kesta määramata aja, mille jooksul tema töötasu vähendatakse 25–50% võrra, võib nende täiendavate meetmete võtmise väljavaade avaldada kohtunikele survet, mõjutades seeläbi nende otsuste sisu.

197. Lisaks väidab komisjon, et distsiplinaarkolleegiumi ainupädevus tööõiguse, sotsiaalkindlustuse ja pensioni küsimustes, sealhulgas asjades, milles on tegemist töötasu, puhkuse ja töölt puudumise, haiguse põhjuste, hüvitiste ning haiguse või füüsilise või vaimse puude tõttu pensionile jäämisega, mõjutab otseselt tingimusi, mille raames Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunikud õigust mõistavad.

198. Komisjoni hinnangul on distsiplinaarkolleegium seisukohal, et ta on pädev menetlema Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunike teenistussuhet käsitlevaid kohtuasju tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 189 alusel alustatud menetlustes. Nagu ka distsiplinaarmenetluste ja kohtunike puutumatus e äravõtmise otsuste puhul, peab komisjon oluliseks, et sellised otsused võtaks vastu või vaataks läbi sõltumatu kohus, et kaitsta kohtunikke põhjendamatul surve ja ebakindluse eest, mis võivad mõjutada nende sõltumatust.

¹⁵³ Vt 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused) (C-824/18, EU:C:2021:153, punktid 160–164).

¹⁵⁴ 8. aprilli 2020. aasta kohtumäärus komisjon vs. Poola (C-791/19 R, EU:C:2020:277, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).

199. Repliigis kasutatakse kohtuotsuse kohtunike distsiplinaarkord punktides 88–110 esitatud põhjendusi, milles Euroopa Kohus leidis, et kuna Poola Vabariik ei taganud distsiplinaarkolleegiumi sõltumatust ja erapooletust, kahjustas ta üldkohtute ja kõrgeima kohtu kohtunike sõltumatust, rikkudes sellega ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust tulenevaid kohustusi. Kuigi liikmesriigid võivad kehtestada norme kohtunike puutumatuse kohta, ei või need normid toimida nii, et võivad kahjustada kohtunike sõltumatust. Komisjon lisab, et kohtuotsuses *Reczkowicz vs. Poola*¹⁵⁵ leidis EIK, et distsiplinaarkolleegium ei ole „seaduse alusel moodustatud kohus“.

200. Poola Vabariik palub neljanda hagiväite tagasi lükata. Asjaolu, et täitevvõim nimetab kohtunikke ametisse, ei muuda neid täitevvõimust sõltuvaks ega tekita kahtlust nende erapooletuses, kui ametisse nimetatud isikutele ei avaldata mingit survet ega anta juhiseid ülesannete täitmisel.¹⁵⁶ Distsiplinaarkolleegiumi kohtunike ametisse nimetamise menetluse ja neid pärast ametisse nimetamist kaitsvate kaitsemeetmete süsteemi terviklik hindamine näitab, et kohtunikele ei ole võimalik avaldada välist survet.

201. Poola Vabariigi sõnul on tema põhiseaduses ette nähtud kõigi kohtunike, sealhulgas distsiplinaarkolleegiumi kohtunike ametisse nimetamise kord. Vastavalt Poola Vabariigi põhiseaduse artiklile 179 koostoimes artikli 144 lõike 3 punktiga 17 nimetab vabariigi president KRSi ettepanekul kohtunikud ametisse määramata ajaks. Kohtunike ametisse nimetamine on vabariigi presidendi väljakujunenud õigus, mida ta kasutab kooskõlas kõrgeima kohtu seaduse artikliga 31 pärast Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) esimese esimehe arvamuse saamist. Poola president avaldab Poola ametlikus väljaandes *Monitor Polski* teate vabade kohtuniku ametikohtade kohta, mis tuleb täita Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) igas kolleegiumis. Kõrgeima kohtu seaduse artiklis 30 on ammendavalt loetletud tingimused, millele Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtuniku ametikohale kandideerijad peavad vastama.¹⁵⁷ Ühe kuu jooksul alates teate avaldamisest võib iga isik, kes vastab Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunikuks saamise tingimustele, esitada KRSile taotluse teates nimetatud kolleegiumi kohtuniku ametikohale nimetamiseks. Olles kindlaks teinud, et kandidaadid vastavad tingimustele ja vorminõuetele, nimetab KRSi esimees 12. mai 2011. aasta KRSi seaduse artikli 31 lõike 1 alusel ametisse vähemalt kolmest selle organi liikmest koosneva komisjoni, kelle ülesanne on anda aramus taotluste kohta. Pärast taolise menetluse raames esitatud taotluste läbivaatamist teeb KRS vabariigi presidendile ettepaneku nimetada kohtunikud Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) vabadele ametikohtadele. Kuigi KRSi ettepanek ei ole vabariigi presidendile siduv, ei saa ta ametisse nimetada isikut, keda KRS ei ole kohtunikuks välja pakkunud. Sel viisil ei erine KRSi roll teiste liikmesriikide kohtunõukogude omast.

202. Poola Vabariik rõhutab, et distsiplinaarkolleegiumi kohtunike sõltumatus ei tulene mitte ainult nende ametisse nimetamise menetlusest, vaid eelkõige ulatuslikust tagatiste süsteemist, mis tagab, et kõik distsiplinaarkolleegiumi kohtunikud saavad teha oma otsuseid ilma igasuguse välise surveta. Poola Vabariigi põhiseaduse artikliga 179 nimetatakse kohtunikud ametisse määramata ajaks. Poola Vabariigi põhiseaduse artiklis 180 on sätestatud, et kohtunikke ei saa ametist tagandada. Kohtunikku ei tohi tagandada, teenistusest kõrvaldada, teda ei või viia tema tahte vastaselt üle teise kohtusse või muule ametikohale, välja arvatud vastavalt kohtuotsusele ja üksnes seaduses sätestatud juhtudel. Kohtunik jääb pensionile pärast seadusjärgsesse ikka jõudmist ja võib seaduses sätestatud korras pensionile jääda haiguse või töövõimetuse tõttu, mis ei võimalda tal oma ametikohustusi täita. Poola Vabariigi põhiseaduse artikli 181 kohaselt on

¹⁵⁵ 22. juuli 2021. aasta kohtuotsus *Reczkowicz vs. Poola*, CE:ECHR:2021:0722JUD004344719.

¹⁵⁶ Vt kohtuotsus *A. K.* (punkt 133).

¹⁵⁷ Taotlused peavad vastama kõrgeima kohtu seaduse artikli 31 §-le 3.

kohtunik puutumatu ja seetõttu ei saa teda kriminaalvastutusele võtta ega kinni pidada ilma seaduses ette nähtud kohtu eelneva nõusolekuta. Lisaks peavad kohtunikud Poola Vabariigi põhiseaduse artikli 178 lõike 3 kohaselt jääma apoliitiliseks. Kõrgeima kohtu seaduse artikli 44 kohaselt ei või selle kohtu (sealhulgas selle distsiplinaarkolleeegiumi) kohtunikel põhimõtteliselt olla teist ametikohta. Samal ajal on Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunikele ette nähtud asjakohased materiaalsed tingimused, mille eesmärk on kompenseerida neile kehtestatud keelde ja piiranguid. Distiplinaarkolleeegiumi kohtunikel on õigus lisatasule, mis moodustab 40% põhipalga kogusummast, ja hüvitisele seoses keeluga täita muid ülesandeid (välja arvatud juhul, kui kohtunik töötab kõrgkooli õppejõu või teaduri ametikohal ning alates taolisele ametikohale asumisest kuni sellel tegutsemise lõppemiseni).

203. Poola Vabariigi sõnul ei ole komisjon selgitanud, kuidas distsiplinaarkolleeegiumi autonoomia tekitab võimaluse, et sellesse kolleeegiumisse kuuluvatele kohtunikele avaldatakse survet. Distiplinaarkolleeegiumi moodustamine põhjenduseks oli distiplinaarmenetluse tõhususe puudumine ja Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunike suutmatus kohtunike väärkäitumist distiplineerida. Distiplinaarkolleeegiumi iseseisvus Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) koosseisus koos igasuguse sõltuvuse puudumisega muudest võimuharudest tõendab komisjoni väidete paikapidamatust. Lisaks rõhutab Poola Vabariik, et pädevuse üleandmine distiplinaarkolleeegiumile on seotud kohtukorraldusega, mis kuulub liikmesriikide ainupädevusse. Mõnes liikmesriigis¹⁵⁸ ei olegi kohtunikel puutumatus. Kui komisjon leiab, et kohtunike puutumatus on liidu õiguse nõue, peaks ta seda nõudma kõigilt liikmesriikidelt.

204. Poola Vabariik väidab, et distiplinaarkolleeegiumi kohtunike ametisse nimetamise menetlus pakub palju kõrgemal tasandil sõltumatuse tagatise kui menetlused, mida Euroopa Kohus pidas ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus sätestatud standarditele vastavaks.¹⁵⁹ Ta rõhutab, et ei ole toimunud „süsteemset katkestust“ ja et komisjon kohaldab selgelt topeltstandardeid. Komisjon ei ole selgitanud mõistet „süsteemne katkestus“, mis ei ole õigusmõiste ja mida rahvusvahelises kohtupraktikas ei tunta. Samuti ei ole kohtusüsteemi reform seotud ühegi „katkestusega“. Vastupidi, distiplinaarkolleeegium täidab distiplinaarkohtu ülesandeid esimeses või teises astmes.

2. Hinnang

205. Kuigi kohtukorraldus, sealhulgas kohtunike suhtes läbiviidavat kriminaalmenetlust reguleeriv normistik kuulub liikmesriikide pädevusse, peab selle pädevuse teostamine olema kooskõlas liidu õigusega. Kui liikmesriik näeb kohtunike suhtes ette kriminaalmenetlust reguleerivad erinormid, siis kooskõlas sõltumatuse nõudega ning selleks, et kõrvaldada isikute põhjendatud kahtlust seoses sellega, kas kohtunikud on väljaspool väliste tegurite haardeulatust, eelkõige väljaspool seadusandliku ja täidesaatva võimu otsest või kaudset mõju, mis võib nende otsuseid suunata, peavad need erinormid olema põhjendatud objektiivsete ja kontrollitavate nõuetega, mis on seotud korrakohase õigusemõistmisega. Sellised eeskirjad, nagu ka kohtunike distiplinaarvastutust käsitlevad eeskirjad, peavad ette nägema vajalikud tagatised, selleks et kriminaalmenetlust ei saaks kasutada kohtunike ja prokuröride tegevuse poliitilise kontrolli süsteemina ja et harta artiklites 47 ja 48 ette nähtud õigused oleksid täielikult tagatud.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Belgias, Saksamaal, Iirimaa, Prantsusmaal, Küprosel ja Soomes.

¹⁵⁹ Vt 9. juuli 2020. aasta kohtuotsus Land Hessen (C-272/19, EU:C:2020:535); 16. juuli 2020. aasta kohtuotsus Governo della Repubblica italiana (Itaalia rahukohtunike staatus) (C-658/18, EU:C:2020:572), ja 20. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Repubblica (C-896/19, EU:C:2021:311). Vt ka Euroopa Kohtu asepresidendi 10. septembri 2020. aasta kohtumäärus nõukogu vs. Sharpston (C-424/20 P(R), ei avaldata, EU:C:2020:705).

¹⁶⁰ 18. mai 2021. aasta kohtuotsus Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ jt (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19, EU:C:2021:393, punktid 210–213).

206. ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et kohtud, kelle ülesanne on lahendada liidu õiguse kohaldamise või tõlgendamise küsimusi, vastavad tõhusa kohtuliku kaitse nõuetele.¹⁶¹ Asjade puhul, mis kuuluvad muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 27 § 1 punktide 1a, 2 ja 3 kohaselt distsiplinaarkolleegiumi pädevusse, nähtub juba nende olemusest, et neil võib olla vahetu, otsene ja sügav mõju kohtunike staatusele ja nende ametiülesannete täitmisele.¹⁶² Arvestades tõsist mõju, mida sellised meetmed võivad avaldada nende elule ja karjäärile, on hädavajalik, et muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 27 § 1 punktide 1a, 2 ja 3 alusel võetavad meetmeid kohtunike suhtes, kes võivad otsustada liidu õiguse kohaldamise või tõlgendamise üle, kontrolliks organ, mis ise vastab tõhusa kohtuliku kaitse nõuetele vastavalt ELL artikli 19 lõike 1 teisele lõigule.¹⁶³

207. Sellest järeldub, et distsiplinaarkolleegium, kes on pädev kohaldama muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 27 § 1 punkte 1a, 2 ja 3, peab pakkuma kõiki vajalikke tagatise oma sõltumatuse ja erapooletuse kohta, et vältida ohtu, et nimetatud sätete alusel võetavaid meetmeid võidakse kasutada kohtuotsuste sisu poliitilise kontrolli vahendina. Selles kontekstis ei ole oluline, et teistel liikmesriikidel on erinev kohtuliku puutumatus regulatsioon.¹⁶⁴

208. Kohtuotsuses kohtunike distsiplinaarkord otsustas Euroopa Kohus mitmele asjaolule viidates kategooriliselt, et distsiplinaarkolleegium ei vasta ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus sätestatud sõltumatuse ja erapooletuse nõuetele. Sellega seoses tugines Euroopa Kohus paljuski asjaoludele, mida ta oli juba kirjeldanud oma kohtuotsuses A. K., millele käesoleva asja hagiavalduses viidatakse. Kostja vastus saabus Euroopa Kohtu kantseleisse 17. juunil 2021, st ligikaudu üks kuu enne kohtuotsuse kohtunike distsiplinaarkord kuulutamist. Kuigi 28. juuli 2021. aasta repliigis tugineti neljanda hagiväite põhjendamiseks nimetatud kohtuotsusele, ei esitatud vasturepliigis 7. septembril 2021 selle väite kohta ühtegi märkust.

209. Kohtuotsuse kohtunike distsiplinaarkord¹⁶⁵ tähtsus neljanda hagiväite hindamisel on selline, et võtan lühidalt kokku selle asjakohased punktid.¹⁶⁶ Viidates selle kohtuotsuse punktides 89–110 esitatud erinevatele kaalutlustele, mitte mis tahes üksikule tegurile, leidis Euroopa Kohus, et Poola Vabariik rikkus ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku, kuna distsiplinaarkolleegium ei vasta sõltumatuse

¹⁶¹ Vt selle kohta 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused) (C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 112 ja seal viidatud kohtupraktika).

¹⁶² Vt ka 14. juuli 2021. aasta kohtumäärus (punkt 81).

¹⁶³ Vt analoogia alusel kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punktid 80 ja 83).

¹⁶⁴ Nõustun Soome Vabariigi poolt kohtuistungil esitatud märkusega, et Poola Vabariigil ei ole kohane tuua esile teiste liikmesriikide kohtunike distsiplinaarkorra üksikuid aspekte. Lisaks sellele, et need korrad ei ole käesoleva menetluse ese, tuleb neid analüüsida tervikuna, võttes muu hulgas arvesse asjaomase kohtu või kohtute tunnuseid, nende loomise konteksti ja nende liikmete ametisse nimetamise korda.

¹⁶⁵ 15. juuli 2021. aasta kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (C-791/19, EU:C:2021:596). Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb liikmesriigi kohustuste rikkumise esinemist hinnata asjaomases liikmesriigis valitsenud olukorra alusel põhjendatud arvamuses määratud tähtaja lõppemisel, milleks käesolevas asjas on 17. juuli 2019. Vt 18. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus komisjon vs. Ühendkuningriik (C-669/16, EU:C:2018:844, punkt 40 ja seal viidatud kohtupraktika). Käesolevas asjas on põhjendatud arvamused selgelt hilisemad. Euroopa Kohtu järeldused kohtuotsuses kohtunike distsiplinaarkord distsiplinaarkolleegiumi kohta on käesolevas asjas kohaldatavad. Seega väärrib eriti märkimist, et Poola Vabariik ei ole ümber lükanud komisjoni argumente, mis põhinevad nimetatud kohtuotsusel.

¹⁶⁶ Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) töö- ja sotsiaalkindlustusajade kolleegium otsustas kohtuotsuse A. K. aluseks olnud kohtuvaidluste kohta oma 5. detsembri 2019. aasta kohtuotsuses ja 15. jaanuari 2020. aasta kohtumäärustes esiteks, et KRS ei ole oma praegusel kujul seadusandjast ja täidesaatvast võimust sõltumatu erapooletu organ, ning teiseks, et distsiplinaarkolleegium ei ole sõltumatu ja erapooletu kohus, arvestades selle loomise asjaolusid, tema volituste ulatust, koosseisu ja KRSi osalemist tema loomisel.

ja erapooletuse nõuetele.¹⁶⁷ Ta tugines muu hulgas asjaolule, et teatavate distsiplinaarasjade lahendamise ainupädevusega distsiplinaarkolleeiumi loomine *ex nihilo* langes kokku selliste riigisiseste õigusnormide vastuvõtmisega, mis kahjustavad kõrgeima kohtu kohtunike ametist tagandamise keelu põhimõtet ja kohtunike sõltumatust. Euroopa Kohus märkis, et distsiplinaarkolleeiumil on Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) eriti suur organisatsiooniline, funktsionaalne ja rahaline autonoomia võrreldes teiste selle kohtu kolleeiumidega. Distsiplinaarkolleeiumi kohtunike ametipalk on ilma igasuguse objektiivse põhjendusest ligikaudu 40% suurem kui Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) teiste kolleeiumide kohtunike palk. Distsiplinaarkolleeiumi moodustamisel pidi see koosnema üksnes uutest kohtunikest, kelle Poola president nimetas ametisse KRSi ettepanekul.¹⁶⁸

210. Enne neid ametisse nimetamisi korraldati KRS põhjalikult ümber.¹⁶⁹ Euroopa Kohtu sõnul võisid sellised muudatused tekitada varem kehtinud korra puhul puudunud ohu, et seadusandlikul ja täidesaatval võimul saab olema suurem mõju KRSile ja see kahjustab nimetatud organi sõltumatust. Lisaks loodi uus KRS nii, et lühendati sellesse organisse seni kuulunud liikmete nelja-aastast ametiaega. Samuti leidis Euroopa Kohus, et KRSi seadusandlik reform teostati samal ajal, kui võeti vastu uus kõrgeima kohtu seadus,¹⁷⁰ millega viidi läbi nimetatud organi ulatuslik reforms.¹⁷¹

211. Euroopa Kohtu sõnul tekitasid kõik need asjaolud isikutel põhjendatud kahtluse, kas distsiplinaarkolleeium on väljaspool väliste tegurite, eelkõige seadusandliku ja täitevvõimu otsese või kaudse mõju haardeulatust, ja kas ta on vastanduvaid huve arvestades neutraalne. Euroopa Kohus leidis, et need asjaolud võivad viia selleni, et distsiplinaarkolleeium ei tundu sõltumatu või erapooletu, ning see võib nõrgendada usaldust, mida kohtud peavad demokraatlikus ühiskonnas ja õigusriigis isikutele sisendama.¹⁷²

212. Vastupidi sellele, mida väidab Poola Vabariik, ei välista distsiplinaarkolleeiumi kohtunike ametisse nimetamise menetluse ja selle toimimise tingimuste terviklik hindamine põhjendatud kahtlust, et neile võidakse avaldada välist survet. Käesoleva ettepaneku kirjutamise ajal püsivad distsiplinaarkolleeiumi sõltumatuse ja erapooletuse suhtes endiselt põhjendatud kahtlus, mida on kirjeldatud kohtuotsuses komisjon vs. Poola (kõrgeima kohtu sõltumatus)¹⁷³ ja kohtuotsuses A. K.

¹⁶⁷ 8. aprilli 2020. aasta kohtumäärusega komisjon vs. Poola (C-791/19 R, EU:C:2020:277) kohustas Euroopa Kohus Poola Vabariiki viivitamata ja kuni kohtuasjas C-791/19 menetlust lõpetava kohtuotsuse kuulutamiseni muu hulgas peatama 8. detsembri 2017. aasta kõrgeima kohtu seaduse nende sätete kohaldamise, mis annavad distsiplinaarkolleeiumile pädevuse lahendada kohtunikke puudutavaid distsiplinaarasju, ning hoiduma kohtuasju sellele kolleeiumile saatmisest. Vt ka 14. juuli 2021. aasta kohtumäärus; Euroopa Kohtu asepresidendi 6. oktoobri 2021. aasta kohtumäärus Poola vs. komisjon (C-204/21 R-RAP, EU:C:2021:834), ja Euroopa Kohtu asepresidendi 27. oktoobri 2021. aasta kohtumäärus komisjon vs. Poola (C-204/21 R, ei avaldata, EU:C:2021:878).

¹⁶⁸ Välistades sellega igasuguse võimaluse viia sellesse kolleeiumisse üle Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunikke, kuigi kohtunike selline üleviimine oli põhimõtteliselt lubatud.

¹⁶⁹ KRSi uue koosseisu 25 liikmest 23 kas määrati ametisse Poola valitsuse või seadusandja poolt või nad olid nende institutsioonide endised liikmed. Varem valis kohtunikfond enda hulgast 15 KRSi liiget.

¹⁷⁰ 8. detsembri 2017. aasta kõrgeima kohtu seaduse (ustawa o Sądzie Najwyższym) (Dz. U. 2018, jrk nr 5) konsolideeritud versioon, mis on avaldatud 2019. aasta *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*'s (jrk nr 825) (edaspidi „2017. aasta kõrgeima kohtu seadus“).

¹⁷¹ Mis hõlmas muu hulgas selles kohtus kahe uue kolleeiumi – sh distsiplinaarkolleeiumi – loomist koos sellise mehhanismi kehtestamisega, milles nähti ette kõrgeima kohtu kohtunike pensioniea alandamine ja selle meetme kohaldamine selles kohtus ametis olevatele kohtunikele. Teatavate KRSi liikmete ametiaja ennetähtaegne lõpetamine ja KRSi ümberkujundamine toimusid kontekstis, kus oli oodata, et peatselt tuleb Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus), sealhulgas distsiplinaarkolleeiumis, täita palju ametikohti.

¹⁷² Samuti leidis Euroopa Kohus, et niisugune areng kujutab endast õigusriigi väärtuse kaitse nõrgenemist. Kohtuotsus kohtunike distsiplinaarkord (punkt 112).

¹⁷³ 24. juuni 2019. aasta kohtuotsus (C-619/18, EU:C:2019:531).

213. Sellest tulenevalt teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata, et kuna Poola Vabariik andis distsiplinaarkolleegiumile, kelle sõltumatus ja erapooletus ei ole tagatud, pädevuse lahendada asju, mis otseselt mõjutavad kohtuniku ja kohtunikukandidaadi staatust ja ülesannete täitmist, nagu ühelt poolt kohtuniku ja kohtunikukandidaadi suhtes kriminaalmenetluse alustamise või nende kinnipidamise taotlused ning teiselt poolt tööõiguse ja sotsiaalkindlustuse asjad, mis puudutavad Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunikke, ning kohtuasjad, mis on seotud Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunike pensionile saatmisega, siis on Poola Vabariik rikkunud oma kohustusi, mis tulenevad ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust.

E. Viies hagiväide – kohtunike põhiõiguse eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele rikkumine

1. Poolte argumendid

214. Komisjon väidab, et kuna Poola Vabariik kohustas kõiki kohtunikke esitama 30 päeva jooksul alates nende ametisse nimetamise teate saamisest teabe kutseorganisatsiooni või ühenduse liikmesuse, mittetulunduslikes sihtasutustes täidetavate ülesannete ja erakonna liikmesuse kohta ning avaldas selle teabe enne kohtuniku ametisse asumist *Biuletyn Informacji Publicznej*'s (avaliku teabe bülletään), siis on Poola Vabariik rikkunud kohtunike põhiõigust eraelu puutumatusele ja õigust isikuandmete kaitsele, mis on tagatud harta artikliga 7 ja artikli 8 lõikega 1 ning isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punktidega c ja e, artikli 6 lõikega 3 ning artikli 9 lõikega 1.

215. Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikkel 88a, muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 45 § 3 ja muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 8 § 2 kohustavad kohtunikke esitama kirjaliku deklaratsiooni oma kuulumise kohta muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 88a § 1 punktides 1–3 nimetatud organisatsioonidesse. See teave avaldatakse *Biuletyn Informacji Publicznej*'s hiljemalt 30 päeva jooksul pärast deklaratsiooni esitamist.¹⁷⁴ Komisjon leiab, et need sätted käsitlevad isikuandmete töötlemist isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 4 lõike 1 tähenduses, nimelt teavet tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta. Kuna muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 88a § 1 punktis 3 osutatud teave puudutab kohtuniku poliitilisi vaateid enne kohtuniku ametisse nimetamist¹⁷⁵ või mittetulundusühingu või sihtasutuse liikmesusega seotud filosoofilisi veendumusi,¹⁷⁶ on tegemist isikuandmete eriliikidega isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 lõike 1 tähenduses.

216. Komisjon leiab, et kohtunike isikuandmete töötlemise suhtes kohaldatakse isikuandmete kaitse üldmäärust ning kohaldatav ei ole selle määruse artikli 2 lõike 2 punktis a sätestatud erand, millele Poola Vabariik tugineb. Sellega seoses piisab, kui viidata isikuandmete kaitse üldmääruse

¹⁷⁴ Vt muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 88a lõige 4.

¹⁷⁵ Poola Vabariigi põhiseaduse artikli 178 lõige 3 keelab kohtunikul kuuluda erakonda.

¹⁷⁶ Vt muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 88a § 1 punktid 1 ja 2.

põhjendusele 20¹⁷⁷ ja artikli 37 § 1 punktile a, mis näevad kohtusüsteemi sõltumatuse tagamiseks ette erandi isikuandmete kaitse üldmäärusest üksnes seoses järelevalveasutuste pädevusega kohtute üle nende õigust mõistva funktsiooni täitmisel.

217. Lisaks väidab komisjon, et kohustus edastada ja avaldada teave erakonna liikmesuse kohta enne kohtuniku ametisse nimetamist ning kohtuniku avaliku ja ühiskondliku tegevuse kohta mittetulundusühingus või sihtasutuses on vastuolus proportsionaalsuse üldpõhimõttega, kuna need ei ole asjakohased ega vajalikud, saavutamaks Poola Vabariigi poolt väljakuulutatud eesmärki suurendada kohtunike erapooletust. Seega on need vastuolus nii harta artiklitega 7 ja 8 kui ka isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punktidega c ja e ja lõikega 3 ning artikli 9 lõikega 1. Kõnealused kohustused piiravad kohtuniku õigust eraelu puutumatusele¹⁷⁸ ja tema isikuandmete kaitsele.¹⁷⁹ Nende õiguste lubatud piirangud peavad harta artikli 52 lõike 1 kohaselt olema ette nähtud seadusega ning järgima harta artiklites 7 ja 8 sätestatud õiguste olemust. Proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt peavad need olema vajalikud ja tegelikult vastama liidu tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või vajadusele kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.

218. Komisjon väidab, et isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 3 kohaselt peavad liikmesriigi õigusnormid, mis annavad õigusliku aluse isikuandmete töötlemiseks, mis on vajalik vastutava töötleja juriidilise kohustuse või avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või tema avaliku võimu teostamiseks, vastama avaliku huvi eesmärgile ja olema proportsionaalsed taotletava õiguspärase eesmärgiga.¹⁸⁰ Lisaks peab selliste tundlike andmete töötlemine, millest nähtuvad kohtuniku poliitilised vaated enne tema ametisse nimetamist, samuti tema filosoofilised veendumused, mis on seotud tema kuulumisega mittetulundusühingusse või sihtasutusesse, olema põhjendatud ühega isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 lõikes 2 sätestatud eranditest.

219. Komisjoni sõnul ei ole seega keelatud, et organeid, kelle ülesanne on tagada, et kohtunikud järgiksid eetika- ja kutsestandardeid, või nimetada kohtukoosseise ametisse, informeeritakse kohtunike töövälisest tegemistest, mis võivad konkreetsel juhul põhjustada huvide konflikti. Taoliste andmete töötlemine peaks siiski rangelt piirduma selle eesmärgiga ja eelkõige ei tohiks seda kasutada muudel eesmärkidel, mille tulemusena võidakse kohtunikku diskrimineerida või väljastpoolt survestada või avaldada mõju tema karjäärile.

220. Komisjon leiab, et kõnealused riigisisesed õigusnormid on ebaproportsionaalsed, kuna need ei piirdu sellega, mis on vajalik taotletavate eesmärkide saavutamiseks, isegi kui neid kohaldataks üksnes võimalike huvide konfliktide sisekontrolli puhul. Eelkõige on varasem liikmesus erakonnas seotud kohtuniku eluga enne ametisse nimetamist ega mõjuta seega otseselt kohtuniku ametiülesannete täitmist. Mis puudutab erakonna liikmesust ja ametikohta enne 29. detsembrit 1989, siis ei saa kuidagi väita, et sellist teavet saaks kasutada hindamaks kohtuniku

¹⁷⁷ Selles on sätestatud, et „kuigi käesolevat määrust kohaldatakse muu hulgas kohtute ja muude õigusasutuste tegevuse suhtes, võiks liidu või liikmesriigi õiguses täpsustada isikuandmete töötlemise toimingud ja -menetlused, mis on seotud isikuandmete töötlemisega kohtute ja muude õigusasutuste poolt. Kohtusüsteemi sõltumatuse kaitsmiseks kohtumenetlusega seotud ülesannete täitmisel, sealhulgas otsusetegemisel, ei peaks järelevalveasutuste pädevus hõlmama isikuandmete töötlemist juhul, kui kohtud täidavad oma õigust mõistvat funktsiooni. Selliste andmetöötlustoimingute järelevalve peaks olema võimalik teha ülesandeks liikmesriigi kohtusüsteemi konkreetsetele asutustele, kes peaksid eelkõige tagama käesoleva määruse eeskirjade järgimise, teavitama kohtunikke nende käesoleva määruse kohastest kohustustest ning käsitlema selliste andmetöötlusega seotud toimingute suhtes esitatud kaebusi.“

¹⁷⁸ Harta artikkel 7.

¹⁷⁹ Harta artikkel 8.

¹⁸⁰ Vt isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 3 viimane lause koostoimes artikli 6 lõike 3 esimese lause punktiga b ning artikli 6 lõike 1 punktidega c ja e.

erapooletust kohtuasjades, mis jõuavad tema ette rohkem kui 30 aastat hiljem. Samuti puudub seos taoliste andmete ja ametisse nimetamise menetluse vahel, kuna need tuleb esitada pärast kohtuniku ametisse asumist.

221. Igal juhul on võimalik saavutada eesmärki, et kohtuasja menetleks erapooletu kohtunik, vähem piiravate vahenditega, nagu kohtuniku taandamine juhtudel, kui tekib kahtlus tema erapooletuse suhtes. Repliigis märgitakse, et kohtunikud annavad ametisse nimetamisel vande mõista õigust erapooletult ja kohusetundlikult. Lisaks on muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 82 § 2 kohaselt kohtunikud kohustatud hoidma oma ametiväärikust.

222. Repliigis märgitakse veel, et Poola Vabariigi põhiseaduse kohaselt peavad kohtunikud olema apoliitilised ja erapooletud. Poola Vabariik ei ole seda nõuet arvestades põhjendanud vajadust võtta vastu muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikkel 88a. Teave ühenduse liikmeks olemise, mittetulunduslikus sihtasutuses täidetava rolli ja erakonda kuulumise kohta toovad ilmsiks kohtuniku poliitilised vaated või usulised või filosoofilised veendumused isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 lõike 1 tähenduses. Lisaks, kuna muudetud üldkohtute korralduse seaduse artiklis 88a sätestatud mõiste „ühendus“ on määratlemata, kohaldatakse seda usuühenduste liikmesuse suhtes, kohustades seega kohtunikke avalikustama oma sellekohased veendumused. Komisjoni sõnul on nimetatud säte lisatud selleks, et võimaldada kasutada selle alusel kogutud ja töödeldavaid andmeid muudel eesmärkidel, näiteks kohtunike survestatamiseks või õhutamaks kahtlust inimestes, kes ei jaga nende seisukohti.

223. Poola Vabariik leiab, et viies hagiväide tuleb tagasi lükata, kuna vaidlustatud sätted ei kuulu isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldamisalasse. Ta tugineb isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punktile a, põhjendamaks seisukohta, et isikuandmete kaitse üldmäärust ei kohaldata isikuandmete töötlemise suhtes sellise tegevuse käigus, mis ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse. Lisaks, kuna õigusemõistmine kuulub liikmesriikide ainupädevusse, ei ole isikuandmete kaitse üldmäärus selle tegevuse suhtes kohaldatav.

224. Igal juhul leiab Poola Vabariik, et kõnealused riigisisised õigusnormid on isikuandmete kaitse üldmäärusega kooskõlas. Teave kohtunike teatava tegevuse kohta väljaspool õigusemõistmise valdkonda võib mõjutada nende ülesannete täitmist ja konkreetsel juhul taandamise aluste olemasolu. Vastupidi komisjoni väidetele võib varasem liikmesus erakonnas mõjutada kohtuniku praegust õigusemõistmist ja konkreetsel juhul taandamise aluste olemasolu. Kõnealuste kohustuste eesmärk on anda poolele teavet ja võimaldada tal esitada põhjendatud taotlus taandamiseks. Nende eesmärk ei ole takistada kohtuniku tegevust, mis on vastuolus kohtusüsteemi sõltumatusega,¹⁸¹ vaid pigem võimaldada kontrollida *ad casum*, et kohtuasjaga seotud kohtunik ei ole osalenud tegevuses, mis võib jätta mulje, et ta ei ole täiesti objektiivne. Need riigisisised õigusnormid on seega proportsionaalsed eesmärgiga tugevdada kohtunike erapooletust ja poliitilist neutraalsust, mida komisjon ka ise aktsepteerib.

225. Poola Vabariigi sõnul on eesmärk saada teavet erakonda kuulumise kohta enne 29. detsembrit 1989, et hinnata rohkem kui 30 aastat hiljem kohtuasja lahendava kohtuniku erapooletust, täiesti õiguspärane, arvestades, et endistele kommunistlikele režiimidele Kesk- ja Ida-Euroopas oli iseloomulik kohtusüsteemi politiseerimine.

¹⁸¹ Selline nõue on sätestatud Poola Vabariigi põhiseaduse artikli 178 lõikes 3.

226. Poola Vabariik märgib, et komisjon ei välista, et mittetulundusühingute või organisatsioonide tegevuses osalemisel võib olla otsene mõju kohtuniku praegusele tegevusele, mida ei saa samastada eraisikute tegevusega. Vastupidi komisjoni väidetele piirdub nõutavate andmete töötlemine üksnes üldsuse usalduse suurendamisega kohtunike erapooletuse ja poliitilise neutraalsuse vastu. Selliseid andmeid ei tohi kasutada muudel eesmärkidel, sealhulgas eesmärkidel, mis võivad põhjustada kohtuniku diskrimineerimist, välist survet või mõju tema ametialasele karjäärile. Komisjon ei esita oma argumendi toetuseks ühtegi tõendit ja tema väited on seega puhtalt hüpoteetilised.

227. Poola Vabariik ei nõustu ka komisjoni väitega, et kõnealuste õigusnormidega taotletavaid eesmärke on võimalik saavutada vähem piiravate vahenditega. Asjaomaste kohustuste eesmärk on võimaldada menetlusosalistel saada piisavalt teavet, et taotleda kohtunikult, et viimane end sobivas etapis taandaks. Seda eesmärki ei ole võimalik saavutada komisjoni kirjeldatud vahenditega. Seega ei saa nõustuda komisjoni argumendiga, mille kohaselt võiks kõnealust teavet kasutada üksnes võimalike huvide konfliktide sisekontrolli raames ning edastada see ainult isikutele, kelle ülesanne on tagada kohtunike eetiliste ja kutsealaste standardite järgimine, ning isikutele, kelle ülesanne on kohtukoosseisude kindlaksmääramine.

228. Selliste isikuandmete töötlemine, mis käsitlevad kohtunike kuulumist sihtasutustesse, ühendustesse või erakondadesse, vastab Poola Vabariigi arvates seega proportsionaalsuse kriteeriumile, mis on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks. Seetõttu leiab Poola Vabariik, ilma et see mõjutaks tema seisukohta isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punkti a kohaldamise kohta, et vaidlustatud sätted vastavad ka kriteeriumidele, mis tulenevad isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 3 viimasest lausest koostoimes artikli 6 lõike 3 punkti b esimese lausega ning artikli 6 lõike 1 punktidega c ja e. Lisaks ei kuulu asjaomased andmed isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 lõikes 1 osutatud isikuandmete eriliikide kategooriasse. Seetõttu ei ole vaja läbi viia komisjoni esitatud nn proportsionaalsuse kontrolli. Kõnealuste kohustuste eesmärk ei ole nõuda kohtunikult deklaratsiooni tema poliitiliste või usuliste vaadete või filosoofiliste veendumuste kohta. Poola Vabariigi põhiseaduse kohaselt on kohtunikel sarnaselt teiste kodanikega õigus sõna-, usu-, ühinemis- ja kogunemisvabadusele,¹⁸² tingimusel et nimetatud õigusi kasutades tegutsevad kohtunikud nõuetekohaselt ametiväärrikust ning kohtunike erapooletust ja sõltumatust järgides.

2. Hinnang

229. Kuigi komisjoni väide harta artikli 7 ja artikli 8 lõike 1 kohta on lühike ja tugineb samadele argumentidele, mis ta esitab seoses isikuandmete kaitse üldmääruse väidetava rikkumisega, leian ma, et komisjoni väitel on harta osas tegemist eraldiseisva rikkumisega Poola Vabariigi poolt.¹⁸³

¹⁸² Artiklid 53, 54, 57 ja 58.

¹⁸³ 21. mai 2019. aasta kohtuotsuses komisjon vs. Ungari (kasutusvaldus põllumajandusmaale) (C-235/17, EU:C:2019:432) leiti, et Ungari on rikkunud ELTL artiklist 63 koostoimes harta artikliga 17 tulenevaid kohustusi. Selle kohtuotsuse punktis 65 leiti, et kui liikmesriik tugineb aluslepinguga tagatud põhivabaduse riive põhjendamiseks liidu õiguses ette nähtud eranditele, tuleb seda pidada „liidu õiguse kohaldamiseks“ harta artikli 51 lõike 1 tähenduses. Vt ka 18. juuni 2020. aasta kohtuotsus komisjon vs. Ungari (ühenduste läbipaistvus) (C-78/18, EU:C:2020:476, punktid 101–104) ja 6. oktoobri 2020. aasta kohtuotsus komisjon vs. Ungari (kõrgharidusõpe) (C-66/18, EU:C:2020:792, punktid 212–216).

230. Harta artikli 51 lõige 1 näeb ette harta kohaldamise liikmesriikidele üksnes liidu õiguse kohaldamise korral. ELL artikli 6 lõikes 1 ja harta artikli 51 lõikes 2 on täpsustatud, et harta sätted ei laienda mingil viisil liidu pädevust, mis on määratletud aluslepingutes. Seega ei ole Euroopa Kohus pädev kontrollima, kas hartaga on kooskõlas riigisisised õigusnormid, mis ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse.¹⁸⁴

231. Kohtuotsuse Åkerberg Fransson¹⁸⁵ punktis 21 leidis Euroopa Kohus, et kuna hartaga tagatud põhiõigusi tuleb kaitsta siis, kui riigisisene õigusnorm kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse, ei saa olla olukorda, mis jääb küll liidu õiguse kohaldamisalasse, kuid kus need põhiõigused ei kehti. Liidu õiguse kohaldamine tähendab seda, et hartaga tagatud põhiõigused kehtivad. Sellest järeldub, et hartaga tagatud põhiõigusi kohaldatakse kõigis liidu õigusega reguleeritud olukordades ja seega tuleb neid kaitsta niipea, kui riigisisene õigusnorm kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse. Harta kohaldamiseks on samuti oluline, et vastavat valdkonda reguleerivad liidu õiguse normid näeksid liikmesriikidele asjaomases olukorras ette teatavad kohustused.¹⁸⁶

232. Isikuandmete kaitse üldmäärusega kehtestatakse liikmesriikidele konkreetset kohustused isikuandmete töötlemisel. Teave, millele viitab muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikkel 88a, muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 45 § 3 ja muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 8 § 2, puudutab isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 4 punkti 1 kohaselt tuvastatud või tuvastatavat füüsilist isikut.¹⁸⁷ Nende andmete kogumine ja hilisem avaldamine kujutab endast töötlemist isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 4 punkti 2 tähenduses.¹⁸⁸ Eeldades, et käesolevas hagiväites vaidluse all olev kohtunike isikuandmete töötlemine kuulub isikuandmete kaitse üldmääruse ja seega liidu õiguse kohaldamisalasse, on Euroopa Kohus pädev hindama, kas vaidlusosaluste riigisiseste õigusnormide vastuvõtmine Poola Vabariigi poolt rikub harta artiklit 7 ja artikli 8 lõiget 1. Mis puudutab Poola Vabariigi väidet, et isikuandmete kaitse üldmäärus ei ole kohaldatav kohtukorraldusele ja/või õigusemõistmisele liikmesriigis, kuna see tegevus ei kuulu isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punkti a kohaselt liidu õiguse esemisse kohaldamisalasse, siis on Euroopa Kohus otsustanud, et kuigi kohtukorraldus liikmesriikides kuulub nende endi pädevusse, peavad nad selle pädevuse teostamisel siiski täitma kohustusi, mis tulenevad neile liidu õigusest.¹⁸⁹ Isikuandmete kaitse üldmääruse esemeline kohaldamisala on väga lai. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõikes 1 on sätestatud, et seda kohaldatakse „isikuandmete täielikult või osaliselt automatiseeritud töötlemise suhtes ja isikuandmete automatiseerimata töötlemise suhtes, kui kõnealused isikuandmed kuuluvad andmete kogumisse või kui need kavatakse andmete kogumisse kanda“. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punktid a–d jätavad teatavatel juhtudel andmete töötlemise selle määruse esemelisest kohaldamisalast välja. Nende erandite hulka kuulub isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punkti a kohaselt olukord, kui isikuandmeid töödeldakse muu kui liidu õiguse kohaldamisalasse kuuluva tegevuse käigus.¹⁹⁰

¹⁸⁴ Vt analoogia alusel 10. juuni 2021. aasta kohtuotsus Land Oberösterreich (eluasemetoetus) (C-94/20, EU:C:2021:477, punkt 59 ja seal viidatud kohtupraktika).

¹⁸⁵ 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus (C-617/10, EU:C:2013:105).

¹⁸⁶ Vt selle kohta 24. septembri 2020. aasta kohtuotsus NK (juhtivtöötajate tööandjapension) (C-223/19, EU:C:2020:753, punktid 78 ja 79).

¹⁸⁷ Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei tähenda asjaolu, et teave on esitatud kutsealase tegevuse raames, et seda ei saaks määratleda isikuandmetena. 9. märtsi 2017. aasta kohtuotsus Manni (C-398/15, EU:C:2017:197, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).

¹⁸⁸ Vt analoogia alusel 27. septembri 2017. aasta kohtuotsus Puškár (C-73/16, EU:C:2017:725, punktid 33 ja 34). Vt ka 24. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Valsts ieņēmumu dienests (isikuandmete töötlemine maksustamise eesmärgil) (C-175/20, EU:C:2022:124, punktid 33–35). Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 4 lõike 2 kohaldamisala, mis viitab „igale toimingule“, on väga lai.

¹⁸⁹ 29. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Getin Noble Bank (C-132/20, EU:C:2022:235, punkt 88 ja seal viidatud kohtupraktika).

¹⁹⁰ Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõikes 2 sätestatud erandeid tuleb tõlgendada kitsalt. 24. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Valsts ieņēmumu dienests (isikuandmete töötlemine maksustamise eesmärgil) (C-175/20, EU:C:2022:124, punkt 40 ja seal viidatud kohtupraktika).

233. Kohtuotsuses Latvijas Republikas Saeima (karistuspunktid)¹⁹¹ otsustas Euroopa Kohus,¹⁹² et isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punkt a koostoimes põhjendusega 16¹⁹³ välistab selle määruse kohaldamisalast ainult sellise isikuandmete töötlemine, mida riigiasutused teevad tegevuse raames, mille eesmärk on tagada riiklik julgeolek, või tegevuse raames, mis võidakse liigitada samasse kategooriasse. Järelikult ei piisa asjaolust, et mingi tegevus on omane riigile või avaliku sektori asutusele, et kõnealune erand oleks taolisele tegevusele automaatselt kohaldatav. Vastupidi Poola Vabariigi väidetele ei välista isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punkt a liikmesriikide kohtukorraldust ja/või õigusemõistmist selle määruse esemelisest kohaldamisalast.¹⁹⁴

234. Lisaks tuleb märkida, et mitu konkreetset isikuandmete kaitse üldmääruse erandit piiravad selle kohaldamist „õigust mõistvat funktsiooni täitvate kohtute“ suhtes.¹⁹⁵ Seega ei välista isikuandmete kaitse üldmäärus *per se* kohtukorraldust või õigusemõistmist oma kohaldamisalast, vaid pigem piirab selle teatavate sätete kohaldamist mitmel konkreetsel juhul.

235. Järelikult ei ole kohtukorraldus ja/või õigusemõistmine liikmesriigis selline tegevus, mis ei kuulu isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punkti a kohaselt liidu õiguse esemelisse kohaldamisalasse.¹⁹⁶ Riigisisised õigusnormid, mis näevad ette isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldamisalasse kuuluva isikuandmete töötlemise, peavad olema nimetatud määrusega kooskõlas ja sellest tulenevalt olema vastavuses hartas sätestatud põhiõigustega. Arvestades isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 1 lõikes 2 sätestatud eesmärki kaitsta füüsiliste isikute põhiõigusi ja -vabadusi ning eelkõige nende õigust isikuandmete kaitsele, eeldatakse juhul, kui selles määruses ette nähtud isikuandmete töötlemise seaduslikkuse tingimused on täidetud, et töötlemine vastab ka harta artiklites 7 ja 8 kindlaks määratud nõuetele.¹⁹⁷

236. Nagu nähtub isikuandmete kaitse üldmääruse põhjendusest 10, on üks isikuandmete kaitse üldmääruse eesmarke tagada füüsiliste isikute kõrgetasemeline kaitse Euroopa Liidus. Sel eesmärgil tahetakse määrusega tagada nende isikute põhiõiguste ja -vabaduste kaitse eeskirjade järjekindel ja ühtne kohaldamine nende isikuandmete töötlemisel kogu Euroopa Liidus. Nagu on märgitud isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduses 4, ei ole õigus isikuandmete kaitsele absoluutne, vaid seda tuleb kaaluda vastavalt selle ülesandele ühiskonnas ning saavutada selle tasakaal muude põhiõigustega vastavalt proportsionaalsuse põhimõttele.

¹⁹¹ 22. juuni 2021. aasta kohtuotsus (C-439/19, EU:C:2021:504, punkt 66 ja seal viidatud kohtupraktika).

¹⁹² Viidates isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punktile a ja harta artikli 51 lõikele 1, leidis kohtujurist Szpunar, et harta loogika erineb isikuandmete kaitse üldmääruse loogikast. Harta eesmärk on seada raamid võimu teostamisele liidu institutsioonide ja liidu õiguse kohaldamisalas tegutsevate liikmesriikide poolt ning ühtlasi pakkuda isikutele kaitset oma vastavate õiguste maksmapanekuks. Isikuandmete kaitse on aga midagi enamat kui põhiõigus. Nagu nähtub ETL artiklist 16, on andmekaitse omaette liidu poliitikavaldkond. Isikuandmete kaitse üldmäärus on mõeldud kohaldamiseks isikuandmete töötlemisele mis tahes vormis, olenemata asjasse puutuvast küsimusest või seda teostavatest isikutest. Vt kohtujurist Szpunari ettepanek kohtuasjas Latvijas Republikas Saeima (karistuspunktid) (C-439/19, EU:C:2020:1054, punktid 50–52).

¹⁹³ See viitab tegevustele, mis on seotud riigi julgeolekuga ning liidu ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga.

¹⁹⁴ Lisan täielikkuse huvides, et isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punktid b–c ei välista selle määruse kohaldamisalast kohtukorraldust ega õigusemõistmist. Poola Vabariik ei tugine isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punktis d sätestatud erandile, mis puudutab isikuandmete töötlemist pädevate asutuste poolt süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise või nende eest vastutusele võtmise ja kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil. Miski toimikus ei viita sellele, et vaidlusalustel riigisisestel sätetel oleks mõni nimetatud eesmärk. Poola Vabariik väidab, et nende kohustuste kehtestamise eesmärk on anda poolele teavet, et hõlbustada põhjendatud taotluse esitamist kohtuniku taandamiseks.

¹⁹⁵ Vt isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 lõike 2 punkt f, artikli 37 lõike 1 punkt a ja artikli 55 lõige 3. Vt ka isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 punktis f sätestatud erand seoses kohtusüsteemi sõltumatuse ja kohtumenetluste kaitsega.

¹⁹⁶ Nagu Soome Vabariik kohtuistungil märkis.

¹⁹⁷ Vt analoogia alusel 27. septembri 2017. aasta kohtuotsus Puškár (C-73/16, EU:C:2017:725, punkt 102).

237. Kui isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 23 lubatud eranditest ei tulene teisiti, peab isikuandmete töötlemisel järgima isikuandmete töötlemist reguleerivaid põhimõtteid ning andmesubjekti õigusi, mis on sätestatud vastavalt selle määruse II ja III peatükis. Täpsemalt peab iga isikuandmete töötlemine esiteks olema kooskõlas üldmääruse artiklis 5 sätestatud põhimõtetega ja teiseks vastama sama määruse artiklis 6 nimetatud seaduslikkuse tingimustele.¹⁹⁸

238. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõike 1 punktide a, b, c ja d kohaselt peab isikuandmete töötlemine olema seaduslik, õiglane ja andmesubjektile läbipaistev; isikuandmeid tuleb koguda täpselt ja selgelt kindlaksmääratud ning õiguspärastel eesmärkidel; isikuandmed peavad olema asjakohased, olulised ja piiratud sellega, mis on vajalik nende töötlemise eesmärgi seisukohalt; ning olema õiged ja vajaduse korral ajakohastatud.

239. Komisjon ei väida, et Poola Vabariik oleks rikkunud mõnda üldmääruse artiklis 5 sätestatud isikuandmete töötlemise põhimõtet.¹⁹⁹ Mis puudutab isikuandmete kaitse üldmääruse artiklit 6, siis on kohtuotsuses Latvijas Republikas Saeima (karistuspunktid)²⁰⁰ märgitud, et nimetatud säte sisaldab ammendavat ja piiratud loetelu juhtumitest, millal isikuandmete töötlemist saab lugeda seaduslikuks. Et isikuandmete töötlemist saaks pidada seaduslikuks, peab töötlemisel seega tegemist olema ühega selles artiklis ette nähtud olukordadest.²⁰¹

240. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punkti c kohaselt on isikuandmete töötlemine seaduslik üksnes juhul, kui see on vajalik vastutava töötleja juriidilise kohustuse täitmiseks.²⁰² Üldmääruse artikli 6 lõike 1 punkti e kohaselt on selline töötlemine seaduslik vaid siis, kui see on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või vastutava töötleja avaliku

¹⁹⁸ 6. oktoobri 2020. aasta kohtuotsus La Quadrature du Net jt (C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, punkt 208 ning seal viidatud kohtupraktika). Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 kohaselt võivad Euroopa Liit ja liikmesriigid „seadusandlikke meetmetega“ piirata muu hulgas selle artiklis 5 sätestatud kohustuste ja õiguste ulatust, kui need vastavad artiklites 12–22 sätestatud õigustele ja kohustustele, kui selline piirangu puhul on järgitud põhiõiguste ja -vabaduste olemust ning see piirang on demokraatlikus ühiskonnas vajalik ja proportsionaalne meede. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 punkti f kohaselt võib kehtestada piiranguid, et tagada „kohtute sõltumatuse ja kohtumenetluste kaitse“. Poola Vabariik ei tugine sellele sättele ja märgib konkreetselt, et kõnealuste riigisisesete õigusnormide eesmärgid ei puuduta kohtute sõltumatust.

¹⁹⁹ Isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 5 sätestatud põhimõtete ning selle määruse artiklis 6 sätestatud töötlemise seaduslikkuse aluste vahel pole selget eraldusjoont ning need kaks sätet on teataval määral kattuvad. Komisjon ei ole väitnud, et kõnealused riigisisesed meetmed ei ole kooskõlas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõike 1 punktiga c, mis näeb ette võimalikult väheste andmete kogumise, kuna ta leiab, et kõnealuste isikuandmete töötlemine vaidlusalustes riigisisesetes õigusnormides sätestatud viisil on tervikuna õigusvastane.

²⁰⁰ 22. juuni 2021. aasta kohtuotsus (C-439/19, EU:C:2021:504, punkt 99).

²⁰¹ Liikmesriigid ei saa selles artiklis nimetatutele lisada uusi isikuandmete töötlemise seaduslikkuse kriteeriume ega kehtestada täiendavaid nõudeid, mis muudavad selles artiklis sätestatud kuuest kriteeriumist kas või ühe ulatust. Nii peab selleks, et isikuandmete töötlemine oleks seaduslik, olema tegemist ühega isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõikes 1 ette nähtud kuuest olukorrast. Vt analoogia alusel 11. detsembri 2019. aasta kohtuotsus Asociația de Proprietari bloc M5A-ScaraA (C-708/18, EU:C:2019:1064, punktid 37 ja 38).

²⁰² Poola Vabariik kinnitas kohtuistungil, et kõigi kohtunike deklaratsioonid, välja arvatud üldapellatsioonikohtute esimeeste deklaratsioonid, saadetakse asjaomase üldapellatsioonikohtu esimehele ja need on avalikult kättesaadavad nende kohtute veebisaidil. Üldapellatsioonikohtute esimehed esitavad oma deklaratsioonid justiitsministrile: muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 88a § 4. Muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 45 §-s 3 ja muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 8 §-s 2 on muu hulgas ette nähtud, et Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) ja Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus) kohtunikud esitavad oma deklaratsioonid vastavalt Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) esimesele esimehele ja Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus) esimesele esimehele ning et viimatinimetatud esimehed esitavad oma deklaratsioonid KRSile. Poola Vabariigi sõnul avaldab apellatsioonikohtute esimeeste isikuandmed justiitsminister, kes tegutseb seega vastutava töötlejana isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 4 lõike 7 tähenduses, kuna ta määrab kindlaks „isikuandmete töötlemise vahendid“. Üldkohtute kohtunike isikuandmete vastutavate töötlejatena tegutsevad üldapellatsioonikohtute esimehed. Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) esimene esimees ja Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus) esimene esimees tegutsevad oma vastutavate kohtute kohtunike isikuandmete vastutavate töötlejatena ning KRS tegutseb Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) ja Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus) esimeste esimeeste isikuandmete vastutava töötlejana. Kõnealune töötlemine on vajalik selleks, et justiitsminister, apellatsioonikohtute esimehed, Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) ja Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus) esimesed esimehed ning KRS täidaksid oma kohustusi, mis tulenevad muudetud üldkohtute korralduse seaduse artiklist 88a, muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 45 §-st 3 ja muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 8 §-st 2. Vt isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punkt c.

võimu teostamiseks.²⁰³ Kuna käesolevas menetluses on isikuandmete töötlemine ette nähtud seadusega, tuleb selle seaduslikkust kontrollida isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punkti c alusel. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 3 kohaselt peab töötlemise õiguslik alus, millele viitab määruse artikli 6 lõike 1 punkt c, olema sätestatud liidu õigusega või vastutava töötleja suhtes kohaldatava liikmesriigi õigusega²⁰⁴ ning asjaomase õigusliku alusega määratakse kindlaks selle töötlemise eesmärk. Lisaks on isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõikes 3 sätestatud, et liidu või liikmesriigi õigus peab vastama avaliku huvi eesmärgile ja olema sellega taotletava õiguspärase eesmärgiga proportsionaalne. Isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduses 39 on märgitud, et isikuandmeid tuleks töödelda vaid juhul, kui nende töötlemise eesmärki ei ole mõistlikult võimalik saavutada muude vahendite abil.

241. Harta artiklites 7 ja 8 tunnustatud õigused ei ole samuti absoluutsed, vaid neid tuleb arvesse võtta kooskõlas nende ülesandega ühiskonnas.²⁰⁵ Harta artikli 52 lõike 1 kohaselt peavad sellega tunnustatud õiguste ja vabaduste, nagu õigus era- ja perekonnaelu austamisele ning õigus isikuandmete kaitsele, piirangud olema ette nähtud seadusega ning seejuures tuleb arvestada nende õiguste ja vabaduste olemust. Proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt võib piiranguid seada üksnes juhul, kui need on vajalikud ning vastavad tegelikult Euroopa Liidu tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või kui on vaja kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi. Euroopa Kohus on samuti märkinud, et õigusaktis, mis riivab põhiõigust eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele, peavad olema ette nähtud selged ja täpsed reeglid, mis reguleerivad selle ulatust ja kohaldamisala.²⁰⁶

242. Komisjoni viies hagiväide keskendub kõnealuste riigisiseste õigusnormide proportsionaalsusele. Komisjon ei väida, et eesmärk tagada juurdepääs erapooletule kohtule ei vasta avaliku huvi eesmärgile²⁰⁷ ning et töötlemine ei vasta isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punktile c ja artikli 6 lõikele 3 ning harta artikli 52 lõikele 1.²⁰⁸ Piisab märkimisest, et liidu õigusega hõlmatud valdkondades peavad liikmesriigid tagama võimaluse pöörduda sõltumatusse ja erapooletusse seaduse alusel moodustatud kohtusse vastavalt ELL artikli 19 lõike 1 teisele lõigule.²⁰⁹ Komisjon väidab sisuliselt, et riigisisised õigusnormid on õigusvastased, kuna need ei ole Poola Vabariigi seatud eesmärgi – tagada kohtunike erapooletus – saavutamiseks sobivad ega vajalikud.

²⁰³ Viitan nendele sätetele, sest komisjon on neile tuginenud.

²⁰⁴ Vt ka harta artikli 52 lõige 1.

²⁰⁵ 16. juuli 2020. aasta kohtuotsus Facebook Ireland ja Schrems (C-311/18, EU:C:2020:559, punkt 172 ja seal viidatud kohtupraktika).

²⁰⁶ 22. juuni 2021. aasta kohtuotsus Latvijas Republikas Saeima (karistuspunktid) (C-439/19, EU:C:2021:504, punkt 105).

²⁰⁷ Eesmärk tugevdada kohtunike erapooletust ja poliitilist neutraalsust ning usaldust nende erapooletuse vastu võib kuuluda mõiste „erapooletusse kohtusse pöördumise õiguse tagamine“ alla.

²⁰⁸ Ka ei väida komisjon, et kõnealused riigisisised õigusnormid ei ole piisavalt täpsed ja selged või et need ei viita eesmärgile, mida nendega taotletakse, nagu nõuab isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõige 3. Seega, kuigi kõnealuste riigisiseste õigusnormide eesmärk ei ilmne nende sõnastusest, ei ole see alus, millele tuginedes komisjon väidaks, et Poola Vabariik on rikkunud isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõiget 3.

²⁰⁹ Vt ka Poola Vabariigi põhiseaduse artikli 45 lõige 1.

243. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 lõige 1 keelab sõnaselgelt töödelda teatavaid isikuandmeid, mida peetakse eriti tundlikeks.²¹⁰ Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artiklis 88a²¹¹ nõutakse teavet, mis puudutab 1) kohtunike kuulumist ühendusse,²¹² sealhulgas nende rolle ja liikmeksoleku kestust, 2) rolli mittetulundusliku sihtasutuse organis ja selle kestust ning 3) erakonda kuulumist enne kohtuniku ametisse nimetamist või kohtunikuks olemise ajal enne 29. detsembrit 1989. Ühenduse liikmesus või roll mittetulunduslikus sihtasutuses võib tähendada liikmesust ametiühingus, spordiorganisatsioonis, maailmavaatelises ühenduses või seltskondlikus klubis. Mõisted „liikmesus“ või „täidetav roll“ on määratlemata ja võivad viidata ametlikule või mitteametlikule liikmesusele või rollile. Hinnatavates riigisisestes õigusnormides kasutatav mõistestik on nii lai ja ebatäpne, et see võib hõlmata peaaegu mis tahes vormis inimestevahelisi seoseid. Lisaks sellele ei ole kõnealustes riigisisestes õigusnormides – välja arvatud muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 88a § 3 – nõutavate andmete puhul kehtestatud mingit ajalist piirangut. Kohtunik võib olla kohustatud deklareerima oma liikmesuse amatöörspordiühingus, kus ta osales varases lapsepõlves.

244. Vaidlustatud sätete ulatus on seega väga lai. Nõue esitada kirjalik deklaratsioon erakonna, ühenduse või mittetulundusliku sihtasutuse liikmesuse kohta piiramatu ajavahemiku kohta ning nende andmete avaldamine võib kujutada endast selliste isikuandmete töötlemist, millest ilmnevad kohtuniku poliitilised vaated, filosoofilised veendumused või ametiühingusse kuulumine.

245. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 lõige 1 keelab selliste tundlike isikuandmete kogumise ja avaldamise, millest ilmnevad muu hulgas poliitilised vaated, usulised või filosoofilised veendumused või ametiühingusse kuulumine. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 lõikes 2 on sätestatud teatavad erandid ja vabastused sellest keelust. Nende hulka kuulub isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 lõike 2 punkt g, milles on sätestatud, et selliseid isikuandmeid võib töödelda, kui see „töötlemine on vajalik olulise avaliku huviga seotud põhjustel liidu või liikmesriigi õiguse alusel ning on proportsionaalne saavutatava eesmärgiga, austab isikuandmete kaitse õiguse olemust ja tagatud on sobivad ja konkreetsed meetmed andmesubjekti põhiõiguste ja huvide kaitseks“.²¹³

246. Samuti võib märkida, et Poola Vabariik ei ole viidanud ühelegi meetmele, mida ta on võtnud harta artiklis 7 ja artikli 8 lõikes 1 või isikuandmete kaitse üldmääruses, eelkõige selle artiklites 6 ja 9 ette nähtud kohtunike põhiõiguste kaitseks, et leevendada kehtestatud sätete mõju, nagu nõuab nimetatud määruse artikli 9 lõike 2 punkt g.

²¹⁰ Isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduses 51 on märgitud, et isikuandmed, mis on oma olemuselt põhiõiguste ja -vabaduste seisukohast eriti tundlikud, väärivad erilist kaitset, sest nende töötlemise kontekst võib põhiõigusi ja -vabadusi olulisel määral ohustada.

²¹¹ Mis on praktiliselt identne muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 45 lõikega 3 ja muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 8 lõikega 2.

²¹² Muudetud üldkohtute korralduse seaduse artiklis 88a kasutatakse mõisteid „zrzeszenie“ ja „stowarzyszenie“, mille mõlemad võib inglise keelde tõlkida sõnaga „association“ [e.k. „ühendus“]. Kuigi mõiste „stowarzyszenie“ on määratletud Poola 7. aprilli 1989. aasta seaduses ühenduste kohta, on määratlemata mõiste „zrzeszenie“, mis on laiem kui mõiste „stowarzyszenie“ ja hõlmab seda. „Zrzeszenie“ tähendab kõiki isikute rühmi ühise eesmärgi saavutamiseks.

²¹³ Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 lõikes 1 sätestatud keeld on kohaldatav selles sättes silmas peetud andmete eriliikide mis tahes laadi töötlemisele ja kõigile vastutavatele töötlejatele, kui üldmääruses endas ette nähtud eranditest ei tulene vastupidi: 24. septembri 2019. aasta kohtuotsus GC jt (delikaatsete andmete linkide eemaldamine) (C-136/17, EU:C:2019:773, punkt 42). Lisaks on harta artikliga 7 ja artikli 8 lõikega 1 tagatud eraelu puutumatuse põhiõiguse kaitseks nõutav, et isikuandmete kaitse erandid ja piirangud piirduksid sellega, mis on tingimata vajalik. Vt analoogia alusel 11. detsembri 2014. aasta kohtuotsus Ryneš (C-212/13, EU:C:2014:2428, punkt 28) ja 5. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Commissioner of the Garda Síochána jt (C-140/20, EU:C:2022:258, punkt 52). Vt ka 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus A jt (C-70/18, EU:C:2019:823, punkt 29), milles käsitletakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiivi 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (EÜT 1995, L 281, lk 31; ELT eriväljaanne 13/15, lk 355) artikli 8 lõiget 1, mis vastab isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 lõikele 1.

247. Ainuüksi selle põhjal näib, et Poola Vabariik on rikkunud kohtunike põhiõigust eraelu puutumatusele ja õigust isikuandmete kaitsele, mis on tagatud harta artikliga 7 ja artikli 8 lõikega 1 ning isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punktidega c ja e, artikli 6 lõikega 3 ja artikli 9 lõikega 1.

248. Täielikkuse huvides analüüsin siiski, kas kõnealused riigisisesed õigusnormid on sobivad või vajalikud, et saavutada Poola Vabariigi seatud eesmärk tagada kohtu erapooletus. Sõltumatusse ja erapooletusse kohtusse pöördumise õiguse tagamine on olulise avaliku huviga seotud põhjus²¹⁴ isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 lõike 2 punkti g tähenduses. Suurem läbipaistvus seoses kohtunike varasema liikmesusega sihtasutustes, ühendustes jne suurendab põhimõtteliselt üldsuse usaldust kohtusüsteemi sõltumatuse ja erapooletuse vastu.

249. Ei ole tõendatud, et vaidlusaluste riigisisesed õigusnormide vastuvõtmine oleks olnud vajalik nendega väidetavalt taotletava eesmärgi saavutamiseks. Esiteks ei ole eelnimetatud riigisisesed õigusnormides märgitud nende vastuvõtmise põhjuseid. Teiseks ei ole Poola Vabariik käesolevas menetluses sellist vajadust tõendanud. Ta ei ole märkinud, et enne nende sätete vastuvõtmist olid olemasolevad riigisisesed õigusnormid kohtunike erapooletuse ja taandamise kohta ebapiisavad või et üldsus ei usaldanud Poola kohtute erapooletust. Vaidlusalused riigisisesed õigusnormid näivad põhinevat eeldusel, et üldsus tajub kohtuvõimu erapoolikuna. See on eriti ilmne seoses muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikli 88a §-s 3 sätestatud nõudega, mis puudutab kuulumist erakonda kohtunikuna tegutsemise ajal enne 29. detsembrit 1989. Kohtuotsuses Getin Noble Bank²¹⁵ leidis Euroopa Kohus, et kohtuniku ametisse nimetamist ajal, mil Poola Rahvavabariik ei olnud demokraatlik riik, ei saa iseenesest pidada selliseks, mis tekitab õigussubjektidel põhjendatud ja tõsist kahtlust kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse suhtes õigusemõistmise ülesannete täitmisel umbes kolmkümmend aastat hiljem.

250. Mis puudutab küsimust, kas töötlemise eesmärgi saaks mõistlikult saavutada muude vahenditega, siis kuigi kõnealused riigisisesed õigusnormid võimaldavad Poola Vabariigi väitel juhtumipõhiselt kontrollida, et asja läbi vaatav kohtunik ei ole osalenud tegevuses, mis võiks jätta mulje, et ta ei ole täiesti objektiivne, võimaldavad kõnealused sätted laiale üldsusele juurdepääsu kõnealustele tundlikele isikuandmetele.²¹⁶ Riigisisesed õigusnormide väidetud eesmärgi oleks saanud saavutada palju vähem sekkuvate vahenditega, näiteks võimaldades kohtuasja poolte advokaatidel tutvuda kõnealuste andmetega ja välistades taoliste andmete hilisema avalikustamise põhjustel, mis ei ole seotud kohtu sõltumatuse tagamise konkreetse ja piiritletud eesmärgiga.

251. Kõnealuste tundlike isikuandmete töötlemine piirab oluliselt kohtunike õigust eraelu puutumatusele ja õigust isikuandmete kaitsele vastavalt harta artiklile 7 ja artikli 8 lõikele 1 ning isikuandmete kaitse üldmäärusele. See läheb kaugemale sellest, mis on taotletava eesmärgi saavutamiseks vajalik.

²¹⁴ Vt selle kohta 29. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Getin Noble Bank (C-132/20, EU:C:2022:235, punkt 95). Sõltumatuse ja erapooletuse nõue eeldavad selliste normide olemasolu, mis puudutavad muu hulgas organi koosseisu ja selle liikmete ametisse nimetamist, mis võimaldavad välistada õigussubjektide igasuguse põhjendatud kahtluse selle suhtes, kas nimetatud organ on väljaspool väliste tegurite haardeulatust ja kas ta on vastanduvaid huve arvestades neutraalne (punkt 119). Arvestades, et õigus pöörduda erapooletusse kohtusse on õigusriigi jaoks põhjaneva tähtsusega, ei ole kõnealune eesmärk pelgalt üldistes või avalikes huvides, vaid see vastab minu arvates isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 lõike 2 punktis g sätestatud kõrgemale standardile, milleks on „olulise avaliku huviga seotud“ põhjus.

²¹⁵ 29. märtsi 2022. aasta kohtuotsus (C-132/20, EU:C:2022:235, punkt 107).

²¹⁶ Sellised isikud võivad saada juurdepääsu tundlikele isikuandmetele põhjustel, mis ei ole üldsegi seotud Poola Vabariigi viidatud üldist huvi pakkuva eesmärgiga. Vt selle kohta 22. juuni 2021. aasta kohtuotsus Latvijas Republikas Saeima (karistuspunktid) (C-439/19, EU:C:2021:504, punkt 118).

252. Seetõttu teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata, et muudetud üldkohtute korralduse seaduse artikkel 88a, muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 45 § 3 ja muudetud halduskohtute korralduse seaduse artikli 8 § 2 rikuvad harta artiklit 7 ja artikli 8 lõiget 1 ning isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punkte c ja e, artikli 6 lõiget 3 ja artikli 9 lõiget 1.

VII. Kohtukulud

253. Euroopa Kohtu kodukorra artikli 138 lõike 1 alusel on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud.

254. Käesolevas asjas on nii komisjon kui ka Poola Vabariik nõudnud kohtukulude väljamõistmist menetluse vastaspoolelt.

255. Kuna komisjon on kohtukulude hüvitamist nõudnud ja Poola Vabariik on kohtuvaidluse kaotanud, välja arvatud teise hagiväite osas, tuleb neli viiendikku kohtukuludest, sealhulgas neli viiendikku ajutiste meetmete kohaldamise menetlusega seotud kohtukuludest välja mõista Poola Vabariigilt.

256. Euroopa Kohtu kodukorra artikli 140 lõike 1 alusel kannavad menetlusse astunud liikmesriigid ise oma kohtukulud. Seega tuleb Belgia Kuningriigi, Taani Kuningriigi, Madalmaade Kuningriigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi kohtukulud jätta nende endi kanda.

VIII. Ettepanek

257. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku:

- otsustada, et kuna Poola Vabariik võttis vastu ja jättis jõusse 27. juuli 2001. aasta üldkohtute korralduse seaduse (ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych; *Dz. U.* 2001, nr 98, jrk nr 1070) 20. detsembri 2019. aasta seadusega, millega muudetakse üldkohtute korralduse seadust, kõrgeima kohtu seadust ja teatavaid teisi seadusi (ustawa o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw; *Dz. U.* 2020, jrk nr 190); edaspidi „muutmisseadus“), muudetud redaktsioonis (edaspidi „muudetud üldkohtute seadus“) artikli 42a §-d 1 ja 2 ning artikli 55 § 4, 8. detsembri 2017. aasta kõrgeima kohtu seaduse (ustawa o Sądzie Najwyższym; *Dz. U.* 2018, jrk nr 5) muutmisseadusega muudetud redaktsioonis (edaspidi „muudetud kõrgeima kohtu seadus“) artikli 26 § 3 ja artikli 29 §-d 2 ja 3, 25. juuli 2002. aasta halduskohtute korralduse seaduse (ustawa – Prawo o ustroju sądów administracyjnych; *Dz. U.* 2002, jrk nr 1269) muutmisseadusega muudetud redaktsioonis (edaspidi „muudetud halduskohtute seadus“) artikli 5 §-d 1a ja 1b ning muutmisseaduse artikli 8, keelates kõigil liikmesriigi kohtutel kontrollida, kas on järgitud liidu nõudeid, mis puudutavad sõltumatut ja erapooletut seaduse alusel moodustatud kohut, siis on Poola Vabariik rikkunud kohustusi, mis tulenevad ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikliga 47 ja arvestades Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat, mis käsitleb Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõiget 1;
- otsustada, et kuna Poola Vabariik võttis vastu ja jättis jõusse muudetud üldkohtute seaduse artikli 107 § 1 punktid 2 ja 3 ning muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 72 § 1 punktid 1–3, võimaldades kvalifitseerida distsiplinaarsüüteks selle, kui kohtunik kontrollib,

kas järgitud on liidu nõudeid, mis puudutavad sõltumatut ja erapooletut seaduse alusel moodustatud kohut, siis on Poola Vabariik rikkunud kohustusi, mis tulenevad ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust koostoimes harta artikliga 47 ning ELTL artiklist 267;

- otsustada, et kuna Poola Vabariik andis Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) Izba Dyscyplinarnale (distsiplinaarkollegium), kelle sõltumatus ja erapooletus ei ole tagatud, pädevuse lahendada asju, mis otseselt mõjutavad kohtuniku ja kohtunikukandidaadi staatust ja ülesannete täitmist, nagu ühelt poolt kohtuniku ja kohtunikukandidaadi suhtes kriminaalmenetluse alustamise või nende kinnipidamise taotlused ning teiselt poolt tööõiguse ja sotsiaalkindlustusajad, mis puudutavad Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunikke, ning kohtuasjad, mis on seotud kõrgeima kohtu kohtunike pensionile saatmisega, siis on Poola Vabariik rikkunud kohustusi, mis tulenevad ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust;
- otsustada, et kuna Poola Vabariik võttis vastu ja jättis jõusse muudetud üldkohtute seaduse artikli 88a, muudetud kõrgeima kohtu seaduse artikli 45 § 3 ja muudetud halduskohtute seaduse artikli 8 § 2, siis on Poola Vabariik rikkunud õigust eraelu puutumatusele ja õigust isikuandmete kaitsele, mis on tagatud harta artikliga 7 ja artikli 8 lõikega 1 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määruse (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) artikli 6 lõike 1 punktidega c ja e, artikli 6 lõikega 3 ning artikli 9 lõikega 1;
- mõista Poola Vabariigilt välja neli viiendikku kohtukuludest, sealhulgas neli viiendikku ajutiste meetmete kohaldamise menetlusega seotud kohtukuludest;
- jätta Belgia Kuningriigi, Taani Kuningriigi, Madalmaade Kuningriigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi kohtukulud nende endi kanda.